

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»  
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»  
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна  
наукова праця на правах  
рукопису

УДК 327:336.277(477+510)(043.5)

**ШУ ЧЖАН**

**ДИСЕРТАЦІЯ**

**ФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ  
УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

292 – Міжнародні економічні відносини

29 – Міжнародні відносини

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело  
\_\_\_\_\_ / Шу ЧЖАН /

**Науковий керівник:** Яструбський Михайло Ярославович, д. е. н., проф.

Львів – 2024

## АНОТАЦІЯ

ШУ ЧЖАН. Формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». - Національний університет «Львівська політехніка», Міністерство освіти і науки України, Львів, 2024.

Дисертація присвячена дослідженню впливу фіскальної політики на розвиток українсько-китайської економічної діяльності. Вперше розроблено модель фіскальної політики українсько-китайської торгово-економічної діяльності, що передбачає комплексний підхід до оцінювання впливу на економіку України експортно-імпортних операцій з Китаєм, зовнішньоторговельного балансу між країнами, динаміки обсягу ВВП, що в кінцевому результаті відображається на поступленнях у бюджет України.

У розділі 1 «Теоретичні та прикладні засади формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності» розкрито теоретико-прикладні засади фіскальної політики, в основі яких покладено економічні взаємини України і Китаю. Пункт 1.1. «Теоретичні засади формування фіскальної політики в Китаї та Україні» розкриває сутність понятійної категорії «фіскальна політика», описує засади її формування в Китаї та Україні, характеризує перелік податків і зборів у країнах, які власне формують податкову систему цих країн. Наведена інформація про ставки податків, частку поступлень від справляння кожного з перелічених податків у бюджет країн дозволяє сформувати світоглядне бачення про дієвість фіскальної політики у кожній з країн дослідження.

Пункт 1.2 «Становлення фіскальної політики Китаю та України й перспективи розвитку українсько-китайської економічної діяльності» розкриває питання формування фіскальної політики кожної з країн економічної взаємодії в історичній ретроспективі. У підпункті 1.2.1 «Етапи становлення фіскальної політики Китаю» розкрито еволюцію становлення фіскальної політики Китайської Народної Республіки. Вона включає чотири етапи і з початку свого заснування була і

залишається ринково-зорієнтованою. Пройшовши етап формування фіскальної політики, зорієнтованої на відновлення національної економіки, засвоївши урок фіскальної політики в умовах планової економіки, завершивши етап побудови фіскальної політики відповідно до потреб економічної трансформації, на сьогодні Китай формує фіскальну політику на засадах, що відповідають потребам нової епохи.

Підпункт 1.2.2 «Етапи становлення фіскальної політики України» розкриває питання еволюції та становлення фіскальної політики. На відміну від Китаю, становлення фіскальної політики якого триває понад 70 років, процес становлення фіскальної політики України бере свій початок з 1990 року, коли постала задача переорієнтації фіскальної політики з планової, централізованої соціалістичної на ринково-орієнтовану. Загалом з часу створення власної податкової системи в Україні виділяють сім етапів становлення фіскальної політики, однак у повоєнний період постане завдання входження у наступний етап, який відповідатиме завданням відбудови економіки країни і відповідатиме вимогам часу.

У пункті 1.3 « Чинники, що впливають на формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності» фіскальна політика розглядається в якості основного інструменту макроекономічного регулювання. Починаючи з підписання у 1992 році Угоди про торговельно-економічне співробітництво між Україною та Китаєм, триває процес узгодження між партнерськими країнами чинників впливу на фіскальну політику щодо торгово-економічної й інвестиційної діяльності. Потреба у гармонізації фіскальної політики обох країн вмотивована об'єктивними причинами, адже протягом останніх десятирічь Китай займає лідерські позиції у двосторонній експортно-імпортній торгово-економічній діяльності. З метою поглиблення економічної співпраці на взаємовигідних засадах між країнами пропонується заходи, реалізація яких спрямована на створення сприятливого фіскального середовища як для вітчизняного так і іноземного бізнесу. За умов запровадження фіскальних механізмів, які однакові для європейського і китайського ринку, тобто запровадження як і для товарів з Євросоюзу нульову ставку мита, китайський ринок стає ще більш привабливим.

Другий розділ «Аналізування систем фіскальної політики в Україні та Китаї»

розкриває роль фіскальної політики у системі важелів стимулювання національної економіки країн економічної співпраці. У пункті 2.1 «Засади аналізування систем фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності» проведено огляд податкових систем України та Китаю, здійснено оцінювання основних чинників податкової системи країн економічної співпраці; сформульовані рекомендації з питань реформування фіскальної системи в контексті розвитку українсько-китайських економічних відносин. Аналіз показників за останні 10 років показав позитивну динаміку обсягу торгово-економічних зв'язків між Україною та Китаєм. Результати аналізу податкової системи Китаю засвідчили значний і позитивний вплив фіскальної політики на економічне зростання країни. Формування фіскальної політики на засадах інтегрованості в глобальне світове господарство, своєчасності внесення змін відповідно до мінливості економічного простору, консолідації фіскальних інструментів з метою адекватного реагування на глобальні виклики, диверсифікації фіскальних інструментів з метою забезпечення стійкості фіскальної політики, інформаційності з метою уникнення деструктивних наслідків коливань ринку, прозорості бюджетних процесів як запоруку бюджетної дисципліни і відповідальності дозволяє формувати й покращувати податкову систему, зорієнтовану на стимулювання економічного розвитку.

Пункт 2.2 «Аналізування чинників впливу на процес функціонування податкової системи в Україні та Китаї» розкриває результати дії чинників впливу на процес функціонування податкової системи. Проведене експертне опитування засвідчило дієвість чинника контрольованості у податковій системі. Тотальне оцифрування господарських операцій суб'єктів господарювання унеможливило наявність тіньової економіки в Китаї. Оцінка чинника прозорості у податковій системі України і Китаю показує ставлення до нього як до об'єктивної необхідності через призму ментальності. Вплив чинника регіональності у податковій системі Китаю обумовлений специфікою соціально-економічного укладу, в той час як спроба його задіяння в Україні не дала очікуваних результатів. Дія чинника галузевої спрямованості у Китаї оцінюється вище, ніж в Україні. Вплив чинника оперативності реагування на зміни у системі оподаткування Китаю підтверджує той факт, що

податкова система КНР дуже оперативно реагує на зміни в макроекономіці, мікроекономіці, загалом в соціально-економічному стані країни, що залишається бажаним для України, однак поки що носить більш декларативний характер. Проведений аналітичний огляд чинників у податковій системі України і Китаю ілюструє значні розбіжності у підходах до організування податкової системи. Наведені рекомендації обґрунтовують доцільність використання чинників для формування ефективної податкової системи.

У пункті 2.3 «Китайський та український досвід побудови ефективної фіскальної політики» проведений огляд складових фіскальної політики країн економічного партнерства. Виявлено тісний зв'язок між організуванням фіскальної політики та економічним зростанням у Китаї. Актуально, що на економічне зростання Китаю має вплив як фіскальна політика центрального уряду, так і фіскальна політика місцевих органів влади. Водночас у Китаї практикується диференційований підхід до суб'єктів оподаткування, сприяючи їх становленню та розвитку. Податкова система передбачає систему пільг для тих, хто тільки починає підприємницьку діяльність, або ж зазнає труднощів у процесі провадження такої діяльності. Такий підхід проявляється у запровадженні інтегрованої шкали ставок податків. Чітко організована, відкрита податкова система Китаю сприяє залученню значних обсягів іноземних інвестицій, що створює умови для розвитку перспективних галузей національної економіки. У Китаї фіскальна політика є соціально орієнтованою, чому сприяє дотримання принципу: більше податків сплачують ті, хто отримує більше прибутків.

Побудова ефективної податкової системи в Україні потребує індивідуального підходу з врахуванням національних особливостей, менталітету, рівня соціально-економічного розвитку. Водночас практика показала неефективність прямого копіювання порядку організування податкової системи інших країн.

Розділ 3 «Удосконалення фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайських економічних відносин» розкриває шляхи удосконалення фіскальної політики через забезпечення комплексного підходу й забезпечення дієвих чинників. У пункті 3.1 «Побудова фіскальних механізмів в умовах розвитку українсько-

китайської економічної діяльності» розкрито сутність фіскального механізму, його складові, його прояв через вплив держави на соціально-економічні процеси, що реалізуються в країні. Фіскальний механізм реалізується через імплементацію послідовності елементів: планування й прогнозування, регулювання й консалтинг, контроль і аналізування. Водночас реалізація фіскального механізму відбувається через фіскальну політику, яка моделює оподаткування й використання державних витрат. Опис етапів становлення фіскального механізму Китаю дає можливість прослідкувати еволюцію його налагодження й удосконалення. Доведено, що Україна і Китай мають хорошу перспективу розвитку міждержавних економічних відносин за умови врахування ключових аспектів при подовіжності фіскальних механізмів, що створюють сприятливі умови для макроекономічної стабільності кожної з країн.

Пункт 3.2 «Моделювання систем фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності» описує модель фіскальної політики, яка актуалізується і є затребуваною при побудові концепції перспективного розвитку України. За результатами аналізу обсягів торгово-економічних зв'язків між Україною і Китаєм протягом останніх десяти років побудована модель, яка описує залежність обсягу поставок за роками. Найбільш об'єктивно реальну картину торгово-економічних взаємозв'язків між країнами описує поліном 2-ої степені. Рівень впливу політичного фактору на обсяг двосторонніх торгово-економічних зв'язків описується поліномом 4-ої степені, а також лінійним рівнянням. Доведено, що , прогалини у двосторонніх торгово-економічних зв'язках України і Китаю були заповнені ростом аналогічних зв'язків з іншими країнами. Найбільш об'єктивно динаміку експорту з України до Китаю ілюструє степенева функція з коефіцієнтом детермінації  $R^2 = 0,3306$ . Український імпорт з Китаю є найбільш точно описує поліном 2-ої степені з коефіцієнтом детермінації  $R^2 = 0,5595$ . Поступлення у бюджет прив'язане до обсягів експортно-імпортних операцій, на які справляв суттєвий вплив політичний чинник. Тому цілком природньо, що поступлення у бюджет найбільш точно описує поліном 2-ої степені. Отже, маємо кореляцію моделі фіскальної політики на політичний чинник.

Пункт 3.3 «Економічне оцінювання удосконалення фіскальної політики в

умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності» озкриває вплив на розвиток торгово-економічних зв'язків, а отже й на розвиток фіскальної політики економічного, політичного і соціального чинників. Результати оцінювання фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності показали потребу в удосконаленні такої політики.

Пункт 3.4 «Формування фіскальної політики в умовах сталого розвитку» ілюструє дієвість фіскальної політики у вирішенні питання пом'якшення наслідків зміни клімату. Запровадження належного фіскального механізму дозволить регулювати процес сталого розвитку на глобальному рівні.

**Ключові слова:** фіскальна політика, фіскальні інструменти, українсько-китайські економічні відносини, податкова система, сталий розвиток.

## ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

## 1. Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

## 1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Шу Чжан, Яструбський М. Я., 2023. Теоретичні та прикладні засади формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності. Київський економічний науковий журнал, 3, с. 180-187. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus). *(Внесок Шу Чжан: розглянуто теоретичні та прикладні засади формування фіскальної політики в Україні та Китаї. Внесок Яструбського М.Я. – описані складові формування фіскальної).*

2. Шу Чжан, Яструбський М.Я., 2024. Моделювання систем фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. Київський економічний науковий журнал, 4, с. 259-275. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus). *(Внесок Шу Чжан: розроблено модель формування фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. Внесок Яструбського М.Я. – сформульовані передумови моделювання фіскальної політики).*

## 1.2. Публікації у наукових фахових виданнях, включених у наукометричні бази SCOPUS, Web of Science

3. Shu Zhang, Wu Kaikun, Mykhailo Yastrubskyi, Chenfan Huang, 2023. Carbon emissions from international trade and consumption: Assessing the role of cumulative risk for EU and Chinese economic development. Energy Strategy Reviews, Vol. 50, 101219, pp.1-11. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Scopus, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Science Citation Index Expanded (SCIE), SCImago Journal Rank (SJR), SNIP). *(Внесок Шу Чжан: досліджено вплив фіскальної політики на міжнародну торгівлю і сталий розвиток та запропонована описаний сценарій прогнозу викидів CO<sub>2</sub> за існуючої політики обмеження торгівлі. Внесок Яструбського М.Я. – розкрито суть сталого розвитку. Внесок Wu Kaikun – розкрито суть інновацій).*



для забезпечення сталого розвитку. Внесок *Chenfap Huang* – описано вплив підприємництва на забезпечення сталого розвитку).

4. Yastrubskyy Mykhailo, Zhang Shu, 2024. Analysis of fiscal policy systems in Ukraine and China. *Studies in Systems, Decision and Control*, 517: Artificial Intelligence (AI) and Customer Social Responsibility (CSR). с. 495–508. (Міжнародна представленість та індексація журналу: SCOPUS, DBLP, WTI Frankfurt eG, zbMATH, SCImago, Web of Science). (Внесок *Шу Чжан* - проведено аналіз фіскальної політики України та Китаю. Внесок *Яструбського М.Я.* – описано роль контролю для становлення фіскальної політики).

### 1.3. Публікація в іншому закордонному виданні

5. Zhang, S., Yastrubskyy, M., 2023. Establishment of fiscal policy of China and Ukraine and prospects for the development of Ukrainian-Chinese economic activities. *International Interdisciplinary Scientific Journal "Expert"*, 1(1), p. 111-127. (Міжнародна представленість та індексація журналу: ISSN Portal, ROAD, DOI, CrossRef, ICI World of Journals, CEEOL, DOAJ, EBSCO, BASE, BPOS, EuroPub, Semantic Scholar, ABCD Index, Grafiati, OUCI, ESJI, DRJI, EZB). (Внесок *Шу Чжан* - проведено огляд становлення фіскальної політики України та Китаю. Внесок *Яструбського М.Я.* – проведений аналіз результативності фіскальної політики України).

### 2. Опубліковані праці апробаційного характеру

6. М.Я. Yastrubskyy, Shu Zhang, 2022. The taxation system as a guarantee of economic growth of the state. В: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства». Львів, Україна, 28–29 жовтня 2022 р. м. Львів: НУ ЛП. (Внесок *Шу Чжан* - визначення ролі фіскальної політики для побудови ефективної економічної співпраці України та Китаю. Внесок *Яструбського М.Я.* – висвітлені основні характеристики фіскальної політики).

7. Шу Чжан, Яструбський М. Я., 2024. Моделювання систем фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. В: I Міжнародна наукова конференція «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація». м. Кременчук, Україна, 16 лютого 2024 МЦНД, м. Кременчук. *(Внесок Шу Чжан - описано модель фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. Внесок Яструбського М.Я. – описана роль фіскальної політики у процесі побудови міждержавної економічної співпраці).*

8. Чжан Шу, Яструбський М., 2024. Система оподаткування Китаю та її вплив на соціально-економічний розвиток країни. В: X Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним процесом в Україні: завдання під час війни та у період післявоєнної відбудови». Львів, Україна, 16–17 травня 2024 р., м. Львів: НУ ЛП. *(Внесок Шу Чжан - описана система оподаткування Китаю. Внесок Яструбського М.Я. – описаний вплив системи оподаткування Китаю на соціально-економічний розвиток країни).*

9. М.Я. Яструбський, Чжан Шу., 2024. Сутність та значення фіскальної політики для розвитку українсько-китайських економічних відносин. В: VI Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» 10-11 жовтня 2024 р. *(Внесок Шу Чжан: розкрита сутність фіскальної політики для розвитку українсько-китайських економічних відносин. Внесок Яструбського М.Я. - описане значення фіскальної політики для розвитку українсько-китайських економічних відносин).*

## ANNOTATION

SHU ZHANG. Formation of fiscal policy in the context of the development of Ukrainian-Chinese economic activity. – Manuscript rights.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 292 "International Economic Relations". - Lviv Polytechnic National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2024.

The dissertation is devoted to the study of the impact of fiscal policy on the development of Ukrainian-Chinese economic activity. For the first time, a model of fiscal policy of Ukrainian-Chinese trade and economic activity has been developed, which provides for a comprehensive approach to assessing the impact on the Ukrainian economy of export-import transactions with China, the foreign trade balance between the countries, and the dynamics of GDP volume, which is ultimately reflected in the revenues to the Ukrainian budget.

Chapter 1 “Theoretical and Applied Principles of Fiscal Policy Formation in the Conditions of Development of Ukrainian-Chinese Economic Activity” reveals the theoretical and applied principles of fiscal policy, which are based on the economic relations of Ukraine and China. Section 1.1. “Theoretical Principles of Fiscal Policy Formation in China and Ukraine” reveals the essence of the conceptual category “fiscal policy”, describes the principles of its formation in China and Ukraine, and characterizes the list of taxes and fees in the countries that actually form the tax system of these countries. The information provided on tax rates, the share of revenues from the collection of each of the listed taxes in the budget of the countries allows us to form a worldview about the effectiveness of fiscal policy in each of the countries under study.

Paragraph 1.2 “Formation of fiscal policy of China and Ukraine and prospects for the development of Ukrainian-Chinese economic activity” reveals the issue of the formation of fiscal policy of each of the countries of economic interaction in historical retrospect. Subparagraph 1.2.1 “Stages of formation of fiscal policy of China” reveals the evolution of the formation of fiscal policy of the People's Republic of China. It includes four stages and from the beginning of its foundation was and remains market-oriented. Having passed the

stage of formation of fiscal policy, oriented towards the restoration of the national economy, having learned the lessons of fiscal policy in the conditions of a planned economy, having completed the stage of building fiscal policy in accordance with the needs of economic transformation, today China is forming fiscal policy on the basis of principles that meet the needs of the new era.

Subsection 1.2.2 “Stages of the formation of fiscal policy of Ukraine” reveals the issue of the evolution and formation of fiscal policy. Unlike China, the formation of fiscal policy of which has been going on for over 70 years, the process of the formation of fiscal policy of Ukraine dates back to 1990, when the task of reorienting fiscal policy from a planned, centralized socialist to a market-oriented one arose. In general, since the creation of its own tax system in Ukraine, seven stages of the formation of fiscal policy have been distinguished, however, in the post-war period, the task of entering the next stage will arise, which will meet the tasks of rebuilding the country's economy and meet the requirements of the time.

In paragraph 1.3 "Factors influencing the formation of fiscal policy in the context of the development of Ukrainian-Chinese economic activity", fiscal policy is considered as the main instrument of macroeconomic regulation. Since the signing of the Agreement on Trade and Economic Cooperation between Ukraine and China in 1992, the process of coordination between the partner countries of the factors influencing fiscal policy regarding trade, economic and investment activities has been ongoing. The need to harmonize the fiscal policy of both countries is motivated by objective reasons, because over the past decades China has occupied a leading position in bilateral export-import trade and economic activity. In order to deepen economic cooperation on a mutually beneficial basis between the countries, measures are proposed, the implementation of which is aimed at creating a favorable fiscal environment for both domestic and foreign business. Under the conditions of introducing fiscal mechanisms that are the same for the European and Chinese markets, that is, introducing a zero duty rate as for goods from the European Union, the Chinese market becomes even more attractive.

The second chapter, “Analysis of Fiscal Policy Systems in Ukraine and China,” reveals the role of fiscal policy in the system of levers for stimulating the national economy

of the countries of economic cooperation. Section 2.1, “Principles of Analysis of Fiscal Policy Systems in the Conditions of Development of Ukrainian-Chinese Economic Activity,” reviews the tax systems of Ukraine and China, evaluates the main factors of the tax system of the countries of economic cooperation, and formulates recommendations on reforming the fiscal system in the context of the development of Ukrainian-Chinese economic relations. Analysis of indicators over the past 10 years has shown positive dynamics in the volume of trade and economic relations between Ukraine and China. The results of the analysis of the Chinese tax system have shown a significant and positive impact of fiscal policy on the country's economic growth. The formation of fiscal policy on the basis of integration into the global economy, the timeliness of changes in accordance with the variability of the economic space, the consolidation of fiscal instruments in order to adequately respond to global challenges, the diversification of fiscal instruments in order to ensure the stability of fiscal policy, information in order to avoid the destructive effects of market fluctuations, the transparency of budget processes as a guarantee of budget discipline and responsibility allows you to form and improve a tax system focused on stimulating economic development.

Paragraph 2.2 “Analysis of factors influencing the process of functioning of the tax system in Ukraine and China” reveals the results of the action of factors influencing the process of functioning of the tax system. The conducted expert survey confirmed the effectiveness of the controllability factor in the tax system. Total digitization of business transactions of business entities makes the existence of a shadow economy in China impossible. Assessment of the transparency factor in the tax system of Ukraine and China shows the attitude towards it as an objective necessity through the prism of mentality. The influence of the regionality factor in the tax system of China is due to the specifics of the socio-economic structure, while an attempt to use it in Ukraine did not yield the expected results. The impact of the sectoral orientation factor in China is estimated to be higher than in Ukraine. The impact of the factor of responsiveness to changes in the Chinese taxation system confirms the fact that the tax system of the PRC responds very quickly to changes in macroeconomics, microeconomics, and in general in the socio-economic state of the country, which remains desirable for Ukraine, but is still more declarative in nature. The

analytical review of factors in the tax systems of Ukraine and China illustrates significant differences in approaches to organizing the tax system. The recommendations provided justify the feasibility of using factors to form an effective tax system.

In paragraph 2.3 “Chinese and Ukrainian experience in building effective fiscal policy”, an overview of the components of fiscal policy of the economic partnership countries is provided. A close connection between the organization of fiscal policy and economic growth in China is revealed. It is relevant that China’s economic growth is influenced by both the fiscal policy of the central government and the fiscal policy of local authorities. At the same time, China practices a differentiated approach to tax subjects, promoting their formation and development. The tax system provides for a system of benefits for those who are just starting business or who experience difficulties in the process of conducting such activities. This approach is manifested in the introduction of an integrated scale of tax rates. China’s clearly organized, open tax system contributes to attracting significant amounts of foreign investment, which creates conditions for the development of promising sectors of the national economy. In China, fiscal policy is socially oriented, which is facilitated by the principle: those who earn more income pay more taxes.

Building an effective tax system in Ukraine requires an individual approach, taking into account national characteristics, mentality, and level of socio-economic development. At the same time, practice has shown the ineffectiveness of directly copying the procedure for organizing the tax system of other countries.

Chapter 3 "Improving fiscal policy in the context of the development of Ukrainian-Chinese economic relations" reveals ways to improve fiscal policy by ensuring a comprehensive approach and ensuring effective factors.

In paragraph 3.1 “Building fiscal mechanisms in the conditions of the development of Ukrainian-Chinese economic activity”, the essence of the fiscal mechanism, its components, its manifestation through the influence of the state on the socio-economic processes implemented in the country are revealed. The fiscal mechanism is implemented through the implementation of a sequence of elements: planning and forecasting, regulation and consulting, control and analysis. At the same time, the implementation of the fiscal

mechanism occurs through fiscal policy, which models taxation and the use of public spending. The description of the stages of the formation of China's fiscal mechanism makes it possible to trace the evolution of its establishment and improvement. It is proved that Ukraine and China have good prospects for the development of interstate economic relations, provided that key aspects are taken into account when developing fiscal mechanisms that create favorable conditions for the macroeconomic stability of each country.

Section 3.2 “Modeling of fiscal policy systems in the context of the development of Ukrainian-Chinese economic activity” describes a fiscal policy model that is being updated and is in demand when building a concept for the prospective development of Ukraine. Based on the results of the analysis of the volume of trade and economic relations between Ukraine and China over the past ten years, a model was built that describes the dependence of the volume of supplies by year. The most objectively real picture of trade and economic relations between countries is described by a polynomial of the 2nd degree. The level of influence of the political factor on the volume of bilateral trade and economic relations is described by a polynomial of the 4th degree, as well as a linear equation. It is proved that , gaps in bilateral trade and economic relations between Ukraine and China were filled by the growth of similar relations with other countries. The dynamics of exports from Ukraine to China is most objectively illustrated by a power function with a coefficient of determination  $R^2 = 0.3306$ . Ukrainian imports from China are most accurately described by a polynomial of the 2nd degree with a coefficient of determination  $R^2 = 0.5595$ . Budget revenues are tied to the volumes of export-import operations, which were significantly influenced by the political factor. Therefore, it is quite natural that budget revenues are most accurately described by a polynomial of the 2nd degree. So, we have a correlation of the fiscal policy model to the political factor.

Paragraph 3.3 “Economic assessment of fiscal policy improvement in the context of Ukrainian-Chinese economic development” reveals the impact of economic, political and social factors on the development of trade and economic relations, and therefore on the development of fiscal policy. The results of the assessment of fiscal policy in the context of Ukrainian-Chinese economic development showed the need to improve such policy.

Paragraph 3.4 “Formation of fiscal policy in the context of sustainable development” illustrates the effectiveness of fiscal policy in addressing the issue of mitigating the effects of climate change. The introduction of an appropriate fiscal mechanism will allow regulating the process of sustainable development at the global level.

**Keywords:** fiscal policy, fiscal instruments, Ukrainian-Chinese economic relations, tax system, sustainable development.



## ЗМІСТ

ВСТУП	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	26
1.1. Теоретичні засади формування фіскальної політики в Китаї та Україні	26
1.2. Становлення фіскальної політики Китаю та України й перспективи розвитку українсько-китайської економічної діяльності	43
1.3. Чинники, що впливають на формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності	49
Висновки до розділу 1	57
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗУВАННЯ СИСТЕМ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА КИТАЇ	58
2.1. Засади аналізування систем фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності	58
2.2. Аналізування чинників впливу на процес функціонування податкової системи в Україні та Китаї	66
2.3. Китайський та український досвід побудови ефективної фіскальної політики	73
Висновки до розділу 2	76
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	78
3.1. Побудова фіскальних механізмів в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності	78
3.2. Моделювання систем фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності	85
3.3. Економічне оцінювання удосконалення фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності	104

3.4. Формування фіскальної політики в умовах сталого розвитку	110
Висновки до розділу 3	115
ВИСНОВКИ	116
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	119
ДОДАТКИ	131

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** Глобалізація економік все більшої кількості країн світу дозволяє говорити про глобальне світове господарство, в якому країни займають своє чільне місце за ознакою превалювання виду економічної діяльності. Важливе значення у глобальній економічній системі відіграє узгодження фіскальних політик країн у їх взаємодії, як суб'єктів міждержавних економічних відносин. Тому на перший план виходить питання формування фіскальної політики країн у їх міждержавних взаєминах, враховуючи фактор глобалізації економічної системи. Фіскальна політика займає центральне місце у системі державотворення. Власне від фіскальної політики залежить яким галузям, секторам економіки держава через законодавчі чинники надає преференції, а які навпаки обмежуються в розвитку. Особливо це відчутно й проявляється у міждержавних економічних відносинах. Оскільки Китай є одним з найбільших торговельних партнерів України вже більш як півтора десятка років, актуалізується питання формування ефективної, дієвої фіскальної політики обидвох країн в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності.

З метою пошуку ефективного рішення щодо узгодженості фіскальної політики було опрацьовано нормативно-правову базу податкового законодавства України і Китаю, вивчено позитивний досвід реалізації фіскальних програм провідних економік світу, зокрема історію реформування китайської податкової системи, що дозволило зробити відповідні висновки і навести пропозиції щодо вдосконалення фіскальної політики країн у процесі розвитку економічної діяльності між країнами торгово-економічної взаємодії.

Водночас кожна з країн перебуває у полі впливу економічних, політичних і соціальних чинників, які вносять суттєві корективи у торгово-економічні відносини, причому інколи такий вплив спонукає до прийняття непопулярних рішень, які йдуть в розріз економічним інтересам Китаю і України. Власне з огляду на наявність сукупності різнорідних чинників, актуально провести прогностичні розрахунки і згенерувати модель перспективного розвитку фіскальної політики кожної з країн, яка

максимально відповідала б національним інтересам, враховувала б фактор глобалізації і узгоджувалася б з ситуацією в соціально-політичному полі та економічній взаємодії.

Для України пошук ефективного рішення ускладнюється військовими діями, які справляють деструктивний вплив на економіку, руйнують логістику, деформують соціальне сприйняття торгово-економічних зв'язків України і Китаю, ставлять перед новими викликами в плані формування економічної системи, а отже й побудови ефективної фіскальної політики в процесі розвитку українсько-китайських економічних відносин.

Реалізація програм узгодженості фіскального механізму України і Китаю потребує всебічного осмислення місця і ролі кожної із сторін економічної взаємодії в плані задіяння таких фіскальних механізмів, які насамперед узгоджувалися б з вектором національно-економічної зорієнтованості кожної з країн, а також сприяли б перспективному розвитку торгово-економічних зв'язків.

Питанням реформування і розвитку фіскальної політики присвячені праці низки авторитетних українських та зарубіжних науковців, практиків, політичних діячів, серед яких актуально відзначити роботи Макконнелл К. Р., А.А. Рафіндаді (Rafindadi), І. Озтюрк (Ozturk), Лінь Шуанлін (Lin Shuanglin), Чжиюнь Ян (Zhiyong Yang), Сяо Ван (Xiao Wang), Річард Герд (Richard Herd), Жуліу Ху (Zuliu Hu), W. Raphael Lam, Marialuz Moreno-Badia, Чжонсук Кім (Jungsuk Kim), Менсі Ван (Mengxi Wang), Парк Донхюнь (Donghyun Park), Синтія Кастільєхос Петалькорін (Cynthia Castillejos Petalcorin), Кузьмін О.Є., Яструбський М.Я., Синютка Н.Г., Бондарчук М. К., Крупка М.І., Римарська Р. Ю., Крисоватий А. І., Кухар М., Мрихіна О.Б., Станасюк Н.І., Сокіл О.Г, Тарангул В. І., О.С. Червінська та багато інших. Зазначені автори досліджували теоретичні та прикладні аспекти фіскальної політики, шляхи її розвитку й вдосконалення тощо.

Незважаючи на значний внесок у розвиток фіскальної політики, залишається невирішеним питання узгодженості фіскальних механізмів, формування стратегії фіскальної політики у міждержавних економічних відносинах. Особливої актуальності набуває завдання реформування фіскальної політики в умовах розвитку

українсько-китайської економічної діяльності, оскільки Китай на сьогодні виступає одним з найважливіших торгових партнерів України. Важливим є побудова моделі узгодженості систем фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності. Перелічені чинники та низка інших актуальних завдань, які стоять перед країнами в процесі формування стратегії і тактики торгово-економічної співпраці, вплинули на вибір теми дисертаційної роботи.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Тема дисертації виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» за темою: Ресурсно-інформаційне забезпечення моделей розвитку національних економік та їх суб'єктів у глобальній економічній системі (номер державної реєстрації U0121U108836), в межах якої запропоновано нові підходи до формування фіскальної політики з урахуванням сучасної ринкової ситуації, розвитку глобальної економічної системи, нових підходів до формування фіскального механізму; Формування систем менеджменту розумних підприємств в умовах міжнародної діджиталізації та інтелектуалізації (номер державної реєстрації U0120U100985), в межах якої запропоновано впровадження моделі формування фіскальної політики і підходів, які можуть кардинально змінити взаємодію між бізнесом і державою та міждержавні економічні відносини.

**Мета і завдання дослідження.** Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретико-методологічних й прикладних засад формування фіскальної політики та економічне оцінювання ефективності фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності.

Відповідно до дисертаційного дослідження у роботі поставлені такі завдання:

- дослідити чинники впливу на формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності;
- провести аналіз систем фіскальної політики в Україні та Китаї з метою побудови ефективної фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської торгово-економічної співпраці;
- розробити модель узгодження систем фіскальної політики в умовах розвитку

українсько-китайської економічної діяльності;

– здійснити економічне оцінювання фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності;

– розробити рекомендації щодо формування фіскальної політики в умовах сталого розвитку.

*Об'єктом дослідження* є процес формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності.

*Предметом дослідження* є теоретичні та прикладні засади удосконалення фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності.

**Методи дослідження.** Для досягнення визначеної мети та вирішення поставлених завдань у дисертаційній роботі використано такі методи наукових досліджень: метод статистичного аналізу - при дослідженні чинників, що впливають на формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності (п. 1.3), в процесі аналізування систем фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності (п. 2.1), при розкритті китайського та українського досвіду побудови ефективної фіскальної політики (п. 2.3); метод моделювання – при формуванні моделі аналізування чинників впливу на процес функціонування податкової системи в Україні та Китаї (п. 2.2), для побудови моделі фіскальної політики України в умовах українсько-китайської торгово-економічної співпраці (п. 3.2), при побудові моделі формування фіскальної політики в умовах сталого розвитку (п. 3.4) ; метод експертного опитування - для оцінювання індикаторів впливу на податкову систему України і Китаю (п. 2.2); метод групування - при формуванні податків і зборів, що формують податкову систему Китаю і України (п. 1.1), при формуванні етапів розвитку фіскальної політики Китаю та України (п. 1.2), при групуванні дохідної і витратної частини бюджету країн (п. 1.3 ); метод факторного аналізу – для визначення рівня суттєвості впливу на податкову систему Китаю і України індикаторів контрольованості, прозорості, регіональності, галузевості, оперативності реагування на зміни середовища (п. 2.2); метод порівняльного аналізу, систематизування та узагальнення – для розкриття сутності фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної діяльності (усі

розділи дисертаційної роботи); графічний метод - для наочного представлення як теоретичного так і прикладного матеріалу роботи (усі розділи роботи).

**Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:**

*вперше розроблено:* модель фіскальної політики України в умовах українсько-китайської торгово-економічної співпраці як складову комплексного підходу до оцінювання впливу експортно-імпортних операцій, динаміки обсягів ВВП, зовнішньоторговельного балансу України з Китаєм, що проявляється на поступленнях у бюджет України від зовнішньоекономічної діяльності з Китаєм;

*удосконалено:*

– економічне оцінювання фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності, що враховує економічні, соціальні і політичні чинники. Розроблено рекомендації щодо побудови ефективної фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської торгово-економічної співпраці.

– модель формування фіскальної політики в умовах сталого розвитку, що розкриває питання взаємозв'язків між відкритою торгівлею, викидами CO<sub>2</sub> та економічним зростанням;

– модель аналізування чинників впливу на процес функціонування податкової системи в Україні та Китаї, що передбачає поєднання чинників контрольованості, прозорості, регіональності, галузевості й оперативності реагування на зміни у податковій системі України і Китаю;

*набули подальшого розвитку:*

– методи та підходи до оцінювання фіскальної політики в умовах китайсько-української економічної співпраці.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає у розробленні та удосконаленні методико-прикладної бази формування фіскальної політики в умовах розвитку китайсько-української економічної діяльності. Безпосереднє практичне значення мають зокрема: модель фіскальної політики України в умовах українсько-китайської торгово-економічної співпраці, побудована із застосуванням комплексного підходу до оцінювання впливу експортно-імпортних операцій, динаміки обсягів ВВП, зовнішньоторговельного балансу України з Китаєм, що проявляється на

поступленнях у бюджет України від зовнішньоекономічної діяльності з Китаєм; модель аналізування чинників впливу на процес функціонування податкової системи в Україні та Китаї; модель формування фіскальної політики в умовах сталого розвитку; формування системи індикаторів для оцінки ефективності функціонування податкової системи. Окремі результати дисертаційної роботи використовуються у практичній діяльності ТОВ «Швидкий світ».

Водночас результати дисертаційної роботи впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та використовуються під час викладання дисципліни «Оподаткування міжнародної економічної діяльності», для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», «Дослідницький семінар у галузі економіки, управління та міжнародних економічних відносин» для студентів третього рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» та дисципліни «Наукові дослідження та семінари за їх тематикою» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» (довідка № 67-01-79 від 21.01.2025).

**Особистий внесок здобувача.** Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Усі наукові результати, викладені в дисертації, одержані автором особисто. З опублікованих у співавторстві наукових праць у дисертаційній роботі використано лише положення та ідеї, що становлять індивідуальний внесок автора.

**Апробація результатів дисертації.** Основні теоретичні положення, прикладні рекомендації та результати дисертаційної роботи розглянуто на таких міжнародних та всеукраїнських науково-практичних та науково-методичних конференціях:

1. M.Y. Yastrubskyy, Shu Zhang, 2022. The taxation system as a guarantee of economic growth of the state. В: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства». Львів, Україна, 28–29 жовтня 2022 р. м. Львів: НУ ЛП.



2. Шу Чжан, Яструбський М. Я., 2024. Моделювання систем фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. В: I Міжнародна наукова конференція «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація». м. Кременчук, Україна, 16 лютого 2024 МЦНД, м. Кременчук.

3. Чжан Шу, Яструбський М., 2024. Система оподаткування Китаю та її вплив на соціально-економічний розвиток країни. В: X Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним процесом в Україні: завдання під час війни та у період післявоєнної відбудови». Львів, Україна, 16–17 травня 2024 р., м. Львів: НУ ЛП.

4. М.Я. Яструбський, Чжан Шу., 2024. Сутність та значення фіскальної політики для розвитку українсько-китайських економічних відносин. В: VI Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» 10-11 жовтня 2024 р.

Основні результати дисертаційної роботи розглянуто також на наукових семінарах кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка».

**Публікації.** За темою дисертаційного дослідження опубліковано 9 наукових праць, серед яких: 2 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових фахових виданнях, включених у наукометричні бази SCOPUS, Web of Science і 1 публікація в іншому закордонному виданні, а також 4 тез і матеріалів доповідей за результатами участі у міжнародних науково-метричних конференціях.

**Структура та обсяг дисертаційної роботи.** Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 118 сторінках. Робота містить 34 таблиці, 19 рисунків, 5 додатків, список використаних літературних джерел із 122 найменуваннями.

## РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО- КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

### 1.1. Теоретичні засади формування фіскальної політики в Китаї та Україні

Держава існує завдяки платників податків. Тому питання організування функціонування держави як цілісного організму неминуче зводиться до фіскальної політики. Різні підходи до тлумачення економічної категорії «фіскальна політика» вмотивовані відмінностями в організуванні соціально-економічного укладу країн. Однак сутність визначень зводиться насамперед до порядку формування державного бюджету і його використання в залежності від заданих цілей, які у різних країн не однакові. Фіскальна політика проявляється через її інструменти. Розглядаючи теоретичні засади формування фіскальної політики та їх прикладне використання ми зосередились на досвіді формування фіскальної політики Китаю та України.

Досвід побудови та вдосконалення фіскальної політики Китаю актуальний з огляду на його дієвість. Адже на сьогодні економіка Китаю вважається другою після економіки США у світі. Ще пів століття тому Китай відносили до категорії країн, що розвиваються без жодного натяку на блискавичну перспективу. Однак проведені економічні реформи, переформатування підходів до формування фіскальної політики породили сучасне економічне диво у вигляді китайської економічної системи.

Останнє десятиліття Китай є незаперечним лідером у двосторонніх українсько-китайських торговельно-економічних відносинах. Обидві країни зацікавлені у розвитку партнерських стосунків в економічній сфері, а отже виникає потреба в узгодженості фіскальних механізмів, які були б сприятливими для реалізації задекларованих намірів[57].

Трактування теоретичних положень залежить від середовища і чинників, що формують світоглядні засади визначених положень. Розмаїття трактувань понятійної категорії «фіскальна політика» вмотивоване зміщенням авторами акцентів на ту чи іншу сторону прояву, функції, цілі чи інструментарію такої політики. Однак в основі всіх трактувань покладено формування дохідної і витратної складової бюджету.

Актуально дослідити тлумачення фіскальної політики науковцями Китаю, увага яких зосереджена на оптимізації складових статей фіскальної політики, й українських науковців економістів, які віддають перевагу теоретичним формам й обґрунтуванням. Прикладні ж засади формування фіскальної політики повинні осмислюватись через призму їх дієвості, результативності прояву й віддачі для національної економіки. Власне поєднання теоретичних і прикладних аспектів фіскальної політики на прикладі різних за масштабністю й рівнем потенціалу економік потребує поглибленого дослідження.

В узагальненому трактуванні фіскальна політика – це регулювання доходів і витрат держави[70]. Водночас сутність фіскальної політики зводиться до регулювання ставок оподаткування та витрат бюджету з метою забезпечення стабілізації економіки й підтримання макроекономічної рівноваги[113].

Фіскальна політика є ключовим питанням державотворення, тому їй приділяється значна увага з боку державних органів влади. Теоретико-методологічні засади формування фіскальної політики знайшли відображення у працях багатьох зарубіжних та вітчизняних учених. Заслужують уваги праці О.Є. Кузьміна[25], М.Я. Яструбського[53; 121], Н.Г. Синютки[106] О.Ю. Могилевської[24], У Кайкунь[56], Макконнелл К. Р., А.А. Рафіндаді (Rafindadi), І. Озтурк (Ozturk), Парк Донхюн (Donghyun Park), Лінь Шуанлін (Lin Shuanglin), Чжиюн Ян (Zhiyong Yang), Сяо Ван (Xiao Wang), Річард Герд (Richard Herd), Жуліу Ху (Zuliu Hu), W. Raphael Lam, Marialuz Moreno-Badia, Чжонсук Кім (Jungsuk Kim), Менсі Ван (Mengxi Wang), Бондарчук М. К., Крупки М.І., Римарської Р. Ю., Крисоватого А. І., Кухар М., Мрихіної О.Б., Станасюк Н.І., Сокола О.Г, Тарангул В. І., О.С. Червінської в яких висвітлюються засади формування фіскальної політики, актуальні в умовах розвитку українсько-китайської економічної співпраці.

Серед українських науковців соціально-економічний зміст поняття «фіскальна політика» ґрунтовно розкриває А. І. Крисоватий[85]. Аналізуючи історичну ретроспективу формування понятійної категорії «Фіскальна політика» (від лат. “fisc” – фіск імператорська казна; казна (тюрк.) – сховище грошей) автор наводить локанічне трактування фіскальної політики, як маніпулювання державним бюджетом

з метою виконання державою своїх функцій. К.Р. Макконнелл розглядає фіскальну політику, як регулювання державних видатків та податкових надходжень які спрямовуються на досягнення повної зайнятості та неінфляційного внутрішнього обсягу виробництва[88, с. 665].

В Економічній енциклопедії фіскальна політика розглядається як сукупність фінансових заходів держави з регулювання доходів та витрат бюджету з метою досягнення визначених соціально-економічних цілей суспільства, виконання важливих функцій держави[77].

Окрім наведених визначень в економічній літературі є низка інших трактувань поняття фіскальної політики, сутність яких зводиться насамперед до збалансованості дохідної та витратної складових державного бюджету.

Дещо різниться підхід до трактування фіскальної політики китайських науковців. Професор Пекінського університету Шуанлінь Лінь оцінює запровадження експансіоністської фіскальної політики Китаю, досліджує борг центрального та місцевого урядів, фіскальну стабільність Китаю і як результат досліджень надає конкретні пропозиції щодо фіскальної політики[28]. Економіст Організації економічного співробітництва та розвитку Сяо Ван (Xiao Wang) осмислює фіскальні диспропорції в Китаї та трансфертну політику, спрямовану на усунення дисбалансу у процесі перерозподілу центрального бюджету[48]. Загалом тематика фіскальної політики є затребуваною зі сторони державних інституцій, тому запит на прив'язку теоретичних положень до прикладних аспектів їхнього використання був і залишається актуальним з огляду на неперервність процесу державотворення.

Зрозуміло, що роль фіскальної політики в забезпеченні економічного розвитку країн є доволі вагомою. Власне завдяки формуванню та впровадженню грамотної фіскальної політики країни можуть досягати суттєвого зростання рівня економічного розвитку, формуючи сприятливі умови провадження господарської діяльності й забезпечуючи конкурентоспроможність національної економіки. Фіскальна політика, як складова економічної політики держави, насамперед пов'язана з формуванням і використанням фондів грошових коштів, а це безпосередньо впливає на розвиток фінансової системи країни та системи державних фінансів. Таким чином, фіскальну

політику можна розглядати як цілеспрямовану діяльність органів державної влади у процесі виконання ними власних повноважень в сфері формування і використання фінансових ресурсів.

Невід'ємною складовою системи державного регулювання економіки країни виступають фіскальні інструменти, а їх використання забезпечує формування власне фіскальної політики в державі. На сьогодні в більшості розвинутих країн світу завдяки фіскальним інструментам відбувається формування фінансових ресурсів державного бюджету, що забезпечує їх соціально-економічний розвиток. Грамотне використання фіскальних інструментів справляє суттєвий вплив на формування інвестиційного клімату країни[120].

Не зважаючи на розмаїття в економічній літературі визначень поняття фіскальних інструментів, більшість авторів розглядають їх як сукупність бюджетних та податкових інструментів. До складу бюджетних інструментів відносять бюджетні плани, норми і нормативи; доходи і видатки бюджету; бюджетні санкції та контроль; міжбюджетний баланс, автоматизацію бюджетного процесу. Перелік податкових інструментів складають: об'єкти та суб'єкти оподаткування, види податків і зборів, ставки податків і зборів, податкові пільги, податкові консультації та податковий контроль, податкові санкції, спеціальні режими оподаткування, автоматизація оподаткування [80, с. 124].

Варто зазначити, що сукупність фіскальних інструментів постійно змінюється, їх кількість залежить від стану економічного розвитку країни, переліку видів фінансових відносин тощо.

Фіскальна політика покликана забезпечувати ресурсну сторону виконання державою своїх функцій і завдань.

Що стосується першочергових завдань, а отже й пов'язаних з ними статей витрат, кожна країна розставляє свої пріоритети. Залежно від заданих пріоритетів соціально-економічного розвитку країни використовують різні інструменти (елементи) фіскальної політики, до яких належать:

- податкове регулювання;
- видаткове регулювання;

- соціальні трансферти;
- субсидії.

Наведена класифікація розповсюджена у працях українських науковців-економістів, які виходять у своїх міркуваннях з:

- цілей (основних задач) фіскальної політики, до яких належать сталий ріст національного доходу, контрольованість темпів інфляції, зайнятість працездатного населення, згладжування економічних циклічних коливань;

- функцій фіскальної політики, серед яких виділяють стимулюючу, регулюючу, розподільну та соціальну.

Загалом такі характеристики фіскальної політики є притаманними для зазначеної понятійної категорії незалежно від країни, де вони застосовуються в більшій чи меншій мірі. Однак є відмінності у механізмах застосування інструментів фіскальної політики.

Фіскальна політика будь-якої країни перебуває у постійному розвитку. В умовах стрімких перетворень у глобальному економічному просторі зміни в економічній системі конкретної країни є неминучими. На сьогодні маємо тенденцію глобалізації економіки у загальносвітовому масштабі. Це передбачає стандартизацію нормативних документів, якими керуються країни-учасниці економічних об'єднань в організуванні національних економік, а отже й фіскальної політики.

Звернемо увагу на роль фіскальної політики та її вплив на економічний розвиток Китаю. З точки зору фіскальної політики, державні витрати Китаю визначаються в основному центральним урядом. Фіскальні рішення центрального уряду суттєво впливають на фіскальні рішення місцевого уряду. Дослідження, проведені колективом науковців-економістів[23] показали, що зростання видатків центрального та місцевого урядів, як дискреційних інструментів фіскальної політики, мало позитивний вплив на зростання виробництва.

Сучасна податкова система Китаю базується на податковій реформі 1994 року. В її основу покладено дотримання основних принципів, які забезпечують її дієвість і ефективність. Дотримання задекларованих принципів забезпечує сприяє економічному розвитку та соціальній стабільності країни. Перелік основоположних

принципів та їх характеристики наведені у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Принципи побудови податкової системи Китаю та їх характеристики

Назва принципу	Характеристика
Законність	Усі податки та податкові зобов'язання законодавчо встановлені, а податкове законодавство та правила оподаткування доступні для платників податків
Рівність	усі платники податків є рівними перед законом і зобов'язані сплачувати податки згідно визначених правил. Податкова система є справедливою та неупередженою для окремих груп платників.
Ефективність	Податкова система є ефективною у зборі податків та їх використанні. Податкові процедури є прості та зручні для платників податків, а податкові ставки обґрунтовані та сприяють економічному розвитку країни.
Прогресивність	Податкова система враховує відмінності у доходах та стан платників податків. Більш заможні платники сплачують більше податків, тоді як менш заможні платники можуть користуватись пільгами (мають пільгові ставки)
Прозорість	Податкова система є прозорою та зрозумілою для платників податків, а інформація про податкові зобов'язання та платежі є відкритою та доступною для перевірки.

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [23, 28, 48, 80,120]

Як в Україні, так і в КНР функціонування податкової системи перебуває під контролем центрального державного органу, яким в Україні виступає на сьогодні Державна податкова служба (ДПС України), а в Китаї – Головне державне податкове управління (ГДПУ КНР).

У Китаї ГДПУ включає в себе територіальні податкові управління, яким воно делегує свої повноваження. Однак діяльність таких управлінь координується не лише ГДПУ, а й урядом провінцій, на території яких вони знаходяться й функціонують.

Для проведення аналізу ефективності функціонування податкової системи й фіскальної політики кожної з держав доцільно насамперед провести огляд кожної із податкових систем. Розглянемо систему оподаткування КНР.

Податкове законодавство в Китаї регулюють декілька важливих законів. Податкове законодавство Китаю зазнало кількох реформ. З моменту їх впровадження на початку 1980-х років податкова законодавство перебуває у постійному розвитку. Податкові органи постійно прагнуть сприяти та створювати більш стабільне середовище для бізнесу з метою забезпечення економічного зростання країни. З переліку найактуальніших податкових законів, що стосуються іноземних фізичних осіб і компаній у Китаї варто виділити:

1. Закон про податок на прибуток підприємств (Corporate Income Tax - CIT).
2. Закон про податок на доходи фізичних осіб (The Individual Income Tax- ІІТ).
3. Закон про податок на додану вартість (Value Added Tax - VAT)[17].

Система оподаткування у Китаї складається із трьох основних категорій податкових виплат: центральних, спільних, місцевих. За даними 2022 року податкова система Китаю включала 17 податків, з яких 11 прямих податків і 6 непрямих (табл.1.2).

Таблиця 1.2

#### Перелік податків, що формують податкову систему Китаю (2022 рік)

№	Прямі податки	Непрямі податки
1	Податок на доходи підприємств	ПДВ
2	Податок на доходи фізичних осіб	Споживчий податок
3	Податок на підприємницьку діяльність	Податок на міський ремонт і будівництво
4	Транспортний податок	Додатковий збір на освіту
5	Податок на придбання автотранспорту	Податок на тютюновий лист
6	Податок на перехід прав	Гербовий збір
7	Податок на нерухомість	
8	Податок на приріст вартості землі	
9	Податок на використання міських земель	
10	Ресурсний податок	
11	Збір за займання сільськогосподарських земель	

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [13]

Система оподаткування в Китаї є досить продуманою, а сплата податків здійснюється за схемою, яка концептуально спрямована на самозабезпечення держави та її мешканців. Так, з метою посилення регулювання земельних ресурсів, раціонального їх використання, а також в цілях охорони сільськогосподарських земель у 2008 р. в КНР були прийняті Тимчасові норми та правила «Про податок на зайняття сільськогосподарських земель»[9]. Власне цим документом передбачена сплата збору за зайняття земель сільськогосподарського призначення при відведенні їх під будівництво. Його ставка залежить від середньої забезпеченості земельними ресурсами у регіоні і становить від 5 до 50 юанів за квадратний метр[17]. Встановлення актуальних ставок податку належить до компетенції народних урядів провінцій.

Динамічність економічного розвитку Китаю спонукає до оперативного



реагування податкової системи на зміни, що відбуваються. У зв'язку з цим у 2019 р. в країні відбулася чергова реформа податкової системи, в результаті якої була запроваджена нова система податкових відрахувань, переглянуті відсоткові ставки податків в сторону їх зниження.

Основним комерційним податком у КНР є податок на прибуток (Corporate income tax), однак його величина залежить від низки факторів. Так, для новостворених підприємств його величина становить 15%, для суб'єктів господарювання що відносяться до малого бізнесу з низькою рентабельністю ставка податку встановлена 20%, за ставкою 25% оподатковуються підприємства, які функціонують більше 1 року і не належать до переліку перших двох категорій. Тобто маємо ситуацію виваженого підходу до оподаткування, зорієнтованого на стимулювання економічного розвитку і створення умов для ведення бізнесу.

Першим в рейтингу за виконанням фіскальної функції, як і б переважній більшості країн, включаючи Україну, є податок на додану вартість(ПДВ). Ним оподатковуються операції з реалізації товарів і виконання робіт. Водночас операції з надання послуг, передачі в оренду необоротних матеріальних активів оподатковуються замість ПДВ «податком з підприємницької діяльності». Варто зазначити, що податок було запроваджено у Китаї лише у 2016 році.

Як і розглянутому податку на прибуток підхід до оподаткування ПДВ є диференційованим і його ставка залежить від низки факторів. Так, для суб'єктів господарювання, що належать до категорії малого бізнесу його ставка становить 3%. До цієї категорії відносять виробників продукції з річною виручкою до 500 тис. юанів, а також торгівельні компанії, обсяг реалізації яких не перевищує 800 тис. юанів. Однак для цієї категорії платників відсутнє право на податковий кредит, а також право на звільнення від сплати ПДВ для пільгових видів операцій.

Підприємства, в яких обсяги доходу перевищує для підприємств виробничої сфери 500 тис. юанів, а для сфери торгівлі – 800 тис. грн., користуються правом на податкове відшкодування вхідного ПДВ. Однак ставка оподаткування податком знаходиться в діапазоні від 3 до 16%. Зважаючи на напруженість в економічній сфері країни через торговельну війну зі США, уряд прийняв рішення про зниження ставки

з квітня 2019 року на 3 відсотки з метою забезпечення сприятливих умов для стабілізації внутрішнього ринку. Тому у 2022 році в Китаї діяли такі ставки податку:

- загальнодержавна ставка 13%, що розповсюджується на операції з продажу товарів, імпортні операції, оренду житла, будівництво, надання послуг, а також підприємств, зайнятих у сільському господарстві;

- знижена ставка 9%, що застосовується для операцій з надання послуг перевезення та продаж окремих категорій товарів;

- за ставкою 6% оподатковуються операції з надання логістичних та консалтингових послуг.

- 2% ставка встановлена для операцій з продажу амортизованих об'єктів основних засобів.

Не підпадають під оподаткування ПДВ експортні операції з продажу товарів[95].

Наступним важливим з позицій фіскальної функції податком у Китаї є прибутковий податок з фізичних осіб (Income tax). Оподаткування податком на доходи фізичних осіб резидентів розповсюджується на всі доходи, як отримані у Китаї, так і за його межами. Для нерезидентів до оподаткування включаються лише доходи, фактично отримані в Китаї, якщо період підприємницької діяльності в країні не перевищує пів року (183 дні). В іншому разі до оподаткування належать також доходи, отримані в інших країнах.

Всі доходи фізичних осіб законодавчо розділені на 9 категорій, кожна з яких має власні податкові ставки та інші характеристики. (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Групування податку на доходи фізичних осіб за категоріями у Китаї

№	Назва категорії доходу
1.	Дохід від зайнятості (тобто заробітна плата)
2.	Оплата праці
3.	Авторська винагорода
4.	Гонорар
5.	Дохід від підприємницької діяльності
6.	Відсотки, дивіденди та розподіл прибутку
7.	Дохід від оренди
8.	Дохід від передачі майна
9.	Випадковий дохід

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [13]

Актуально, що підхід до оподаткування резидентів і нерезидентів різний. Для резидентів дохід може оподатковуватись як щомісячно, так і за результатами року. Такі категорії доходів, як від зайнятості, винагорода за трудові послуги, авторська винагорода та роялті об'єднуються у «сукупний дохід» і оподатковуються на щорічній основі за прогресивними ставками від 3% до 45%. На щомісячній або транзакційній основі оподатковуються доходи від інших категорій.

Доходи від зайнятості, оплати праці, авторської винагороди та роялті нерезидентів оподатковуються за прогресивними податковими ставками від 3% до 45% за кожною категорією на щомісячній або транзакційній основі.

Дохід фізичних осіб, отриманий від приватних підприємств, індивідуальних підприємців чи партнерств оподатковується за прогресивними ставками від 5% до 35% також за результатами року.

Зведена інформація щодо оподаткування індивідуальним прибутковим податком наведена у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

#### Ставки оподаткування індивідуальним прибутковим податком у Китаї

№	Оподаткування річного оподаткованого доходу, одержаного фізичними особами від приватних підприємств	%	Ставки сукупного податку на доходи резидентів (річний оподатковуваний дохід)	%	Ставки сукупного податку на доходи нерезидентів (місячний оподатковуваний дохід)	%
1.	від 0 до 30 000	5	від 0 до 36 000	3	від 0 до 3 000	3
2.	від 30 000 до 90 000	10	від 36 000 до 144 000	10	від 3 000 до 12 000	10
3.	від 90 000 до 300 000	20	від 144 000 до 300 000	20	від 12 000 до 25 000	20
4.	від 300 000 до 500 000	30	від 300 000 до 420 000	25	від 25 000 до 35 000	25
5.	більше 500 000	35	від 420 000 до 660 000	30	від 35 000 до 55 000	30
6.			від 660 000 до 960 000	35	від 55 000 до 80 000	35
7.			більше 960 000	45	більше 80 000	45

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [13]

До категорій доходів, таких як дохід від оренди, випадковий дохід, дивіденди та приріст капіталу, застосовується фіксована ставка податку на доходи фізичних осіб у розмірі 20%[19].

Податок на споживання сплачуються за умов придбання товарів, реалізація яких потребує спеціального дозволу. До переліку таких товарів належать предмети розкоші, цигарки, алкогольна продукція, автомобілі, пальне та ін. Розрахунок суми споживчого податку здійснюють за адвалорними, специфічними або змішаними ставками.

Платниками податку на транспорт є компанії, індивідуальні підприємці та фізичні особи, у власності яких знаходиться комерційний або пасажирський транспорт: легкові автомобілі, автобуси, вантажні машини, морські судна тощо.

За даними 2022 р. звітного року КНР дольова участь податків у бюджеті країни виглядає, як це показано у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

## Розподіл дольової участі податків у фіскальній системі Китаю

Назва податку	Частка у загальному обсязі податкових надходжень (%)
ПДВ	31
податок на прибуток підприємств	19,4
підприємницький податок	15,1
податок на споживання	8
індивідуальний прибутковий податок (з фізичних осіб)	6,6
податок на угоди	2,9
податок на ремонт і будівництво у містах	2,6
митні збори	2,5
ПДВ та податок на споживання, що стягуються при імпорті(за вирахуванням експортного відшкодування)	2,1
ресурсний податок	0,6
інші податки	9,2

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [14]

Схематично податкову систему Китаю ілюструє діаграма на рис.1.1.

## Система оподаткування Китаю (2022 р.), %

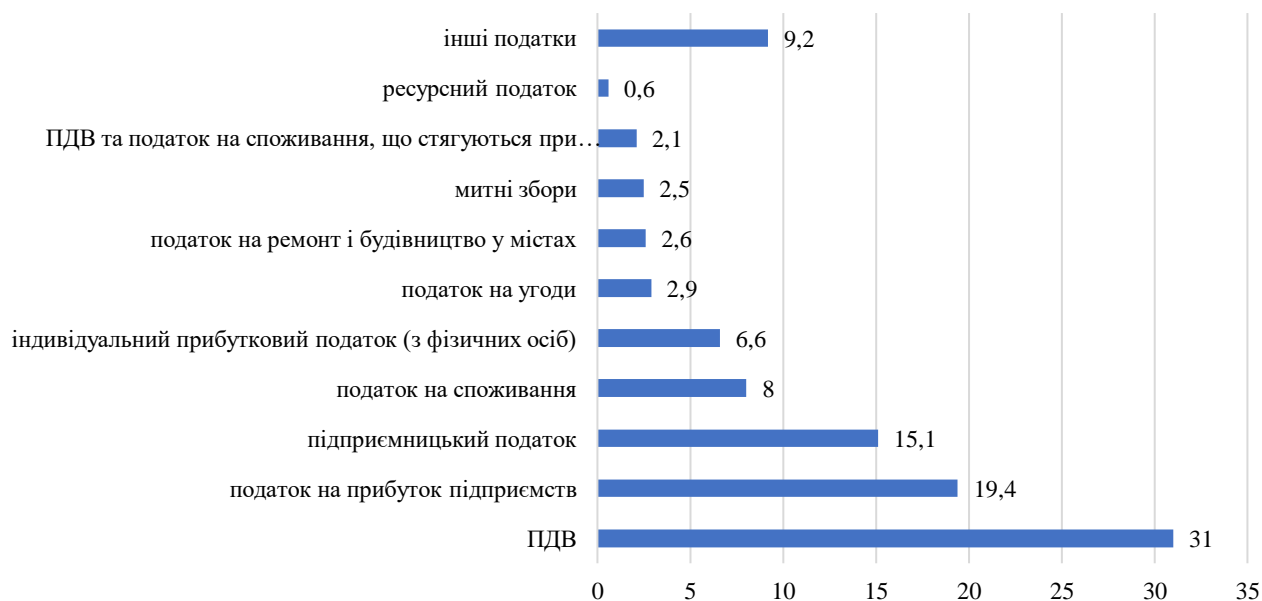


Рис.1.1. Дольова участь окремих податків у податкових надходженнях КНР

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [14]

Як бачимо, система оподаткування Китаю перебуває у постійній динаміці, однак керівництво країни не тяжіє до її спрощення. Має місце постійне вдосконалення, доповнення й корегування відповідно до вимог часу.

Порівняно з Китаєм можна констатувати, що в Україні податкова система має тенденцію до спрощення. На сьогодні Податковим Кодексом України передбачено сім загальнодержавних і чотири місцевих податки і збори. Однак окремі податки об'єднують в собі перелік податків конкретної групи. Прикладом такого групування може слугувати рента, єдиний податок, податок на майно. Водночас до складу загальнодержавних податків і зборів у 2015 році був включений військовий збір, який запроваджувався як тимчасовий для задоволення потреб збройних сил України.

До переліку обов'язкових платежів у бюджет належить єдиний соціальний внесок, який був запроваджений Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» на заміну низки розрізнених соціальних платежів[99]. В минулому розрізнені соціальні платежі перераховувались у спеціальні фонди: пенсійний фонд, фонд безробіття, фонд тимчасової непрацездатності та ін. На сьогодні єдиний соціальний внесок перераховується у загальнодержавний бюджет, а ЄСВ-звітність подається у складі об'єднаної звітності з ПДФО і військового збору до органів Державної податкової служби України, в той час як раніше звітність подавалась у Пенсійний фонд України.

Варто зазначити, що для окремих операцій, зокрема при купівлі-продажі нерухомого майна, набутті права власності на легкові автомобілі, що підлягають першій державній реєстрації в Україні, під час подання ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів на клеймування державним пробірним клеймом до казенних підприємств пробірного контролю сплачують до Пенсійного Фонду обов'язковий збір на обов'язкове державне пенсійне страхування. Цей платіж інколи ще називають податком у Пенсійний Фонд, хоча у Податковому Кодексі він не вказаний, а отже не належить до податків. Його сплата здійснюється відповідно до Порядку сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій[79]. Так, при набутті права власності на легковий автомобіль його розмір залежить від вартості автомобіля (без ПДВ) і становить від 3 до 5%.

Структура податкової системи України схематично представлена на рисунку 1.2.

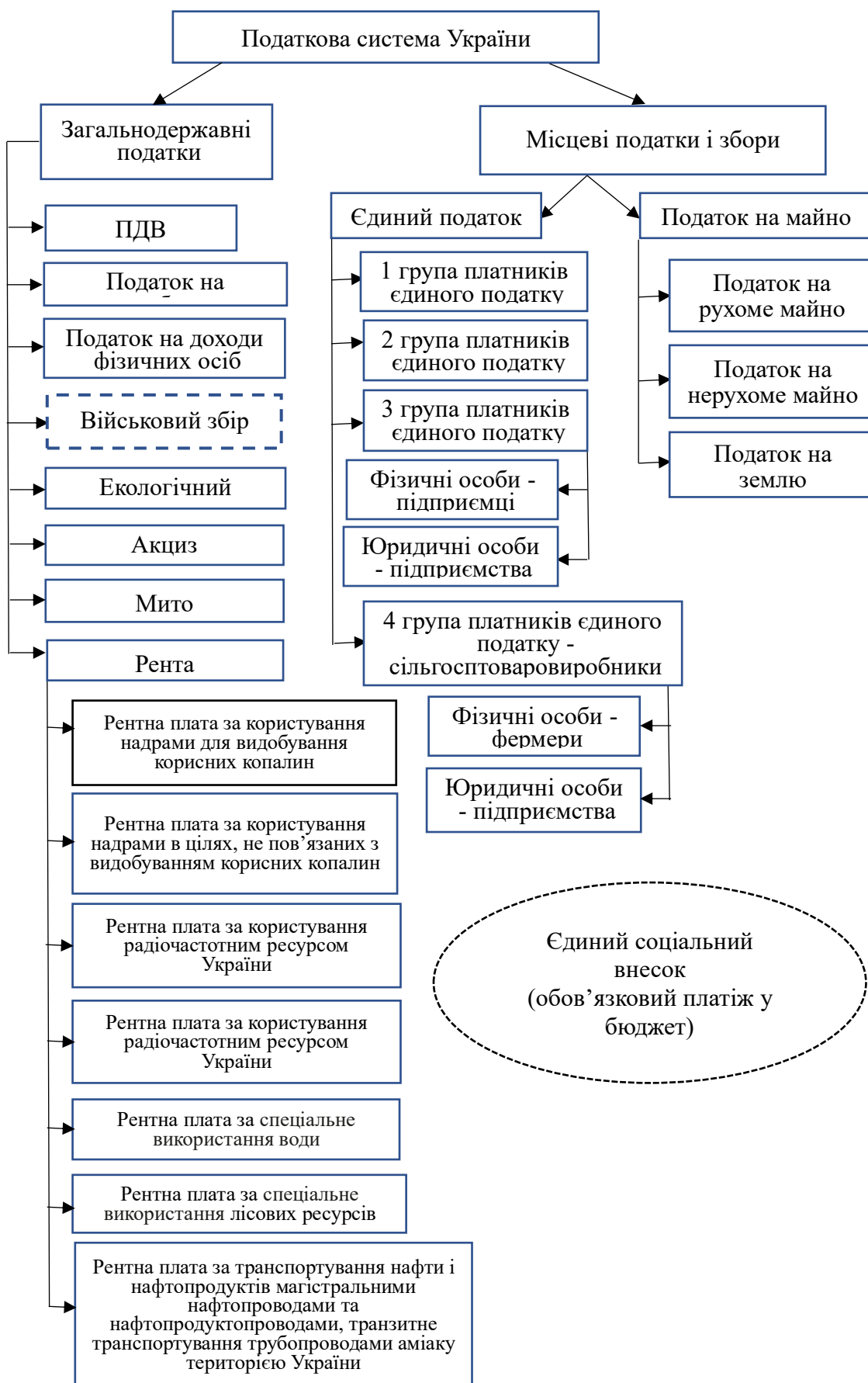


Рис.1.2. Структура податкової системи України

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [97]

Інформація про ставки податків на початок 2024 року наведена у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

## Характеристика основних податків фіскальної системи України

Назва податку	ставка податку	Вид оподатковуваної операції
ПДВ	20%- основна ставка	Усі операції, які не обкладаються ПДВ за ставками 0 %, 7 %, 14 %
	14%	Постачання на митній території України і ввезення в Україну сільськогосподарської продукції
	7%	Постачання на митній території України і ввезення на митну територію України бензинів моторних, важких дистилатів, скрапленого газу, біодизеля, палива моторного альтернативного, а також нафти або нафтопродуктів сирих, отриманих з бітумінозних порід
		Постачання послуг з тимчасового розміщення (проживання), що надаються готелями і подібними засобами тимчасового розміщення
	0%	Постачання на території України і ввезення в Україну: – лікарських засобів, товарів медичного призначення, Вивезення товарів за межі митної території України в митному режимі: експорту; реекспорту; безмитної торгівлі; вільної митної зони
ПДФО	18% - основна ставка	– зарплата, винагорода за цивільно-правовими договорами; – оподаткування 3-го та наступного об'єкта нерухомості проданого за рік (за мінусом витрат); – продаж 3-го та наступного автомобіля за рік
	9%	дивіденди нерезидентам, суб'єктам, які є неплатниками податку на прибуток, у т.ч. платникам єдиного податку
	5%	– продаж другого об'єкта нерухомості за рік; – продаж другого автомобіля за рік; – продаж нерухомості, яка була у власності менше 3-х років; – спадщина, подарунки
	0%	спадщина від близьких родичів, подарунки від дружини/чоловіка, продаж першого об'єкта нерухомості за рік, продаж, продаж першого автомобіля за рік
податок на прибуток	18%	Базова (основна) ставка податку на прибуток
	3%	Від об'єкта оподаткування – за договорами страхування
	0%	За договорами з довгострокового страхування життя, договорами добровільного медстрахування та договорами страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема договорів страхування додаткової пенсії
	0, 4, 5, 6, 12, 15, 18 і 20%	Доходи нерезидентів та прирівняних до них осіб із джерелом їх походження з України
	10%	Від доходу від азартних ігор з використанням гральних автоматів
	30%	Від суми доходів, отриманих під час провадження діяльності з випуску та проведення лотерей
	9%	Від бази оподаткування, під час провадження діяльності резидентами Дія Сіті – платниками податку на особливих умовах відповідно до Закону України від 15.07.2021 № 1667-IX «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні»

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [94; 97]

У більшості випадків ставки податку є фіксованими. Однак правильніше буде говорити про основну ставку податку та інші ставки, оскільки майже всі податки передбачають різні ставки залежно від виду оподатковуваної операції. Це можна прослідкувати на прикладі основних податків: ПДВ, податку на прибуток і ПДФО.

Варто зазначити, що податкове законодавство України є динамічним. Це особливо актуально в умовах дії військового стану. Так, 10 жовтня 2024 року Президентом України був підписаний Закон № 4015-IX, ухвалений Верховною Радою, що передбачає підвищення податків та зборів на період військового стану. Одним з основних його положень підвищення військового збору з 1,5 до 5%, яке почало діяти з 1 грудня 2024 року і буде актуальним по 31 грудня року, у якому буде припинено або скасовано в Україні воєнний стан[98]. Хоча у зазначеному документі зміни торкнулися цілої низки податків, зокрема ПДФО, рентної плати, ми звернули увагу саме на зміни у справлянні військового збору, оскільки таке підвищення ставки збору не потребує додаткової аргументації і є зрозумілим його актуальність в умовах сьогодення для України й цільове призначення. Такі зміни у законодавчому полі черговий раз підтверджують дієвість фіскальної політики в питаннях державотворення.

Розглянувши системи оподаткування Китаю і України доречно звернути увагу на роль кожної з податкових систем у наповненні державного бюджету. Дольову участь окремих податків у податкових надходженнях державного бюджету КНР наведено вище за результатами даних 2022 року. Аналіз попередніх звітних років показав збереження тенденції, притаманної для 2022 року. В Україні з початком військових дій з 23 лютого 2022 року і запровадженням військового стану мають місце зміни як в економіці країни загалом, так і в податковому законодавстві. Тому для оцінювання ефективності податкової системи доцільно розглянути дані довоєнного періоду, а саме звітність за 2021 рік.

За даними Міністерства фінансів України у 2021 р. мало місце перевиконання поступлень до державного бюджету на 19,6% порівняно з запланованим. Власне податкові надходження склали 85,37% від загальної суми поступлень. Саме на податкових поступленнях зосередимо свою увагу[74].



Дольову участь кожного з податків у податкових надходженнях ілюструє діаграма на рис.1.3.



Рис. 1.3. Частка податків у податкових надходженнях державного бюджету за 2021 звітний рік

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [71]

Як показує діаграма, майже половину поступлень до державного бюджету забезпечується за рахунок ПДВ(49%). Ще по 13% у податкових надходженнях займають ПДФО та податок на прибуток. Перелічені три податки сумарно складають 75% податкових надходжень.

В Україні надходження до державного бюджету відбувається також за рахунок неподаткових платежів. У аналізованому 2021 р. частка неподаткових надходжень склала майже 14%. Однак вони мають несистемний характер, їх не можна спланувати, хіба що прогнозувати. Склад неподаткових доходів бюджету досить широкий, тому порівняльний аналіз можна робити на основі загальної сукупності складників неподаткових надходжень.

Наведена інформація про податкові системи обох країн свідчить про відмінність підходів до виконання фіскальної функції податків. Податкова система КНР доволі

розвинена і передбачає низку пільг, спрямованих на підтримку платників податків. З метою зниження податкового навантаження на фізичних осіб, у яких є зобов'язання за індивідуальними обов'язковими платежами, державою передбачені знижки залежно від виду таких платежів. Таким чином держава реалізує соціальні програми, спрямовані на підтримку своїх громадян. Як правило надані знижки носять індивідуальний, адресний характер, що враховує особисті обставини громадян. Перелік знижок, які були актуальними для оподатковуваного доходу фізичних осіб у 2022 р. наведений у табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Знижки, які застосовуються до оподатковуваного доходу фізичних осіб у Китаї

Вид індивідуального обов'язкового платежу	сума знижки оподатковуваного доходу
орендні платежі	800-1000 юанів(CNY) на місяць
витрати на освіту дитини	1000 юанів(CNY) на місяць
підтримання батьків похилого віку	2000 юанів(CNY) на місяць
витрати на медичне страхування	60 000 юанів(CNY) на рік
іпотечне кредитування	12000 юанів(CNY) на рік

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [33]

Не оподатковуються також такі виплати, як премії, надбавки до заробітної плати, страхові виплати, винагороди за особливі заслуги, пенсійні виплати, а також виплати соціального характеру.

Для порівняння в Україні для доходів фізичних осіб передбачена податкова соціальна пільга (ПСП). Платник ПДФО, має право зменшити свій загальний місячний оподатковуваний дохід від одного роботодавця (заробітну плату, премії, компенсації, винагороди тощо), якщо розмір місячного оподатковуваного доходу працівника не перевищує суми прожиткового мінімуму, помноженої на коефіцієнт 1,4. У 2023 р. в Україні граничний розмір доходу працівника, який дає право на застосування податкової соціальної пільги, становить 3 760 грн [96]. Сума знижки для такого обсягу доходу становить 1342 грн., що у порівнянні становить 336 юанів(CNY).

Зрозуміло, що розмір соціальних програм напряму залежить від стану економічного розвитку кожної країни. Чим більше розвинена економіка, тим більше наповнення державного бюджету, а отже й більше можливостей для запровадження різних соціальних програм. Водночас потрібно пам'ятати про важливість дотримання

паритету підвищення ставок податків й економічного зростання. Адже взаємозв'язок між величиною ставок податків і надходженням за їх рахунок коштів у державний бюджет не є лінійним. Таку залежність ілюструє Крива Лаффера, яка наочно показує тенденцію до зменшення доходів держави від податкових надходжень після перевищення гранично допустимої межі ставок податків[63, 444].

Важливе місце у становленні сучасної податкової системи Китаю відведено розвитку міжнародного податкового співробітництва. Така спрямованість сприяє зміцненню міжнародних відносин та створенню сприятливого податкового середовища для бізнесу[115].

## 1.2. Становлення фіскальної політики Китаю та України й перспективи розвитку українсько-китайської економічної діяльності

Вибір системи фіскальної політики є стратегічно важливим етапом для держави, адже держава власне існує за рахунок податків. Правильний вибір моделі фіскальної політики знаходить прояв у економічному розвитку країни, перспективних соціально-економічних програмах, реалізації стратегічних планів розвитку пріоритетних галузей економіки й реалізації соціально-культурних програм, адже все перелічене потребує фінансової підтримки й забезпечення[122].

Останні десятиліття значна увага учених-економістів й аналітиків приділяється китайській моделі фіскальної політики, що цілком природньо з огляду на стрімке економічне зростання, підвищення добробуту населення та низку інших показових досягнень. Актуально провести дослідження становлення фіскальної політики Китаю й України, виокремити позитивні сторони й тенденції, що дозволило б сформулювати рекомендації щодо перспектив українсько-китайської економічної співпраці на взаємовигідних засадах.

Розглянемо етапи становлення фіскальної політики Китаю. Фіскальна політика будь-якої країни перебуває у постійному розвитку. В умовах стрімких перетворень у глобальному економічному просторі зміни в економічній системі конкретної країни є неминучими. На сьогодні маємо тенденцію глобалізації економіки у

загальносвітовому масштабі. Це передбачає стандартизацію нормативних документів, якими керуються країни-учасниці економічних об'єднань в організуванні національних економік, а отже й фінансової політики.

Еволюцію становлення фінансової політики Китайської Народної Республіки ґрунтовно висвітлює Чжйонг Ян (Zhiyong Yang)[60]. Етапи розвитку фінансової політики КНР та їх характеристики наведені у табл. 1.8.

Таблиця 1.8

#### Основні етапи розвитку фінансової політики Китаю

Етапи	Період	Коротка характеристика
Етап 1	1949-1952 рр.	Ринкова фінансова політика, спрямована на відновлення національної економіки.
Етап 2	1953-1978 рр.	Планова фінансова політика.
Етап 3	1978-2012 рр.	Фінансова політика, що відповідає потребам економічної трансформації.
Етап 4	2012 р. - дотепер	Фінансова політика, що відповідає потребам нової епохи.

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [60]

Актуально, що Китайська Народна Республіка відразу після свого заснування зробила вибір на користь ринково-орієнтованої фінансової політики. Однак її реалізація відбувалася в умовах погано розвиненого ринку, коли домінуючим сектором національної економіки було сільське господарство. Водночас за таких умов вдалось досягнути основної мети - відновлення народного господарства. Це дозволило перейти до наступного етапу - планової фінансової політики й реалізації протягом 1953-1957 рр. першого п'ятирічного плану. За таких умов ключовою частиною макроекономічної стабільності виступала збалансованість бюджетних надходжень і витрат.

Планова економічна система передбачала пряме економічне регулювання фінансово-господарської діяльності. Перевагою такої фінансової політики було забезпечення чіткого виконання директив по вертикалі, що забезпечувало збалансованість дохідної і витратної складових господарської діяльності, тобто підтримання фінансового балансу. Однак планова фінансова політика позбавляла підприємства мотивації, зацікавленості у зростанні ефективності господарської діяльності та креативності. Водночас за допомогою централізованого планування вдавалось здійснювати ціновий контроль, в результаті чого протягом багатьох років

ціни на товари залишалися незмінними. Проте наслідком утримання незмінних цін став дефіцит пропозиції.

Наявні прогалини від провадження планової фінансової політики ускладнювали досягнення макроекономічної стабільності, з огляду на що постало завдання реформування традиційної планової економічної системи. Таке реформування знайшло свій прояв у наступному етапі становлення фінансової політики, що відповідала потребам економічної трансформації.

Проведення економічних реформ, започаткованих у 1978 році, поклало початок третьому етапу еволюції фінансової політики Китаю. Проголосивши впровадження політики відкритих дверей, Китай отримав значні іноземні інвестиції, в результаті в країні відбулась потужна економічна трансформація. Сукупні прямі іноземні інвестиції за період з 1978 до 1994 року сягнули майже 100 млрд. доларів США. Річний приплив інвестицій в основний капітал у 1994 році зріс до 18%. Завдяки такому напливу іноземних інвестицій в країні були побудовані заводи, створені нові робочі місця, забезпечений вихід на міжнародні ринки. Китай успадкував сучасні технології[61]. Особливо відчутними були зміни у відкритих прибережних районах, де іноземним інвесторам були надані податкові пільги. Лібералізація економіки сприяла зростанню експорту, який протягом 1981-94 років збільшувався щороку на 19%. В свою чергу, високі темпи зростання експорту сприяли зростанню продуктивності праці. Стимульоване ринковими реформами 1978 року, потужне зростання продуктивності праці в Китаї стало головною причиною безпрецедентних економічних показників.

Розвиток фінансової політики Китаю вступив у нову фазу у 1992 році, коли за умов центрального планування акценти дедалі більше зміщувались на користь ринкової економіки. В результаті фінансова політика ставала все більш незалежною, орієнтована на ринок. Тим часом країна переходила від економіки продавця до економіки покупця, що створювало матеріальну основу для реалізації експансіоністської фінансової політики. Власне експансіоністська, або стимулююча фінансова політика передбачає збільшення державних витрат і зниження податків. За рахунок зростання державних затрат зростає сукупний попит на макроекономічному

рівні. Основні ознаки м'якої фіскальної політики охарактеризували китайські економісти Лі, М. С. та Бай, Д. Х.[27] і наведені у табл. 1.9.

Таблиця 1.9

## Характеристика експансіоністської фіскальної політики Китаю

Назва показника	Поведінкова характеристика	
Макроподаткова ставка або частка фіскальних надходжень до ВВП	↓	
Фіскальні витрати у порівнянні з фіскальними доходами		↑
Дефіцит бюджету		↑
Державний борг		↑

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [27]

Проведена експансіоністська фіскальна політика дозволяла підтримувати економічні реформи та відкритість і сприяла загальному економічному та соціальному прогресу.

Здобуті успіхи в соціально-економічному розвитку Китаю спонукали до подальшого реформування фіскальної та податкової системи. Черговий, четвертий етап розвитку фіскальної політики, який стартував у 2012 році, ставив за мету побудову модернізованої країни з сучасною економічною системою та реалізацію цілей якісного розвитку.

Огляд становлення фіскальної політики Китаю за останні 70 років дає підстави стверджувати, що фіскальна політика в країні сприймається не лише як макроекономічний стабілізатор, а як складова державної політики, яка допомагає модернізувати китайську економічну систему. На сьогодні для Китаю надзвичайно актуальною є міжнародна координація, що зобов'язує до вибору фіскальної політики, сумісної з відкритою економічною системою. Фіскальна політика потребує підтримки фіскальними ресурсами й вимагає нормального та сталого функціонування державних фінансів. У процесі реформування фіскальної політики Китай уважно стежить за змінами в цілях, інструментах, умовах діяльності та наслідках провадження такої політики. Актуально, що в процесі прийняття рішень щодо провадження фіскальної політики Китай враховує як національні, так і глобальні умови. При виборі концепції фіскальної політики Китай насамперед керується національними інтересами, шукає своє місце у глобальному економічному просторі, поєднує фіскальну та податкову реформи з метою задоволення вимог нового

економічного розвитку в нову еру.

Питанням еволюції та становлення фіскальної політики України присвячена велика кількість наукових публікацій. Значна увага українських науковців приділяється впливу фіскальної політики на економічне зростання. Проблематику розроблення і реалізації ефективної фіскальної політики досліджували такі науковці, як Р. Ю. Римарська[104], О. Ю. Клепанчук [82], О. Є. Кузьмін[87], Н.Г. Синютка[121], А. І. Крисоватий[101], А. В. Нечипоренко [92], Ю.Б. Іванов[103] та ін.

Загалом найбільш поширеною є позиція науковців з виділення семи етапів становлення фіскальної політики в Україні. А. О. Тимошенко наводить характеристику етапів трансформації фіскальної політики України, як це представлено у табл.1.10.

Таблиця 1.10

## Етапи становлення фіскальної політики України

Етапи	Період, роки	Коротка характеристика періоду
1	1990–1993	Етап створення власної податкової системи. Значне фіскальне навантаження: впровадження податку на прибуток ( 30%), податку на додану вартість (28%), прибуткового податку з громадян за регресивно-прогресивною шкалою ставок (з врахуванням величини доходів - від 13 до 60 %)
2	1994–1999	Приведення складу податкової системи у відповідність з умовами ринкових відносин Було запроваджено податкові механізми регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Запроваджені місцеві податки
3	2000–2007	Удосконалення податкової системи в умовах перехідної економіки Диференціація розподілу податкового навантаження
4	2008–2009	Виникнення фінансової та економічної кризи в Україні, скорочення ВВП на 35,6%. Запровадження жорсткої фіскальної політики (замороження підвищення заробітної плати та соціальної допомоги, відстрочення на два роки запланованого вирівнювання мінімальної заробітної плати)
5	2010–2011	Прийняття Податкового кодексу, внесення суттєвих змін у вітчизняну систему оподаткування. Прояв позитивних тенденцій макроекономічних показників, стабілізація грошово-валютної системи, зменшення дисбалансу між дохідною і видатковою частинами бюджету, підвищення заходів податкового контролю
6	2012–2014	Сповільнення показника зростання виробництва промислової продукції. Зниження податкової ставки ПДВ з 20 до 17%. Встановлення ставки податку на прибуток на рівні 18%.
7	2015–дотепер	У зв'язку з військовими діями на сході країни суттєве збільшення розміру видатків бюджету на оборонний комплекс. Обсяги фінансування оборонного комплексу становлять за ці роки близько 5% від ВВП. Зростання валового боргу країни, що гальмує економічний розвиток.

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [109]

Оцінюючи процес формування фіскальної політики України на етапі формування власної податкової системи варто зазначити низку допущених помилок, які призвели до деструктивних наслідків, а саме:

- введення в рекордно короткі терміни нових податків з одночасним скасуванням усталених форм формування доходів державного бюджету;

- формування фіскальної політики без науково обґрунтованої концепції через відсутність останньої;

- формування фіскальної політики без урахування особливостей соціально-економічного стану України та без наявного плану перспективного розвитку, ігноруючи вплив на поведінку суб'єктів оподаткування соціально-культурних особливостей населення України;

- нестабільність законодавства і мінливість курсу фіскальної політики.

Враховуючи фіскальну спрямованість проведених перетворень та відсутність надійних інститутів адміністрування податків можна констатувати безперспективність такої фіскальної політики. Крім того переважання непрямого оподаткування над прямим означало по суті ігнорування фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання [107].

Із здобуттям незалежності Україна отримала надзвичайно вигідні стартові можливості та ресурси після розпаду СРСР. На початку 1990-х років Україні в спадок дістався сформований комплексний промисловий сектор з розвиненим машинобудівним, великими добувними та металургійними підприємствами, хімічним виробництвом, сукупністю галузей з виготовлення широкого асортименту споживчих товарів як продовольчих так і непродовольчих[84].

За більш як 30 років незалежності України фіскальна політика постійно реформувалася та зазнавала змін, однак ці зміни не принесли очікуваних результатів. Дотепер не вдалося встановити ефективну й стимулюючу зростання рівня соціально-економічного розвитку держави і суспільства податкову систему. Потребує вирішення питання встановлення дієвих механізмів взаємодії фіскальних органів із платниками податків в частині формування та реалізації ефективної державної політики з оподаткування. Водночас виникає потреба подальшого вдосконалення української



фіскальної політики з урахуванням відповідних вимог і стандартів ЄС у сфері оподаткування, враховуючи курс України на європейську інтеграцію. Виходячи з того факту, що станом на кінець 2022 року державний і гарантований борг України склав близько 85% ВВП, а дефіцит держбюджету сягнув 19,1% ВВП, в той час як Бюджетний кодекс України допускає граничне значення показника дефіциту держбюджету на кожен рік середньострокового періоду не більше 3% і загальний обсяг державного боргу й гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не більше 60%, маємо перевищення боргового ліміту у 2023 році у 1,4 рази та перевищення ліміту бюджетного дефіциту у 6 разів[64].

Підсумовуючи висвітлену тематику становлення фіскальної політики Китаю і України, а також розглянувши перспективність розвитку українсько-китайської економічної діяльності, варто підсумувати, що на партнерські стосунки обидвох країн впливає низка факторів. Маємо картину еволюції Китайської Народної Республіки з країни із слаборозвиненою економікою на початку становлення державності 70 років тому, яка перетворилась на сьогодні у розвиненого індустріального гіганта, по факту другу економіку світу з амбіціями на світове лідерство. Водночас приходиться констатувати втрату Україною своїх стартових можливостей і потенціалу, який мав місце на початку здобуття незалежності більш як 30 років тому. Однією з причин таких різних результатів становлення державності є відмінність у підходах до побудови фіскальної політики. Однак за умов подальшого врахування допущених помилок можна виправити ситуацію в економічному становищі України, як це оглядово описано на прикладі економічного становлення Китаю. У торгово-економічних стосунках України і Китаю також можна досягнути суттєвого поступу, вибудувавши ефективну модель фіскальної політики.

### 1.3. Чинники, що впливають на формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності

Фіскальна політика є невід'ємною складовою державотворення. Тому їй приділяється значна увага державних виконавчих органів й законодавчої влади. На

порівняльному прикладі фіскальної політики України і Китаю можна продемонструвати її значення у економічному поступі країн.

Згідно трактування В.Д. Бантона, фіскальній політиці відводиться роль основного інструменту макроекономічного регулювання в державі, а маніпулювання податками та державними видатками використовується для впливу на прийняття інвестиційних рішень й регулювання руху капіталу. Водночас фіскальна політика відіграє дуже важливу роль у стабілізації національної економіки[62]. Кожен рік відбуваються зміни при прийнятті державного бюджету, що спонукає до внесення змін до чинного законодавства в частині оподаткування з метою акумулювання фінансових ресурсів для здійснення державної підтримки пріоритетних галузей економіки, а також реалізації органами державної влади власних функцій.

Однак в різних країнах фіскальна політика реалізується не однаково. Так, у Китаї, який по праву вважається другою після США економікою світу, фіскальна політика проявила прогресивний вплив на національну економіку після проведення економічних реформ, початок яким покладено ще у 1978 році. З того часу, ось уже на протязі 45 років Китайська економіка стала об'єктом дослідження економістів й аналітиків всього світу з огляду на результативність провадження фіскальної політики. А розпочинались реформи з впровадження ключових змін в організування економічної політики країни загалом.

Зосередимо свою увагу на засадах формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної співпраці.

Вже близько десяти років Китай займає пріоритетне місце у торговельно-економічних відносинах з Україною, тому цілком природньо виникає потреба в гармонізації фіскальної політики обох країн з метою поглиблення економічної співпраці на взаємовигідних засадах. Зрозуміло, що рівень ВВП Китаю й України не є зіставними, а отже не можна говорити про паритетність в узгодженості фіскальної політики. За прогнозними даними Міжнародного валютного фонду (МВФ), відображеними у звіті World Economic Outlook 2023, Китай займає друге місце за рівнем ВВП у світі – 19,4 трильйона доларів, що складає 17.9% світового ВВП. У тому ж рейтингу МВФ Україна за рівнем ВВП займає 59 місце з показником 149 млрд

доларів[102].

В правовому полі є низка чинників, які можуть сприяти розвитку торговельно-економічних відносин, або ж навпаки – стримувати процес. Важливим чинником є прозорість у процесі двостороннього співробітництва. Зацікавленість участі китайських інвестицій в українській економіці пов'язана із набором передумов, які очікуються в плані їх забезпечення. До таких передумов належать: стандартизація обліку і звітності, гармонізація фіскальної політики обох країн в умовах розвитку українсько-китайських економічних відносин, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Перелічені чинники передбачають удосконалення й розвиток обліково-аналітичного забезпечення, законодавчої бази нормативно-правового характеру. Однак їх реалізація потребує часу, тому важливо поступово реалізувати основоположні засади, які у майбутньому, за сприятливих умов й порозуміння між країнами стануть надійним фундаментом для формування ефективних культурно-економічних зв'язків. Напрацювання стосовно удосконалення й гармонізації фіскальної політики обох країн в умовах розвитку українсько-китайських економічних відносин є надзвичайно актуальними.

Варто зазначити, що початок українсько-китайської співпраці було закладено підписанням у 1992 році Угоди про торговельно-економічне співробітництво між Урядом України та Урядом КНР. Цим документом було встановлено режим найбільшого сприяння щодо експортних і імпорتنих мит товарів двох країн, податків та внутрішніх зборів[76]. З того часу в українсько-китайській економічній співпраці відбулося багато змін: мали місце як підйоми, так і спади. Така ситуація пояснюється наявністю дієвих чинників, що справляють суттєвий вплив на торговельно-економічні зв'язки, інвестиційну активність.

За період 2022-2023 рр. спостерігається різке зниження обсягів двосторонньої торгівлі між Китаєм й Україною: з 19,3 млрд. доларів США у 2021 році до 7,51 млрд. доларів США у 2022 році й приблизно на такому ж рівні - у 2023 році. Однак зацікавленість китайської сторони у співпраці й надалі досить висока.

Постараємось з'ясувати причини таких перепадів у економічній співпраці обох

країн, роль фіскальних інструментів в аналізованому процесі, визнаючи незаперечний факт взаємної зацікавленості у результативності такого співробітництва. Для цього потрібно уявити сутність, основоположні засади, які закладені при формуванні фіскальної політики кожної з країн економічної взаємодії. Аналізуючи фіскальну політику Китаю варто зазначити, що китайський уряд має сильний вплив на економіку. Однак цей вплив знаходить свій прояв у експансіоністській або стимулюючій фіскальній політиці (англ. Expansional fiscal policy). Вона проявляється у заходах уряду, спрямованих на збільшення державних закупівель чи скороченні чистих податків або ж запроваджується з метою виходу країни з економічного спаду. Фіскальна функція китайської податкової системи зорієнтована на створення сприятливого підприємницького середовища. Актуально провести аналіз фіскальної політики Китаю, який ілюструє структуру дохідної і видаткової сторін бюджету[32] (табл. 1.11).

Таблиця 1.11

## Доходи і видатки бюджету Китаю за 2022 рік

Статті доходів бюджету	%	трлн. дол. США	Статті видатків бюджету	%	трлн. дол. США
Податок на додану вартість (value-added tax)	21	0,714	Освіта (Education)	15	0,585
Податок на прибуток підприємств (corporate Income tax)	19	0,646	Соціальне забезпечення та зайнятість (Social Security & Employment)	14	0,546
Податок на доходи фізичних осіб (individual income tax)	7	0,238	Охорона здоров'я та санітарія (Health & Sanitation)	9	0,351
Податок на споживання (consumption tax)	7	0,238	Сільське, лісове та водне господарство (Agriculture, Forestry & Water)	9	0,351
Інші податки (other taxes)	19	0,646	Сільський та міський розвиток (Rural & Urban Development)	7	0,273
Неподаткові надходження (non-tax revenue)	16	0,544	Оборона (Defense)	6	0,234
Перераховані кошти (transferred funds)	11	0,374	Транспорт (Transportation)	5	0,195
			Виплати відсотків по боргу (Debt Interest Payments)	4	0,156
			Наука і технології (Science & Technology)	4	0,156
			Енергія та навколишнє середовище (Energy & Environment)	2	0,078
			Культура, туризм та інші (Culture, Tourism, etc)	1	0,039
			Інші	24	0,936
Всього	100	3,4	Всього	100	3,9

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [31]

На рис. 1.4 представлена діаграма, що ілюструє розподіл державного бюджету Китаю в розрізі статей.

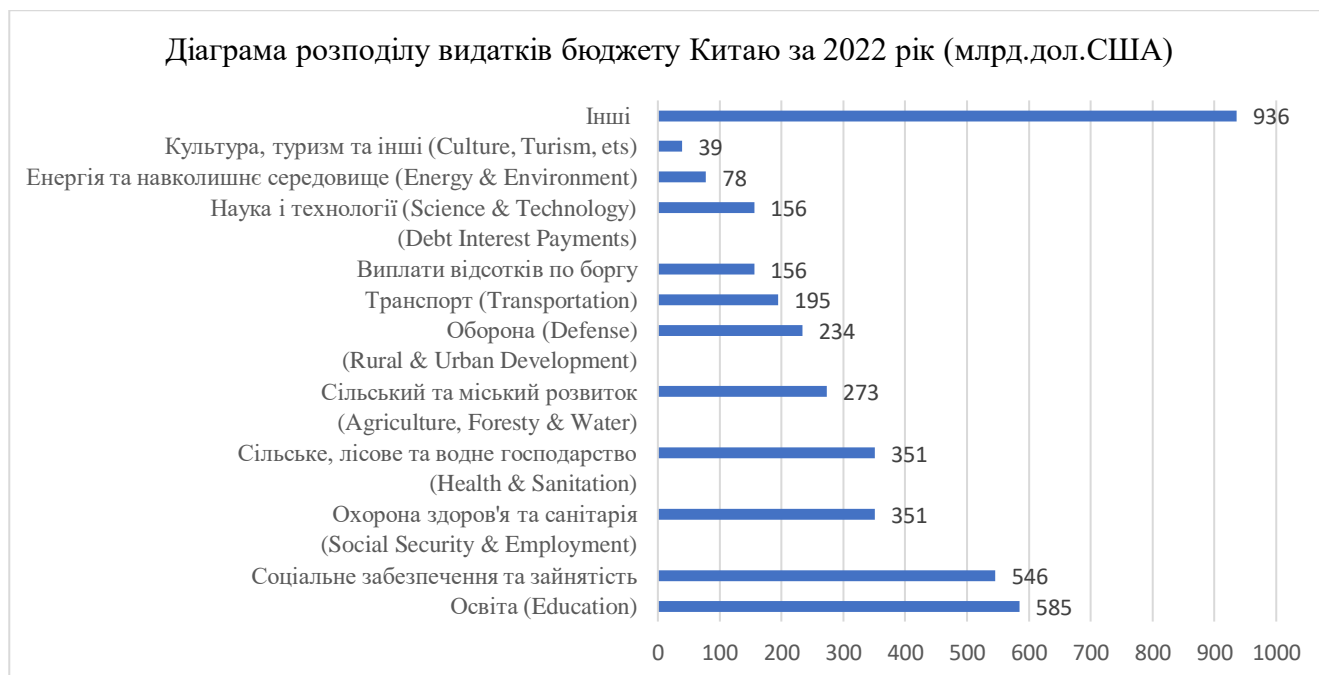


Рис. 1.4. Розподіл видатків бюджету Китаю за період 2022 р.

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [31]

Як бачимо, пріоритетним напрямком фінансування в фіскальній політиці Китаю залишається освіта. Освіченість, грамотність населення відкриває нові перспективи в економічному зростанні[118]. Звернемо увагу на зведений бюджет України за період з 2011 по 2023 рр. (табл.1.12).

Таблиця 1.12

Зведений бюджет України з 2011 по 2023 рр. (млн. грн.)

Період	Доходи	% до ВВП	Видатки	% до ВВП	кредитування	% до ВВП	Сальдо
2011	398553,6	30.27	416853,6	31.66	4757,9	0.36	-23057,9
2012	445525,3	31.62	492454,7	34.95	3856,3	0.27	-50785,7
2013	442788,7	30.43	505843,8	34.77	535,2	0.04	-63590,3
2014	456067,3	29.11	523125,7	33.39	4972,1	0.32	-72030,5
2015	652031,0	32.94	679871,4	34.35	3057,8	0.15	-30898,2
2016	782748,5	32.84	835589,8	35.06	1841,3	0.08	-54682,6
2017	1016788,3	34.09	1056759,9	35.43	2122,1	0.07	-42093,8
2018	1184278,1	33.28	1250173,6	35.13	1893,0	0.05	-67788,5
2019	1289779,8	32.45	1370113,0	34.47	3983,2	0.10	-84316,4
2020	1376661,6	32.82	1595289,7	38.04	5316,2	0.13	-223944,3
2021	1662242,7	30.45	1844377,7	33.78	4773,2	0.09	-186908,3
2022	2196273,3	42.31	3043499,1	58.63	-2397,9	-0.05	-844827,9
2023	3104306,6	47.48	4440940,2	67.93	-8932,9	-0.14	-1327700,7

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [78]

Оснoву державного бюджету Китаю складає загальний державний бюджет. Він включає доходи та витрати центрального уряду та місцевих органів влади, а також трансферти від центрального уряду місцевим органам влади. У 2022 році до

державного бюджету Китаю надійшло 22,8 трлн юанів (3,4 трлн. дол. США). Видатки бюджету за вказаний період становили 26,2 трильйона юанів (3,9 трлн. дол. США). Результатом періоду став дефіцит бюджету 3,4 трильйона юанів (505 мільярдів доларів США)[29]

Наведені статистичні дані свідчать про зростання дохідної і видаткової частини державного бюджету. Однак у зведеному бюджеті України присутня така складова, як кредитування, чого немає у зведеному бюджеті Китаю. Тепер проведемо аналіз видатків зведеного бюджету України в 2021 р. (табл. 1.13).

Таблиця 1.13

## Видатки зведеного бюджету України у 2021 р. (млн. грн.)

Статті видатків бюджету	Видатки		% від загальної суми
	млн. дол. США	млн. грн.	
Загально-державні функції	6 682,70	252605,9	13.70%
у т.ч. Обслуговування державного боргу	4 169,10	157591,8	8.54%
Оборона	3 373,74	127527,3	6.91%
Громадський порядок, безпека, судова влада	4 660,03	176149,3	9.55%
Економічна діяльність	7 760,58	293350,1	15.91%
Охорона навколишнього середовища	280,97	10620,6	0.58%
Житлово-комунальне господарство	1 505,15	56894,5	3.08%
Охорона здоров'я	5 386,52	203610,4	11.04%
Духовний та фізичний розвиток	1 147,05	43358,4	2.35%
Освіта	8 278,16	312914,6	16.97%
Соціальний захист та соціальне забезпечення	9 718,16	367346,6	19.92%
у т.ч. Соціальний захист пенсіонерів	5 607,10	211948,4	11.49%
Усього	48 793,06	1844377,7	100.00%

Примітка: сформовано автором на основі опрацювання літературних джерел [69]

Період 2021 року найбільш об'єктивно відображає реальну картину фіскальної політики України, оскільки не спотворюється фактором військового стану.

Виходячи з наведеної інформації можемо констатувати зміщення акцентів фіскальної політики України порівняно з фіскальною політикою Китаю. Видатки державного бюджету на науку і технології, сільське господарство настільки незначні, що випадають з переліку ключових статей видатків державного бюджету України. Відсутня також стаття сільського та міського розвитку. Водночас на міжнародному ринку Україна в основному позиціонує як постачальник сільгосппродукції. Таким чином маємо неузгодженість, або скоріше недієвість фіскального інструменту податкового регулювання стосовно ключових галузей народного господарства.

Водночас за даними експертів й посадових осіб обох країн, Китай цікавлять такі ключові напрямки інвестування в Україні, як сільське господарство, переробка

аграрної продукції, портова і залізнична інфраструктура, відновлювана енергетика. Перелічені галузі відсутні в переліку статей зведеного бюджету України, хоча потребують вкладень як такі, продукція яких в перспективі може зайняти чільне місце на міжнародному ринку. Власне тому важливо врахувати дослідження значення фіскальної політики для розвитку українсько-китайських економічних відносин

Резюмуючи висвітлене можна констатувати, що створення сприятливого фіскального середовища як для вітчизняного так і іноземного бізнесу зводиться до забезпечення вимог, наведених на рис. 1.5.



Рис. 1.5. Чинники, що впливають на формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності

Примітка: авторська розробка

Тепер звернемо увагу роль фіскальної політики та її вплив на розвиток українсько-китайської економічної діяльності. Загалом фіскальна політика може справляти і справляє суттєвий вплив на торгово-економічну співпрацю обох країн. Держава зобов'язана захищати внутрішній ринок від недобросовісної конкуренції і регуляторним чинником у цьому процесі виступає саме фіскальна політика.

Так, у липні 2023 року Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі (МКМТ) запровадила антидемпінгові мита на імпорту з Китаю в Україну прокату з вуглецевої сталі з

покриттям походженням. Рішення Комісії передбачає запровадження антидемпінгового мита у розмірі 30,7-48,14% до митної вартості зазначеної товарної групи на період 5 років наступних. Таке рішення було вмотивоване постачанням в Україну з Китаю прокату сталі за демпінговими цінами [66]. Актуально, що частка китайської продукції в загальному імпорті сягала 51-61%, а це в свою чергу призвело до погіршення фінансово-економічних показників національних виробників аналогічної продукції.

Наступним прикладом впливу фіскальної політики на розвиток торгово-економічних стосунків є затвердження у травні 2022 року Радою Європейського Союзу рішення про тимчасову лібералізацію торгівлі з Україною і скасування всіх мит на український експорт. В рамках підтримки української економіки Велика Британія також скасувала всі мита на експорт з України[100].

Отже, маємо різні підходи до розвитку торгово-економічної співпраці, а отже й різні фіскальні наслідки.

Водночас Китай впевнено зберігає першу позицію серед країн-імпортерів і на це є обґрунтування. З метою аналізу ситуації, яка б прояснила причини такого домінування, ми звернулися до розрахункових економічних показників діяльності одного з найбільших виробників високоякісних фарб в Україні ТОВ "ФЛЕКСОРЕС". Компанія закуповує сировину для виробництва фарб за кордоном. Собівартість одного кілограма аналогічного матеріального складника (барвника), придбаного на Італійському ринку за цінами 2023 року становить 4,84 євро. Придбання такого барвника на ринку в Іспанії обходиться для підприємства ще дорожче, тобто 5,21 євро. Варто зазначити, що при розмитненні підприємство сплачує тільки ПДВ, оскільки постачання товарів в Україну з Євросоюзу митом не оподатковується. Постачання аналогічного матеріального складника з Китаю обходиться підприємству в 4,25 доларів США. Таке постачання оподатковується як митом (5%) так і ПДВ. Крос-курс вартості за одиницю продукції в доларах і євро на 2023 рік становить 1 долар=0,93 євро. В нашому випадку маємо різницю у вартостях одиниці продукції придбаної в Італії і в Китаї:

$$4,84\text{€}-4,25\text{\$}\cdot 0,93=0,89\text{€}$$



За місяць компанія використовує 10 000 кг такої сировини. Економічний ефект від зміни європейського постачальника на китайського становить в абсолютному виразі 8900€ ( $0,89 \cdot 10000$ ). Річна різниця у витратах на сировину для компанії становить 106800€ ( $8900 \cdot 12$ )[15].

Зрозуміло, що ціна або різниця у вартостях контракту суттєво відрізняється, оскільки витрати на доставку з Європи і з Китаю різняться у рази. Якщо врахувати реалії сьогодення, то доставка товару з Китаю відбувається через Європейські країни, в основному через Польщу. Елементарні розрахунки схиляють підприємство до китайського ринку. Якщо фіскально урівняти європейський і китайський ринок, тобто запровадити аналогічно як і для товарів з Євросоюзу нульову ставку мита, тоді китайський ринок стає ще більш привабливим.

Отже, на перспективи розвитку українсько-китайської економічної діяльності справляє суттєвий вплив побудова фіскальної політики, яка б задовольняла інтереси партнерів-учасників торгово-економічних відносин на паритетних засадах.

## Висновки до розділу 1

1. Розкрито теоретичні основи формування фіскальної політики Китаю та України, як основу побудови ефективної торгово-економічної діяльності обидвох країн. 2. Дослідження процесу становлення фіскальної політики країн торгово-економічної взаємодії дозволило окреслити перспективи розвитку українсько-китайської економічної діяльності.

3. Розгляд чинників впливу на формування фіскальної політики в Україні та Китаї дозволив визначити пріоритетні напрямки розвитку українсько-китайської економічної діяльності.

4. За результатами розгляду теоретичних основ формування фіскальної політики обидвох країн сформована модель формування фіскальної політики, яка передбачає врахування впливу дієвих чинників у їх взаємодії.

Результати наукових досліджень автора відображено у наукових публікаціях [57, 115, 118, 122].

## РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗУВАННЯ СИСТЕМ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА КИТАЇ

### 2.1. Засади аналізування систем фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності

Роль фіскальної політики у системі важелів стимулювання національної економіки була і залишається пріоритетною. Аналізування систем фіскальної політики України і Китаю на сьогодні є актуальним, хоча рівень ВВП країн різниться більш як на порядок. Рекомендації сучасного українського економіста Михайла Кухара[83] дати населенню «економічну свободу» з низькими та всім зрозумілими податками фактично спонукають до реформування податкової системи, яке покликане спричинити економічне диво у повоєнній Україні.

Директор з наукової роботи Growford Institute Тетяна Богдан розглядає запровадження нових фіскальних правил з орієнтацією на вимоги ЄС[93], що також передбачає реформування податкової системи України. Провідні економісти, науковці й аналітики, які є фахівцями у сфері оподаткування, дотримуються аналогічної думки щодо необхідності реформування податкової системи.

Зрозуміло, що реформування податкової системи є неминучим. Однак вибір моделі системи оподаткування потребує наукового обґрунтування. У статті пропонується модель реформування податкової системи, враховуючи досвід побудови системи оподаткування Китаю.

Питанням аналізу економічної співпраці України і Китаю в силу об'єктивних причин приділено багато уваги з боку науковців, урядових і політичних діячів, аналітиків. Зрозуміло, що в переліку питань такої співпраці є фіскальна політика, адже на повістку дня поставлено створення вільних економічних зон. На законодавчому рівні задекларовано, що Україна та КНР є стратегічними партнерами[112]. Поглиблення торговельно-економічного співробітництва між Україною і Китаєм має відповідати спільним інтересам двох сторін. Власне осмисленню місця України у співпраці присвячені роботи аналітиків Віталія Кузьміна[86], Євгена Солонини, Віктора Медведя[91], Георгія Ермана[68] Івана

Фурсенка[105], Миколи Сольського та ін. Водночас питаннями формування фіскальної політики займалися науковці-економісти України та Китаю. О. Гушан[18] окреслив проблематику і перспективи розвитку оподаткування в Україні, М. Яструбський та Shu Zhang[57] розглядають податкову систему як запоруку економічного зростання держави, досліджували основні показники впливу податкової системи О. Гарасимчук, З. Варналій, В. Гейць та ін. Водночас стрімкі зміни й нарощування обсягів торгово-економічної діяльності України і Китаю спонукають до врегулювання фіскальних механізмів обох країн, що забезпечить збалансованість економічних інтересів учасників співпраці.

Водночас, не зважаючи на значну увагу науковців й аналітиків, що є фахівцями у сфері оподаткування та економічних зв'язків України та Китаю, питання оптимізації фіскальної політики, узгодження податкових систем країн-учасниць економічної співпраці на сьогодні залишається актуальним і відкритим. До вирішення питань поглиблення торговельно-економічної співпраці між Україною і Китаєм й створення сприятливих фіскальних умов необхідно відноситись дуже помірковано. Тому актуально насамперед провести різносторонню оцінку податкових систем обох країн. Для Китаю актуально уникнути загрози втрати інвестованого капіталу, Для України - уникнути загрози національній безпеці через поглинання однією з найбільших економік світу. Зосередимо увагу на питаннях оцінювання чинників податкових систем України і Китаю.

Одним з ключових завдань є вдосконалення теоретико-методологічних і прикладних засад проведення комплексної економічної оцінки чинників податкової системи та формування концептуальних засад її розвитку в умовах українсько-китайської економічної співпраці.

Для досягнення мети необхідно провести огляд податкових систем Китаю та України; здійснити оцінювання основних чинників податкової системи обох країн; сформулювати рекомендації щодо реформування фіскальної системи в контексті розвитку українсько-китайських економічних відносин.

Налагодження й ефективне функціонування податкової системи держави є запорукою стабільного економічного розвитку. Це актуально для будь якої державної

формації, оскільки держава функціонує за рахунок податків. У цій статті ми постараємось провести аналіз систем фіскальної політики України і Китаю, яка являє собою власне систему наповнення бюджету.

Хоча спектр податків, які справляються з різних видів доходів, угод та майна є широким, фіскальна функція забезпечується такими основними, як податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, податок на ресурси, податок на утримання міста та будівництво та митний збір.

Водночас у Китаї проводяться постійні податкові реформи, зорієнтовані на покращення податкової системи та стимулювання економічного розвитку. На фоні зниження податкових ставок та спрощення податкових процедур відбувається одночасне розширення податкової бази та запровадження системи екологічних податків. Важливе місце у становленні сучасної податкової системи Китаю відведено розвитку міжнародного податкового співробітництва. Така спрямованість сприяє зміцненню міжнародних відносин та створенню сприятливого податкового середовища для бізнесу. В результаті податкові надходження в Китаї з кожним роком зростають. Динаміку зростання ілюструє діаграма на рис. 2.1.

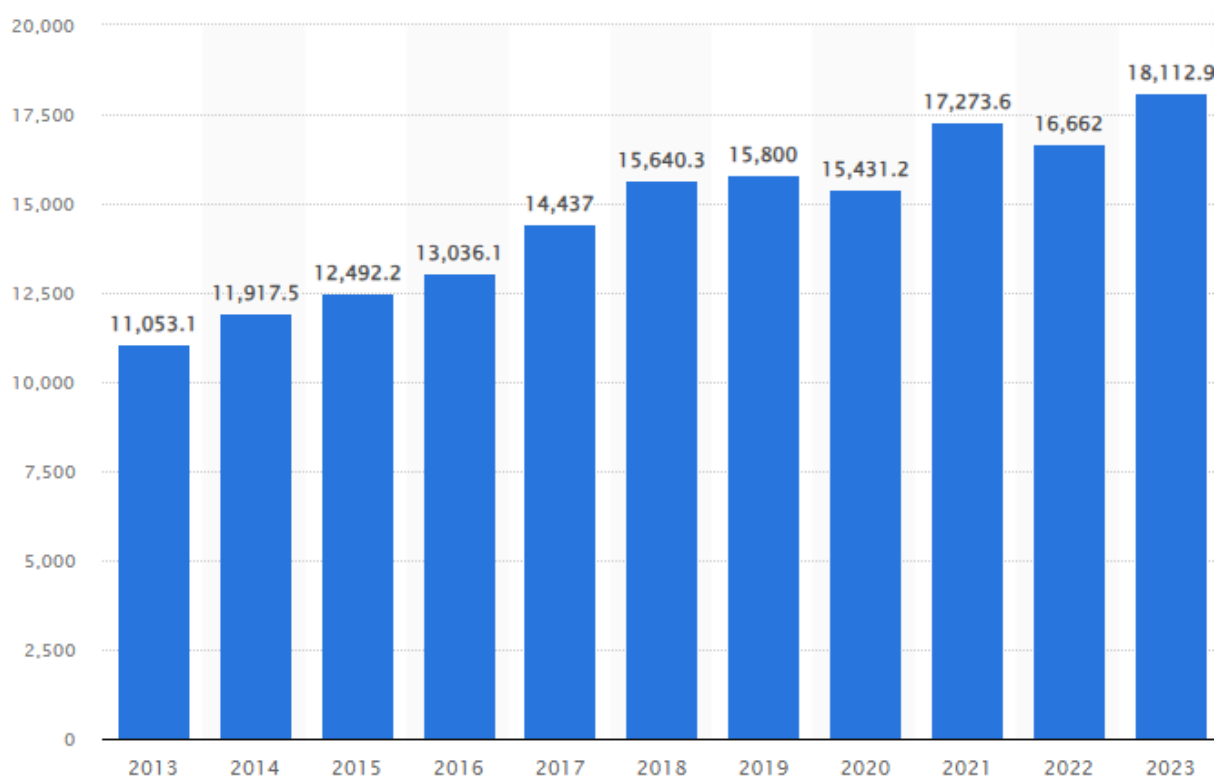


Рис. 2.1. Податкові надходження в Китаї з 2013 по 2023 рік (трлн. юанів)

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [38; 119]

Як показують наведені дані, податкові надходження Китаю за 2023 рік становили приблизно 18,1 трлн. юанів, що еквівалентно 1,36 трлн. доларів США. За вказаний період найбільший обсяг податкових надходжень (близько 6,9 трлн юанів) приніс внутрішній податок на додану вартість.

Актуально, що у 2021 році у найбільша частка податкових надходжень у Китаї була отримана від внесків на соціальне страхування (28,6%). Податки на додану вартість / податок на товари та послуги склали другу за величиною частку податкових надходжень (27,8%).

Актуально, що найбільшою статтею в китайському державному бюджеті протягом багатьох років поспіль була і залишається освіта. Після досягнення у 2012 році цільового показника видатків на освіту 4% ВВП зростання витрат на освіту становило понад 25 відсотків на рік. Це проявляється у значному збільшенні кількості випускників та якості дипломів.

Аналізування показників експортно-імпортних операцій за останні 10 років дає підстави стверджувати, що обсяг торгово-економічних зв'язків між Україною та Китаєм мав позитивну динаміку. Особливо показовими в цьому плані були 2019-2021 роки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Сальдо торговельного балансу між Україною та Китаєм протягом 2013-2023 рр.

Роки	Загальний обсяг торгівлі, млрд. доларів США	експорт з України до Китаю	імпорт з Китаю з України	Сальдо торговельного балансу
2011	8,45	2,18	6,27	-4,09
2012	9,68	1,78	7,9	-6,12
2013	10,6	2,7	7,9	-5,2
2014	8	2,6	5,4	-2,8
2015	6,1	2,4	3,7	-1,3
2016	6,5	1,8	4,7	-2,9
2017	7,6	2,0	5,6	-3,6
2018	9,8	2,2	7,6	-5,4
2019	12,26	3,66	8,6	-4,94
2020	15,7	7,26	7,66	-0,4
2021	18,49	8,09	10,4	-2,31
2022	11,15	2,49	8,66	-6,17

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [71]

Протягом зазначеного періоду загальний обсяг торгівлі між країнами подвоївся.

Динаміка обсягу експорту українських товарів до Китаю змінювалася залежно від економічної ситуації в країні. Так, за період 2013-2021 рр. експорт зріс більш ніж утричі – з 2,7 млрд доларів у 2013 р. до 8,09 млрд доларів на рік у 2021, а його частка в загальному експорті України зросла з 4,3% до 11,8%[81]. Однак у 2022 р. експорт різко скоротився до 2,49 млрд. доларів США. В результаті частка Китаю в загальному експорті України знизилася з 11,8% до 5,3%[119]. Китай, який у 2021 році був найбільшим споживачем українських товарів, за час війни поступився в ренкінгу топ експортерів Польщі (15,4%), Румунії (8,2%) і Туреччині (6,6%).

Водночас спостерігаємо зростання імпорту з Китаю, рекордне значення якого сягнуло майже до 11 млрд. доларів США у 2021 р. У 2022 році імпорт з Китаю хоч і скоротився, однак не так різко, як експорт і склав 15,1% в загальному обсязі імпорту України. Китай і надалі залишається незмінним лідером за обсягом імпорту. Варто зазначити, що у 2022 році суттєво скоротився загальний обсяг імпорту, склавши трохи більше \$44 млрд. доларів США, тоді як у 2021 році його величина склала \$73,2 млрд.

З огляду на те, що за показником обсягів двосторонньої торгівлі товарами для України протягом багатьох років Китай був торговим партнером номер один, актуально звернути увагу на склад і структуру товарного обсягу. Як показують статистичні дані, структура українського експорту сильно зміщена в бік сировинних товарів. У 2020 р. основними статтями експорту були залізна руда, сільськогосподарська продукція і деякі види продукції з кольорових металів. Згідно даних Державної служби статистики України, товарообіг сільськогосподарської продукції з Китаєм у 2020 році виріс на 77%, до \$3,74 млрд. У 2021 р. понад половину експорту до Китаю (51,8%) з рекордного обсягу \$8,09 млрд, склала продукція агросектору. У 2022 році знову ж таки більшість українського експорту до Китаю склала аграрна продукція. Україна експортувала в Китай зернових у 2022 році на суму 1,11 млрд. доларів США[40].

Протягом останніх років Україна відправляє в Китай в основному сировину та напівфабрикати, частка яких в експорті сягає 95%. Водночас Китай постачає в Україну в основному готову продукцію, в тому числі виготовлену з української

сировини. Китай став одним з основних ринків для українських товарів, що особливо актуально для агросектору.

У табл. 2.2 наведена інформація про склад експорту України в Китай за 2022 рік.

Таблиця 2.2

## Експорт України до Китаю за 2022 рік в розрізі товарних груп

Назва товарної групи	Вартість доларів США	% у загальному обсязі експорту
Злаки	1 110 000 000	44,53
Руди, шлак і зола	385 600 000	15,47
Тваринні, рослинні жири і масла, продукти розпаду	356 000 000	14,28
Залишки харчової промисловості, корми для тварин	351 870 000	14,12
Обладнання, ядерні реактори, котли	93 730 000	3,76
Залізо і сталь	59 290 000	2,38
М'ясо та їстівні м'ясні продукти	47 020 000	1,89
Дерево і вироби з дерева, деревне вугілля	19 020 000	0,76
Олійні культури, олійні культури, зерно, насіння, фрукти	16 240 000	0,65
Альбуміноїди, модифіковані крохмалі, клеї, ферменти	5 450 000	0,22
Сіль, сірка, земля, камінь, штукатурка, вапно і цемент	5 030 000	0,20
Цукор і цукрові кондитерські вироби	4 970 000	0,20
Молочні продукти, яйця, мед, продукти харчування	4 620 000	0,19
Подрібнювальні продукти, солод, крохмалі, інлін, пшенична клейковина	4 500 000	0,18
Електричне, електронне обладнання	3 910 000	0,16
Неорганічні хімічні речовини, сполуки дорогоцінних металів, ізотопи	3 650 000	0,15
Напої, алкогольні напої та оцет	3 460 000	0,14
Різні хімічні речовини	2 600 000	0,10
Оптичне, фото, технічне, медичне обладнання	2 300 000	0,09
Недорогоцінні метали, інакше безіменні, металокераміка.	2 130 000	0,09
Друковані книги, газети, картини	1 640 000	0,07
Папір і картон, целюлоза, папір і картон продукти	1 580 000	0,06
Літаки, космічні апарати	1 240 000	0,05
Вироби з чорних металів	1 130 000	0,05
Інші категорії	5 716 486	0,23
Разом за 2022 рік	2 492 696 486	100,00

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [41]

Як вже зазначалось вище, Китай дбайливо відстоює власний інтерес. За 2023 рік обсяги постачання зерна чи не найвищі в історії українсько-китайської двосторонньої торгівлі. Українське зерно, експортоване в Китай, торгується через військові ризики зі значним дисконтом. Так, травневі ф'ючерси на кукурудзу на Чиказькій біржі торгувались по 249 доларів США за тонну, в той час як закупівельні ціни в Україні у березні становили 198-202 доларів США за тонну з доставкою в порти Чорного моря. За період з жовтня 2022 року по лютий 2023 року імпорту кукурудзи в Китай становив

9,2 млн тон, з яких майже 4 млн. тон припало на український експорт[114].

Варто зазначити, що Китай не є винятком серед переліку країн-партнерів з експортних поставок. Якщо прослідкувати склад товарних груп експорту, то це та ж сама сировинна складова. У табл. 2.3 наведена інформація про експорт українських товарів за 2020-2023 рр.

Таблиця 2.3

Товарна структура експорту України за 2020-2022 роки

Товарна група	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	%	\$ млн	%	\$ млн	%	\$ млн
Продукція АПК та харчової промисловості	45,1	22179,4	40,7	27708,9	53,0	23397,2
Продукція металургійного комплексу	18,4	9030,0	23,5	15991	13,6	6004,1
Мінеральні продукти	10,8	5331,6	12,4	8414,4	9,8	4323,5
Продукція машинобудування	11,0	5405,8	9	6107,6	9,6	4216,9
Продукція хімічної промисловості	5,5	2702,8	5,8	3919,8	4	1757,4
Деревина та паперова маса	3,7	1814,6	3,7	2539,8	4,9	2162,9
Різні промислові товари	3,4	1649,3	3,2	2170,5	3	1335,6
Продукція легкої промисловості	2,2	1078,4	1,8	1220,4	2,2	951,1
Разом	100	49191,90	100	68072,4	100	44148,7

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [90]

З метою оцінки українсько-китайських торговельних відносин актуально провести аналіз імпорту України з Китаю. Китайський імпорт включає переважно технологічні товари з високою доданою вартістю, асортимент яких постійно розширюється. Актуально, що окремі позиції китайського імпорту є безальтернативними. Так, понад 90% українського імпорту напівпровідників припадає на китайських постачальників. Це стосується також постачання гаджетів, одягу, виготовлених у Китаї, які за ціною, пропонованою Китаєм, є безальтернативними. Зрозуміло, що з точки зору доданої вартості український експорт суттєво поступається китайському імпорту. Окрім того, Україна залежна від Китаю в багатьох статтях. За бажання Китай може знайти заміну українському зерну чи руді, а от Україні важко відшукати альтернативні канали постачання затребуваних в широкому асортименті товарів. За даними бази даних міжнародної торгівлі ООН COMTRADE, імпорт України з Китаю сягнув свого максимального значення протягом 2021 року і становив 10,64 мільярда доларів США[42].

Актуально звернути увагу на товарну структуру імпорту України з Китаю. Перелік товарних груп, що імпортувались в Україну з Китаю у 2022 р., можна



відслідкувати у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

## Товарна структура імпорту України з Китаю за 2022 рік

Товарна група	Вартість доларів США	% у загальному обсязі експорту
Електронне , електротехнічне обладнання	2 450 000 000	28,29
Машини , ядерні реактори, котли	1 360 000 000	15,70
Транспортні засоби, крім залізничного, трамвайного	455 470 000	5,26
Різна хімічна продукція	430 000 000	4,97
Пластмаси	382 070 000	4,41
Оптичні, фото, технічні, медичні прилади	301 830 000	3,49
Органічні хімічні речовини	297 250 000	3,43
Каучук	217 750 000	2,51
Взуття, гетри тощо	198 050 000	2,29
Вироби одягу, не трикотажні та не в'язані гачком	195 610 000	2,26
Вироби із заліза та сталі	181 990 000	2,10
Залізо та сталь	158 470 000	1,83
Меблі, світлові вивіски, швидкокомтовані будівлі	153 830 000	1,78
Іграшки, ігри, спортивне приладдя	123 720 000	1,43
Алюміній	118 930 000	1,37
Інші	1 635 030 000	18,88
Всього	8 660 000 000	100,00

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [42]

Як показують наведені статистичні дані, товарна структура імпорту України з Китаю покриває сфери широкого вжитку українського споживчого ринку.

Загалом досвід Китаю підтверджує судження, що фіскальна політика може мати значний і позитивний вплив на економічне зростання країни. Фіскальна політика, особливо державні витрати справляють значний позитивний вплив на виробництво як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Оскільки видатки місцевих органів влади Китаю впливають на обсяг виробництва, керівництво країни спонукає органи місцевого самоврядування приймати обґрунтовані та ефективні фіскальні рішення. На прикладі аналізу Китаю було виявлено, що вплив інвестицій у дослідження та розробки і на виробництво перевищує ефект інвестицій в інфраструктуру. Це спонукало до зміни Китаєм стратегії зростання, засновану на більшій кількості капіталу та праці, на стратегію, яка базується на продуктивності та інноваціях, що дозволяє підтримувати економічне зростання. Проведений огляд реформування фіскальної політики є корисним для України у післявоєнний період, оскільки відбудова економіки повинна будуватись на позитивному світовому досвіді.

## 2.2. Аналізування чинників впливу на процес функціонування податкової системи в Україні та Китаї

Розглянувши податкові системи України і Китаю, доцільно провести аналізування чинників впливу на процес функціонування їх податкових систем. На ефективність оподаткування справляє вплив низка ключових факторів, зокрема простота податкового законодавств, його гнучкість, справедливість, прозорість, фіскальна адекватність, політична прийнятність, нейтралітет, доказовість, витрати на дотримання законодавства та багато інших. З метою оцінювання чинників на процес функціонування податкових систем країн економічної взаємодії нами було відібрано п'ять основних чинників, прояв яких у дослідженні виявився найбільш дієвим.

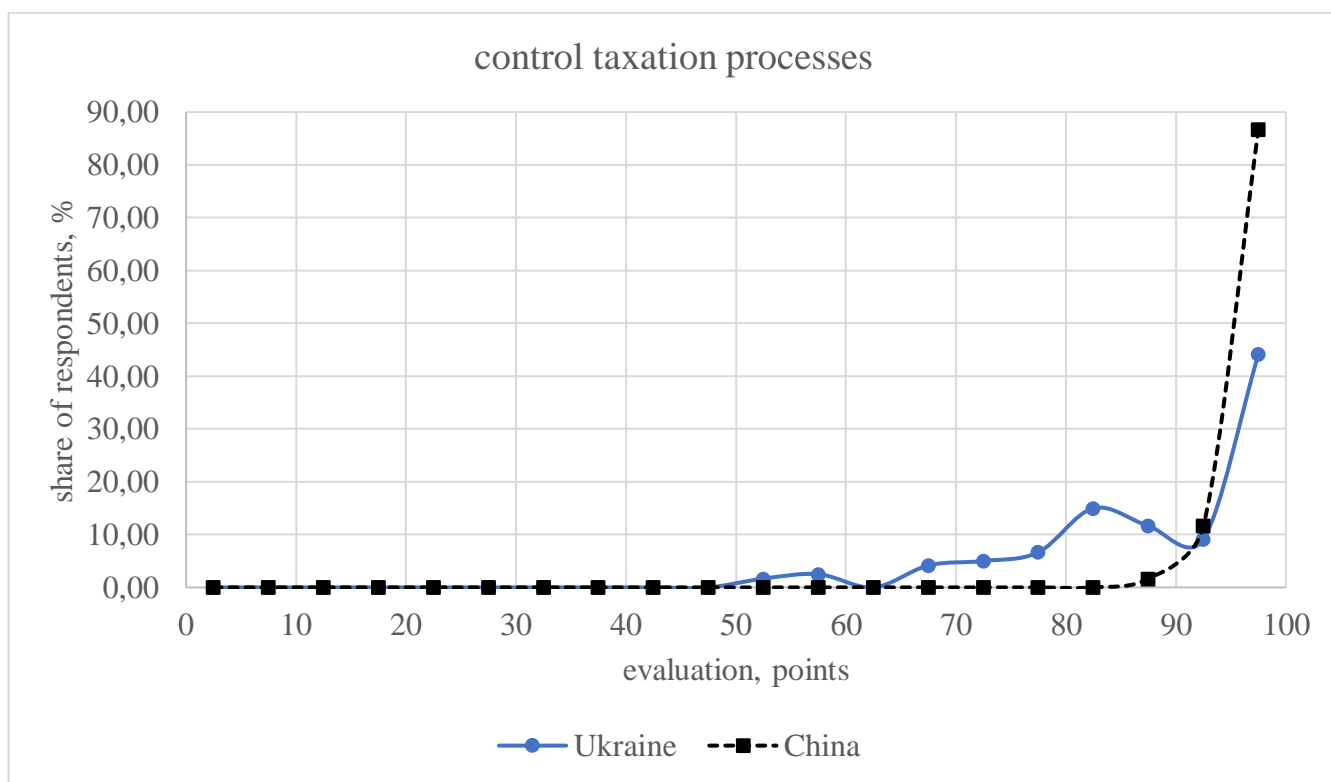
Опитування було організоване Центром китайсько-української співпраці Національного університету «Львівська політехніка», фахівцями якого були задіяні експерти в галузі оподаткування з української та китайської сторони. Обсяг вибірки становив 120 осіб, серед яких 56 фахівців з Китаю та 62 фахівці з України. З метою експертного оцінювання була розроблена **анкета**, яка включала індикатори контрольованості, прозорості податкової системи, регіональності, галузевості, оперативності реагування на зміни. Метою статистичного дослідження було порівняння податкових систем України і Китаю за найбільш актуальними чинниками, що можуть відобразити суттєвість впливу на податкову систему, сформулювати уяву про особливості побудови й функціонування податкової системи, уточнити напрямки вдосконалення існуючої податкової системи.

Опитуваним експертам було запропоновано оцінити п'ять чинників у 100-бальній системі. За отриманими результатами для кожного чинника було розраховано середню величину оцінки ( $M\xi$  – математичне сподівання) і середньоквадратичне відхилення ( $\sigma$  – корінь від дисперсії). Отримані результати розбивалися на групи залежно від попадання в наперед задані інтервали довжиною 5 балів, наприклад від 0 до 5 балів; від 5 ідо 10, і т.д.

Опрацьовані результати представлено на рис. 2.2-2.6. На рисунку по осі Y відображено відсоток (частку) від опитуваних, оцінка яких попадає у виділений

інтервал. Вісь X відображає оціночну шкалу від 0 до 100 балів.

Вплив контрольованості на податкову систему України і Китаю ілюструє діаграма на рис. 2.2.



	Ukraine	China
$M\xi$	91,05	97,875
$\sigma$	14,69515	3,051126841

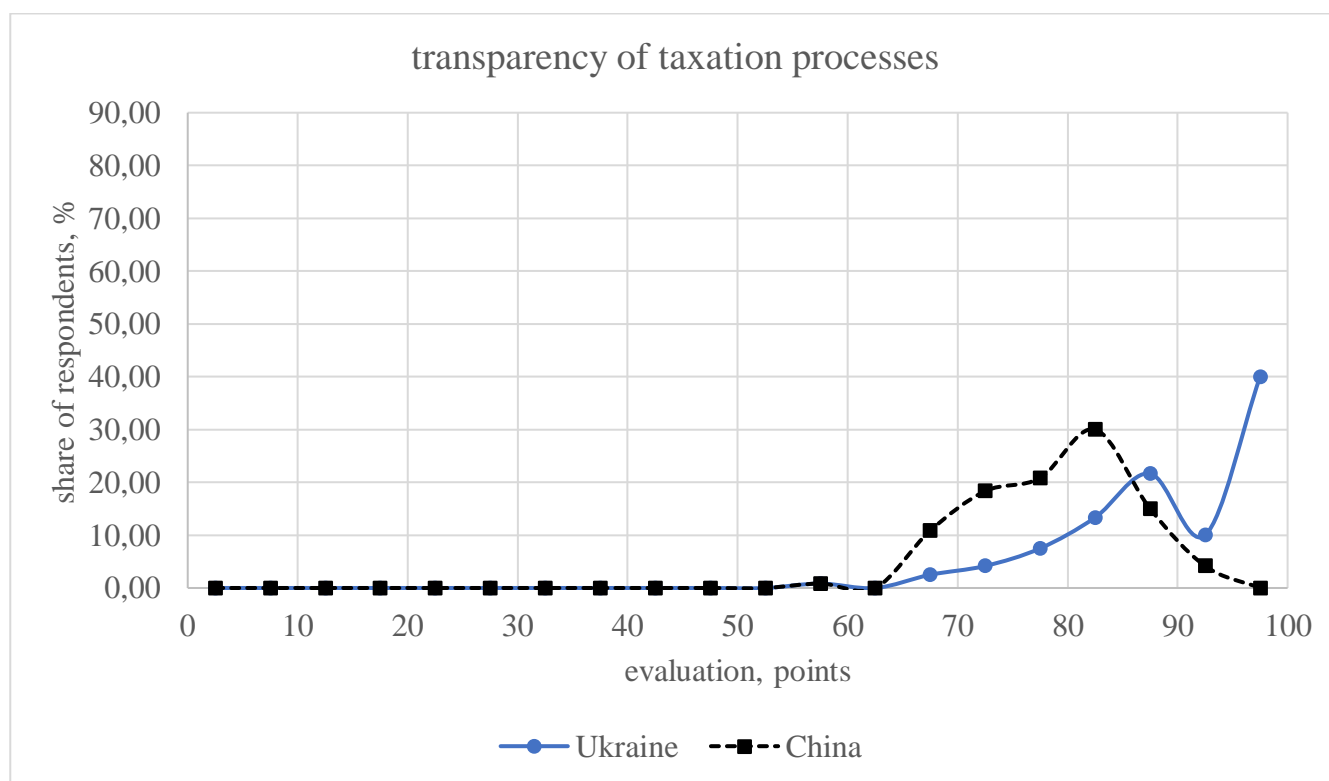
Рис. 2.2. Чинник контрольованості у податковій системі України і Китаю

Примітка: авторська розробка

Як показує діаграма, чинник контрольованості займає чільне місце у податковій системі Китаю. Власне завдяки тотальному оцифруванню господарських операцій суб'єктів господарювання вдається здійснювати оперативний і комплексний контроль за діяльністю підприємств, а отже й за сплатою податків. В значній мірі це забезпечує прозорість господарської діяльності і як наслідок можна констатувати, що у Китаї фактично відсутня тіньова економіка.

Водночас оцінки експертів щодо чинника контрольованості у податковій системі України розбігаються і показник середньоквадратичного відхилення майже в п'ять разів перевищує аналогічний показник податкової системи Китаю. Відсутність однаковості в оцінюванні може свідчити про спотворення результатів чинника контрольованості.

Вплив прозорості на податкову систему України і Китаю ілюструє діаграма на рис. 2.3.



	Ukraine	China
$M\xi$	91,175	79,25
$\sigma$	10,50211	6,869315832

Рис.2.3. Чинник прозорості у податковій системі України і Китаю

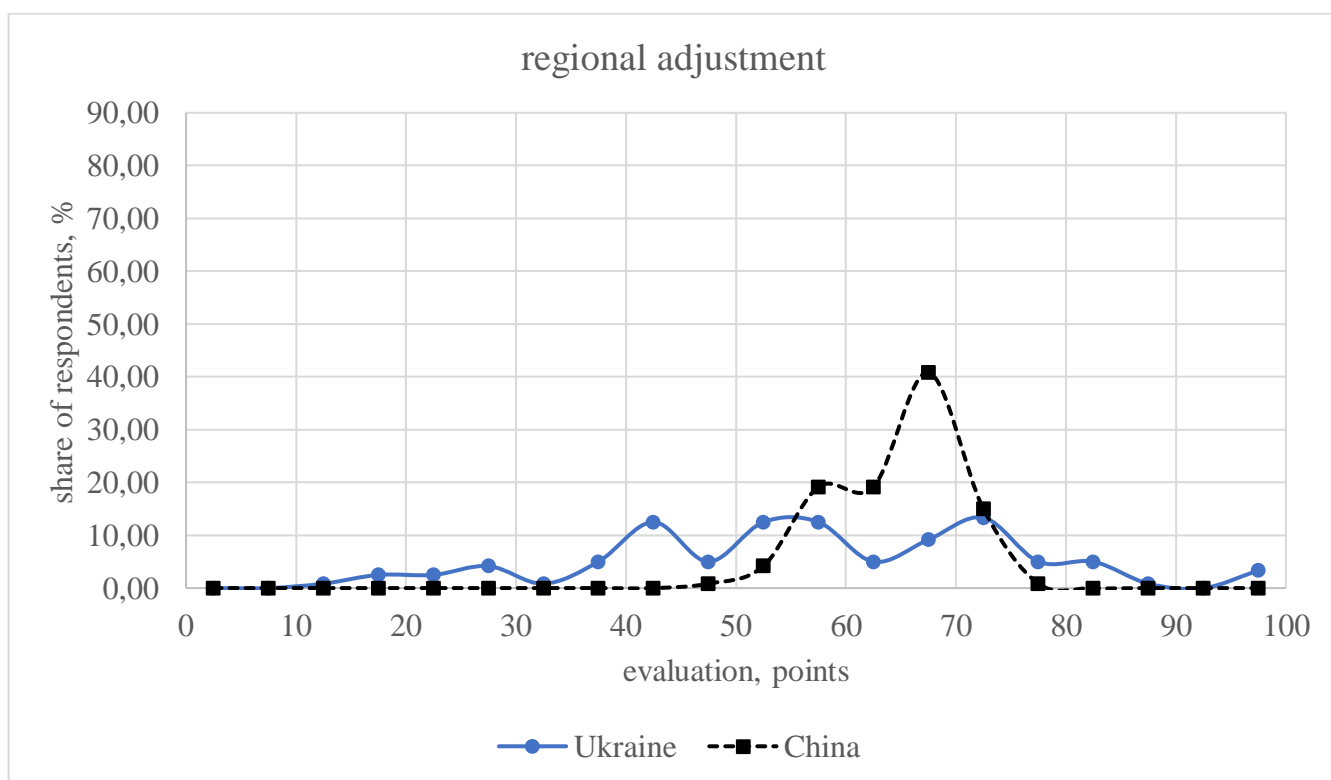
Примітка: авторська розробка

Як показують табличні дані, значення середньої величини показника оцінки чинника прозорості в податковій системі України ( $M\xi$ ) є доволі високим. Експерти приділяють вказаному показнику значну увагу, враховуючи тенденцію неоднозначного трактування податкового законодавства контролюючими органами ДПС України й платниками податків. Така розбіжність у тлумаченні норм податкового законодавства знаходить прояв у штрафних санкціях, які порою перевищують обсяг податкових зобов'язань і як наслідок можуть слугувати причиною банкрутства суб'єкта господарювання. Актуально, що розбіжність оцінок експертів чинника прозорості в Україні значно перевищує аналогічну характеристику в Китаї.

Порівняно невисокий рівень оцінювання чинника прозорості у податковій системі Китаю пояснюється ставленням до нього, як до об'єктивної необхідності, що

підтверджується ментальністю. Водночас запровадження тотального контролю неможливе без чіткості у трактуванні податкових норм, як підконтрольного процесу. Якщо врахувати дієвість жорстких заходів до порушників податкового законодавства, то стає зрозумілим взаємозв'язок чинників прозорості, контрольованості і факту відсутності тіньової економіки в країні.

Вплив регіональності на податкову систему України і Китаю ілюструє діаграма на рис. 2.4.



	Ukraine	China
$M\xi$	57,475	65,25
$\sigma$	18,29342	5,466946

Рис. 2.4. Чинник регіональності у податковій системі України і Китаю

Примітка: авторська розробка

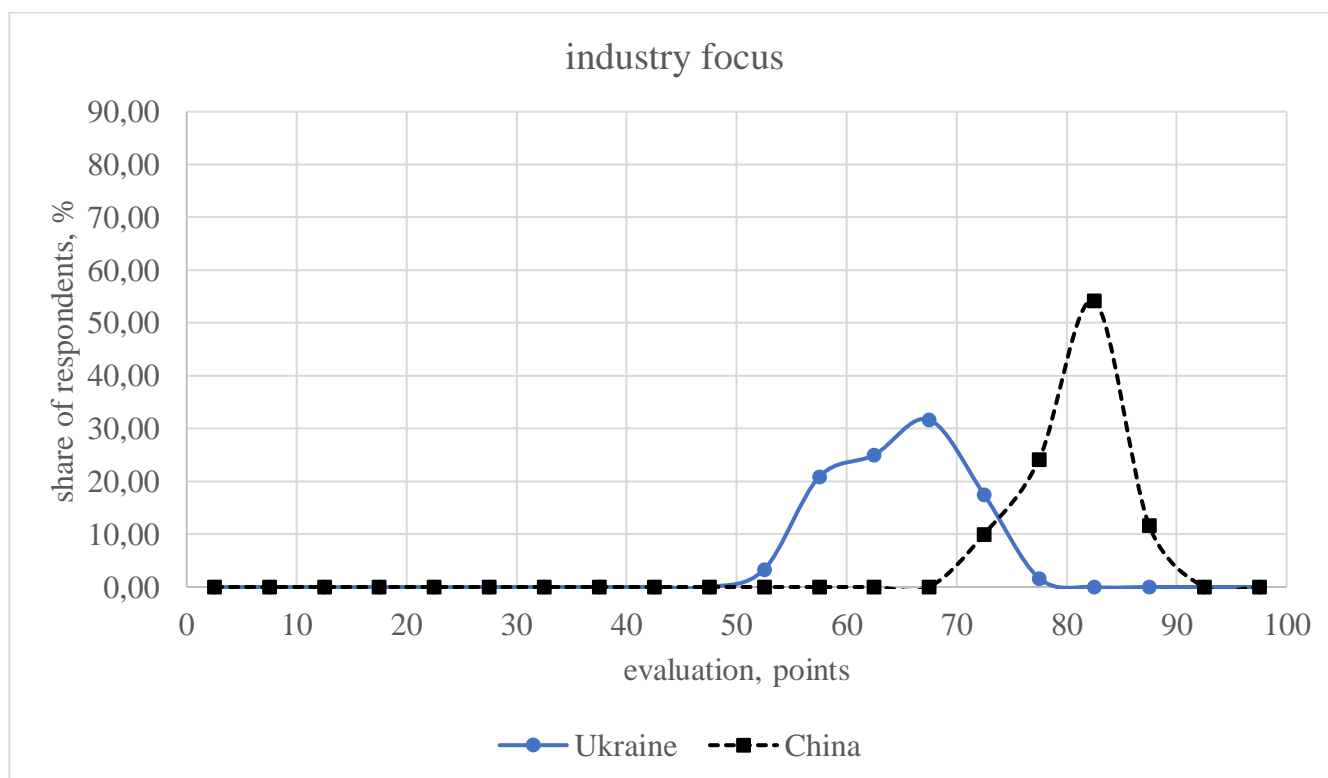
Чинник регіональності у податковій системі Китаю вмотивований специфікою соціально-економічного укладу. Плановість економіки передбачає врахування регіонального аспекту з метою вирівнювання рівня розвитку різних регіонів через надання податкових пільг менш розвиненим регіонам.

В Україні спроба задіяння чинника регіональності не дала очікуваних результатів. Запровадження зон вільної торгівлі, від чого потерпають насамперед представники вразливих галузей економіки, не призвело до економічного прориву,

натомість було поставлено під загрозу стирання української ідентичності[4].

Звернемо увагу на діаграму, що ілюструє оцінювання чинника регіональності у податковій системі України та Китаю. Результати оцінювання експертів показують, що бачення чинника регіональності у податковій системі Китаю в основному збігається. Експерти більш однотайні у своїх оцінках і висновках. Водночас оцінювання чинника регіональності у податковій системі України суттєво різняться. Спостерігається суттєва розбіжність в судженнях на проблематику чинника регіональності, про що свідчить високий показник  $\sigma=18,29342$ .

Вплив галузевості у системі оподаткування України і Китаю ілюструє діаграма на рис.2.5.



	Ukraine	China
$M\xi$	65,35	80,95
$\sigma$	5,601562	3,308701

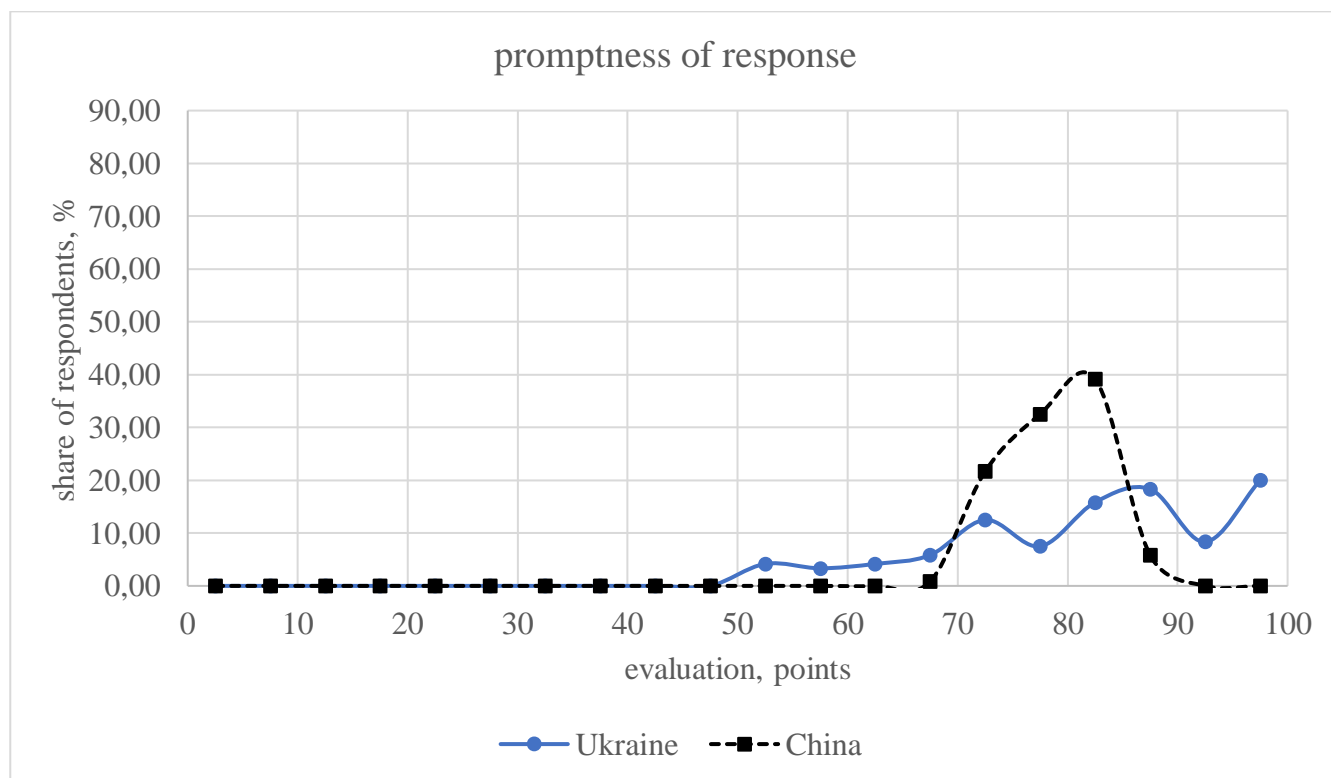
Рис. 2.5. Чинник галузевості у податковій системі України і Китаю

Примітка: авторська розробка

Рівень галузевої спрямованості у Китаї оцінюється вище, ніж в Україні. Майже 60% експертів вважають, що рівень галузевості в податковій системі Китаю витримується майже на 85 бали. Актуально, що в експертів має місце єдина думка, але не реалізовані в повному обсязі можливості.

Оцінювання галузевої спрямованості у податковій системі України показує, більш як 30% експертів оцінюють показник 65 балами. Водночас спостерігаємо значну розбіжність в судженнях експертів

Вплив оперативності реагування на зміни у системі оподаткування України і Китаю ілюструє діаграма на рис. 2.6.



	Ukraine	China
$M\xi$	83,775	79,375
$\sigma$	14,98581	3,909524

Рис. 2.6. Чинник оперативності реагування на зміни у податковій системі України і Китаю

Примітка: авторська розробка

Більше 40% експертів притримуються оцінки 84 бали чинника оперативності реагування на зміни у податковій системі Китаю. Це підтверджує той факт, що податкова система КНР дуже оперативно реагує на зміни в макроекономіці, мікроекономіці, загалом в соціально-економічному стані країни.

Діаграма, що ілюструє оцінювання експертами чинника оперативності реагування на зміни у податковій системі України, свідчить про значну розбіжність в судженнях. Підтверджує такий висновок значення показника середньоквадратичного відхилення ( $\sigma=14,98581$ ), що майже вчетверо перевищує значення цього показника, розраховане

для Китаю.

Проведений аналітичний огляд основних чинників (контрольованості, прозорості, регіональності, галузевості, оперативності реагування на зміни) у податковій системі обох країн дає підстави констатувати наявність суттєвих відмінностей у підходах до організування податкової системи. В Україні зараз спостерігається тенденція до виходу на нові ринки збуту, де головним є ринок Європейського Союзу, однак не варто відхиляти інші ринки, зокрема ринок Китаю. Підтвердженням цього судження є значне зростання обсягів торгово-економічних відносин України і Китаю протягом останніх п'яти років. А значить, постає питання узгодження фіскальної політики обох країн до рівня, який забезпечить збалансованість віддачі від розвитку партнерських стосунків.

Підсумовуючи викладене можна констатувати таке:

1. Ефективність функціонування податкової системи країни має безпосередній вплив на соціально-економічний розвиток.

2. Чітко налагоджена податкова система повинна унеможливлювати наявність у країні тіньової економіки.

3. Важливим чинником у процесі оподаткування є виділення врегульованої, обумовленої частини валового національного продукту у бюджеті на загальносуспільні потреби. Це впливає з регуляторної функції податків, що передбачає їх вплив на різні аспекти діяльності платників.

4. Гнучка податкова система дозволяє впливати на макроекономічні й мікроекономічні процеси країни.

5. У період інформатизації та оцифрування різних сфер діяльності суспільства доцільним є запровадження моделей оптимального податкового навантаження та розподілу податкових надходжень загальнодержавного й місцевого фондів бюджету.

6. Необхідно враховувати чинники контрольованості, прозорості, регіональності, галузевості, оперативності реагування на зміни у податковій системі країни, виходячи з національних інтересів та з врахуванням інтересів країни-партнера чи економічних об'єднань країн.

7. У період глобалізації й взаємопроникнення ринків актуально привести



податкову систему до такої форми, в якій збалансовані національні інтереси й перспективи взаємодії із зовнішніми ринками.

### 2.3. Китайський та український досвід побудови ефективної фіскальної політики

За останні десятиліття Китай пережив глибокі економічні та соціальні зміни. Протягом цього періоду система фіскальної політики країни була суттєво реформована. Щоб забезпечити державу фіскальними ресурсами й надати можливість здійснювати фіскальні витрати, які сприяють сталому зростанню, необхідна ефективна система оподаткування. Загальновідомо, що фіскальна політика може впливати на економічне зростання як через макроекономічні, так і через мікроекономічні канали.

На мікроекономічному рівні і податки, і витрати можуть впливати на поведінку фірм таким чином, щоб сприяти зростанню. Наприклад, цільові податкові пільги можуть сприяти збільшенню інвестицій компаній і підвищувати продуктивність завдяки дослідженням і розробкам (НДДКР). Іншим прикладом є державні витрати на освіту та охорону здоров'я, які сприяють формуванню людського капіталу, основного компонента економічного зростання[122].

Завдання полягає у емпіричному дослідженні зв'язку між фіскальною політикою та економічним зростанням у Китаї, що рівноцінно опису побудови ефективної фіскальної політики. Актуально встановити зв'язок між фіскальною політикою та економічним зростанням у Китаї. Варто зазначити, що на економічне зростання має вплив не лише фіскальна політика центрального уряду, але й фіскальна політика місцевих органів влади. Зважаючи на значну роль місцевих органів влади у фіскальній політиці Китаю, вивчення впливу як центральних, так і місцевих органів влади на економічне зростання Китаю дає нам точніше розуміння впливу фіскальної політики на зростання Китаю. Дані свідчать про те, що видатки місцевого уряду мають більший вплив на зростання виробництва, ніж витрати центрального уряду чи чисті податки.

У міру зростання та розвитку економіки податкові органи постійно прагнуть сприяти створенню більш стабільного середовища для бізнесу. Це актуально як для вітчизняних суб'єктів господарювання, так і для зарубіжних інвесторів. Китай щороку приваблює все більше глобальних інвесторів[55]. Щоб зрозуміти сутність підходу Китаю до побудови ефективної фіскальної політики доцільно проаналізувати порядок справляння податків. Звернемо увагу на основні податки, які є пріоритетними за дієвістю для іноземних компаній та фізичних осіб: корпоративний прибутковий податок, прибутковий податок з фізичних осіб та податок на додану вартість.

Корпоративний прибутковий податок (СІТ), аналогом якого в Україні є податок на прибуток підприємств, зазвичай стягується з чистого доходу компанії після вирахування розумних витрат та збитків у фінансовому році. У Китаї СІТ може сплачуватись щокварталу або щорічно, з поверненням коригувань або перенесенням на наступний фінансовий рік. Стандартна ставка СІТ у Китаї складає 25%. Однак малі та низькорентабельні підприємства мають право на знижену ставку у розмірі 20%, а ставка у розмірі 15% застосовується до певних заохочуваних галузей, таких як високотехнологічні підприємства. Тобто диференціація оподаткування передбачає мотиваційний аспект регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Стосовно підприємств-нерезидентів, які не мають представництва в Китаї, ставку податку на прибуток встановлено у розмірі 20% на дохід, отриманий у Китаї. Водночас для них передбачено застосування пільгових режимів оподаткування, певні звільнення чи відрахування. Так, пільгова ставка прибуткового податку у джерела у розмірі 10% застосовується до відсотків, оренди, роялті та інших пасивних доходів нерезидентів.

Актуально, що уряд диференційовано підходить до суб'єктів оподаткування, сприяючи їх становленню та розвитку. Так, ставки податку на прибуток для малого та малорентабельного бізнесу залежать від розміру річного прибутку (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

## Розподіл ставок податку на прибуток залежно від обсягу прибутку

Обсяг річного прибутку	ставка
Менше 1 мільйона юанів (3 млн. грн.)	2,5%
від 1 до 3 мільйонів юанів (від 3 до 9 млн. грн.)	10%
Більше 3 мільйонів юанів (9 млн. грн.)	25%

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [12]

Стосовно індивідуального прибуткового податку, аналогом якого в Україні є податок на доходи фізичних осіб, у Китаї притримуються позиції щодо диференціації оподаткування. Актуально, що резиденти оподатковуються індивідуальним прибутковим податком з їхнього загальносвітового доходу, у той час як нерезиденти сплачують податок тільки з доходу, отриманого з Китаю. Така диференціація практикується в розрізі категорій доходів та їх розмірів. Застосування прогресивної ставки індивідуального прибуткового податку в Китаї варіюються від 3% до 45% залежно від отриманого доходу. Актуально, що до різних категорій доходів у Китаї можуть застосовуватися різні відрахування та звільнення, що знижує суму оподаткованого доходу.

Оскільки прибутковий податок з фізичних осіб детально описаний у параграфі 1.1 зосередимо більше увагу на такому важливому у податковій системі Китаю податку, як ПДВ (VAT). Значне реформування системи оподаткування ПДВ призвело до витіснення з площини фіскальної політики країни податку на бізнес, ставки якого варіювалися від 3% до 20%. На сьогодні ним оподатковуються ще окремі операції.

Однією з найпомітніших змін у системі непрямого оподаткування за останні кілька років стало запровадження єдиної системи ПДВ для товарів та послуг. ПДВ застосовується до продажу товарів, крім тих видів діяльності, які підпадають під податок на бізнес. Система ставок ПДВ у Китаї складається із ставок 3%, 6%, 9% та 13%. Стандартна ставка ПДВ становить 13%, але застосовна ставка ПДВ для звичайних платників ПДВ залежить від галузі. Розподіл ставок оподаткування ПДВ за ознаками можна прослідкувати у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

## Розподіл ставок оподаткування ПДВ за видами оподатковуваних операцій

Категорія	Застосовна ставка ПДВ
Товари	13%
Послуги	6%
Дрібні платники ПДВ	3%
Звичайні платники ПДВ ( стандартна ставка)	13%
Товари / послуги нижчого рівня ( конкретні позиції )	3%
Товари / послуги проміжного рівня ( конкретні позиції )	9%

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [13]

Для дрібних платників ПДВ законодавство передбачає оподаткування означеним податком за ставкою 3%.

Яскравим доказом диференційованого підходу до платників залежно від їхнього рівня платоспроможності стало запровадження податку на споживання. Цей податок застосовується до імпорту, продажу, виробництва та обробки певних товарів, наприклад предметів розкоші. Ставка податку на споживання коливається від 1% до 56% залежно від класу товару[118]. Податок на споживання поширюється на 14 категорій споживчих товарів, включаючи тютюн, алкогольні напої, косметику, ювелірні вироби, феєрверки, бензин, дизельне паливо, шини, мотоцикли, автомобілі, обладнання для гольфу, яхти, розкішні годинники, одноразові палички для їжі та дерев'яні дошки для підлоги.

## Висновки до розділу 2

1. Аналітичний огляд системи оподаткування Китаю дає підстави стверджувати, що система оподаткування Китаю зорієнтована на стимулювання суб'єктів господарювання в плані їх розвитку, про що свідчить широко напрацьована система пільг для тих, хто тільки починає підприємницьку діяльність, або ж зазнає труднощів у процесі провадження такої діяльності.

2. Китайське податкове законодавство тяжіє до запровадження прогресивних ставок податків. По мірі зростання об'єкта оподаткування до нього застосовується більша ставка оподаткування. Таким чином у Китаї дотримуються принципу: більше податків сплачують ті, хто більше отримує прибутків, тобто величина ставок оподаткування зростає відповідно до росту платоспроможності платника податків.

3. Чітко регламентована, відкрита система оподаткування створює сприятливий інвестиційний клімат, що приваблює іноземних інвесторів і спонукає їх до вкладень у перспективні галузі.

4. Податкова система Китаю сприятлива для добросовісних платників податків і критично жорстка до тих, хто старається уникнути, або ж обійти податкові зобов'язання перед державою. Така категоричність по відношенню до порушників

податкового законодавства перетворила Китай у країну з нульовою тіньовою економікою. Підтримувати чіткий контроль за дотриманням податкового законодавства у такому об'ємному масштабі дозволяє тотальне оцифрування господарських операцій, жорстка позиція уряду по відношенню до порушників податкового законодавства, кримінальна відповідальність за скоєні порушення.

5. Фіскальна політика Китаю є соціально орієнтованою. Диференційований підхід до оподатковуваних операцій, запровадження прогресивних ставок, гнучка система пільг і соціальних виплат знаходять підтримку у широких мас населення континентального Китаю, дозволяє підвищити загалом рівень добробуту широких верств населення країни, тобто по суті фіскальна політика виконує передбачені законодавчо функції.

Українське податкове законодавство зазнало суттєвих перетворень за більш як 30-річний період державотворення. Історичне минуле реформування податкової системи України містить у собі досвід використання прогресивних ставок оподаткування доходів громадян, широко розповсюджену систему соціальних виплат та багато інших практик, які не дали очікуваних результатів. Така ситуація є яскравим доказом неефективності прямого копіювання порядку організування податкової системи інших країн, які у провадженні фіскальної політики досягли успіхів. Фіскальна політика, як складова державотворення, передбачає використання оподаткування і державних витрат для впливу на економіку країни. Як правило, уряди країн прагнуть використовувати фіскальну політику таким чином, щоб сприяти потужному та сталому соціально-економічному зростанню й зменшувати бідність. Така діяльність повинна враховувати ментальність, історичні й культурні особливості, рівень розвитку продуктивних сил тощо.

Те, що дає позитивний результат в одних умовах, може жодним чином не проявити себе в іншому середовищі. Водночас вивчати позитивний досвід успішних країн потрібно, однак модель ефективної податкової системи, фіскальної політики потрібно напрацьовувати адаптивну до національних особливостей.

Результати наукових досліджень автора відображено у наукових публікаціях [31, 55, 57, 118, 122].

### РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

#### 3.1. Побудова фіскальних механізмів в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності

Розвиток міждержавних економічних відносин обов'язково передбачає узгодження фіскального механізму, як ключової складової побудови оптимальної моделі експортно-імпортних взаємин. Оскільки Китай належить до переліку держав, з якими Україна має тісні економічні (експортно-імпортні) зв'язки, актуально дослідити питання побудови ефективного фіскального механізму такої співпраці. Для реалізації поставленої задачі уточнимо теоретичні положення щодо визначення поняття «фіскальний механізм». Насамперед уточнимо сутність понятійної категорії, його інтерпретацію в економічній літературі.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови фіскальний механізм інтерпретується як сукупність організаційно-економічних відносин щодо розподілу та перерозподілу національного доходу з метою досягнення у суспільстві загальноекономічних і соціальних цілей [67].

Уповноважені державні органи проводять сукупність фіскально-правових заходів, які складають частину загальної економічної стратегії країни, з метою фінансового забезпечення діяльності окремих громад та держави в цілому, а також непрямого фінансування окремих галузей економіки в цілях регулювання їх розвитку, що сприяє сталому розвитку виробництва й зростання добробуту народу загалом. Власне, формування ефективної фіскальної системи є основною метою фіскального механізму, а результатом останньої має бути досягнення стійкості економічного розвитку країни.

Можна виділити перелік груп завдань, які стоять перед фіскальним механізмом, а саме:

- фіскальні;
- соціальні;
- стимулюючі;

- внутрішньо-економічні;
- зовнішньо-економічні.

Фіскальний механізм володіє своїм інструментарієм, який включає:

- перелік податків і зборів, права та обов'язки платників;
- суб'єкт та об'єкт оподаткування, що водночас передбачає податкові пільги;
- штрафні санкції, які застосовуються у разі порушення норм бюджетного та податкового законодавства;
- порядок внесення змін і доповнень у податкове законодавство.

Фіскальний механізм інтерпретують ще як функціональне поєднання податкового механізму і бюджетного механізму фінансування. Він виступає з однієї сторони в якості регулятора податкових відносин, а з другої сторони – як бюджетний механізм, який представлений системою спеціально розроблених у державі форм і методів формування й використання фінансових ресурсів з метою забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку країни. Таким чином фіскальний механізм виступає в якості ефективного інструменту впливу держави на соціально-економічні процеси, що реалізуються в країні.

Актуально виділити функції фіскального механізму, зокрема регулюючу і стимулюючу. Регулююча функція проявляється насамперед у підпорядкуванні поведінки всіх економічних суб'єктів господарювання цілям державної економічної політики через встановлення єдиних правил оподаткування. Фіскальний механізм, як регулятор податкових відносин, забезпечує сплату податків та акумулювання в державі фінансових ресурсів, створює сприятливі умови для зростання ефективності національної економіки й підвищення рівня життя населення.

Водночас стимулююча функція фіскального механізму проявляється у створенні сприятливого податкового клімату, а це в свою чергу спонукає суб'єкти господарювання до активізації їхньої діяльності.

Кожна із зазначених функцій реалізується через комбінацію структурних елементів податків та використання державних видатків за пріоритетними напрямками соціально-економічного розвитку [89].

За допомогою фіскального механізму відбувається регулювання

перерозподільних відносин у державі і вплив на них. В силу дії функції перерозподілу фінансових ресурсів відбувається регулювання процесу фінансування соціальної сфери, забезпечення соціальних гарантій населення та інших державних програм. Власне за допомогою інструментів фіскального механізму забезпечується рівень податкових надходжень до бюджету, необхідний для розвитку складових соціальної сфери у системі суспільних благ.

Послідовність елементів реалізації фіскального механізму та їх характеристика наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

## Елементи фіскального механізму та їх характеристика

Назва фіскального елемента	Характеристика
1. Планування та прогнозування	- Прогнозування соціально-економічного розвитку країни - Розроблення концепції, стратегії і тактики оподаткування - Нормативне врегулювання системи оподаткування - Розроблення та затвердження бюджету
2. Регулювання та консалтинг	- Процес регулювання адміністрування податків і зборів - Консалтинг з питань податкового та бюджетного законодавства
3. Контроль	- Опис видів податкових та бюджетних правопорушень; - Визначення відповідальності за допущені порушення - Опис процедури застосування штрафних санкцій
4. Аналізування	- Формування системи показників для аналізу - Оцінювання дієвості фіскального механізму за результатами проведеного аналізу - Пропозиції щодо вдосконалення фіскального механізму

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [108]

Фіскальний механізм реалізується через фіскальну політику, яка моделює оподаткування й використання державних витрат, здійснюючи вплив на економіку країни. У світовій практиці виділяють такі основні типи фіскальної політики:

- політику максимальних податків, що проявляється у запровадженні нових податків, високих податкових ставок при одночасному зменшенні різного роду податкових пільг та податкових канікул;

- експансіоністську (проактивну) політику, яку ще іменують політикою розумних податків. Вона передбачає зниження податкових ставок і збільшення податкових пільг;

- політику економічного розвитку, яка передбачає застосування високих



податкових ставок і супроводжується одночасним наданням податкових компенсацій та пільг [108].

У Китаї розвиток фіскальної політики, як систематизованого процесу, веде свій відлік з 1992 року, оскільки з цього часу реформування економічної системи набуло програмного характеру, були визначені цілі, завдання, окреслені пріоритети. За період з 1992 року Китай імплементував різні види фіскальної політики, які схожі на фіскальні політики інших ринкових економік, хоча й з притаманними національними особливостями (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

#### Етапи становлення фіскального механізму Китаю з 1992 р.

Назва типу фіскальної політики	Період, роки
Помірно жорсткий тип фіскальної політики	1992-1998
Проактивний тип фіскальної політики	1998-2004
Зважений тип фіскальної політики	2005-2008
Проактивний тип фіскальної політики	2009-дотепер

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [51]

Як бачимо, еволюція налагодження фіскального механізму включала етап жорсткої політики, нейтральної (розсудливої) політики та експансіоністську (проактивну) політику, яка виявилась найбільш ефективною для Китаю.

Починаючи з 2012 року Китай вступив у нову епоху. Вже у 2013 році у Китаї стартувало подальше реформування фіскальної та податкової системи, спрямоване на розвиток сучасної фіскальної політики, яка не тільки сприяє реалізації цілей макроекономічної стабільності, а й відіграє важливу роль у модернізації системи державного управління та підвищенні спроможності державного управління. Фіскальну політику поставили на службу побудови модернізованої країни. Реалізація задекларованих намірів передбачала створення сучасної економічної системи та досягнення якісних цілей розвитку.

З входженням в епоху економічної глобалізації і на тлі побудови спільноти зі спільним майбутнім для людства Китай більше не може вибирати свою фіскальну політику виключно виходячи зі своїх внутрішніх міркувань. Стала як ніколи важливою міжнародна координація. Завдання вибору бюджетної політики, сумісної з відкритою економічною системою, стало новою темою для сукупності країн та

регіонів. Приходимо до висновку, що мета фіскальної політики має бути визначена на основі правильного розуміння ролі держави у глобальній економічній спільноті.

Фіскальні доходи та витрати країни, як складові фіскального механізму, є засобом досягнення її цілей. Коли бюджетні надходження у Китаї стабільно зростали, збільшення бюджетних ресурсів сприяло ефективному впровадженню проактивної фіскальної політики, яка підкреслювала зниження податків і зборів. Загалом запровадження такої фіскальної політики допомогло оптимізувати економічну структуру Китаю, сприяти технологічному прогресу та підвищити конкурентоспроможність китайських підприємств.

Очевидно, що функціонування фіскальної політики країни безпосередньо залежить від того, як розуміється роль держави у соціально-економічному поступі. Адже фіскальні видатки - це більше, ніж видача грошей, так само як скорочення податків і зборів - це більше, ніж скорочення доходів. Об'єктивна оцінка ефективності фіскальної політики відкриває перспективу знаходження шляхів її подальшого удосконалення. Відсутність належних стимулів та інформації для ефективного розподілу ресурсів зазвичай призводить до неефективності економічних операцій. Реалізація цілей фіскальної політики в ринковій економіці виграє від переходу від мікроекономічного втручання до макроекономічного управління та від прямого до непрямого регулювання.

Звертаючись до питання побудови фіскальних механізмів в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності можна зазначити, що Україна і Китай мають хорошу перспективу розвитку міждержавних економічних відносин за умови врахування ключових вище перелічених аспектів при подумові фіскальних механізмів. Основною вимогою побудови фіскального механізму України і Китаю є сприяння макроекономічній стабільності кожної з країн. Китаю вдалось досягнути всебічного економічного та соціального розвитку завдяки підтримці фіскальної політики. Китай почав будувати свою сучасну промислову систему, надаючи стратегічний пріоритет розвитку важкої промисловості. У минулому сільськогосподарська країна, що розвивається, спрямувала свої дуже обмежені фінансові ресурси на важку промисловість. Завдяки фіскальній політиці Китай зміг

спрямувати гроші на капіталомістку важку промисловість і добитися поступу на шляху до заданих цілей. На сьогодні Україна позиціонує як сільськогосподарська країна, що розвивається, а отже досвід побудови фіскального механізму Китаю може бути корисним в процесі реалізації цілей створення своєї сучасної індустріальної системи за досить короткий період часу.

Водночас, вивчаючи досвід Китаю у провадженні ринково-орієнтованої реформи, можна констатувати, що фіскальна політика країни все частіше вдається до ринкових засобів і непрямого регулювання для підтримки індустріалізації в нову еру. Для України актуально реалізувати побудову фіскального механізму, використовуючи переваги тісних експортно-імпортних відносин з Китаєм. У ринковій економіці фіскальна політика більше не функціонує за рахунок спотворення ринкових механізмів, а обирає більш проактивний підхід, який зосереджується на заохоченні технологічної модернізації та оптимізації промислової структури.

Модернізація фіскального механізму безпосередньо впливає на соціальний прогрес. Фіскальна політика, підтримуючи цей прогрес, більш адекватно виконуючи свою роль основи та важливої опори державного управління. Фіскальний механізм Китаю зорієнтований на підтримку промисловістю сільського господарства. Водночас міста включені у підтримку сільської місцевості, а сільські райони безпосередньо отримують пряму вигоду від державного фінансування. В результаті підтримка, як результат впливу фіскальної політики, допомогла покращити якість суспільних благ і послуг на селі. Таким чином фіскальна політика відіграє значну роль в інтегрованій системі політики скоординованого розвитку міст і сіл. Модернізація фіскального механізму забезпечує платформу, де реалізується повний потенціал фіскальної політики.

Однак у міждержавних українсько-китайських стосунках при побудові фіскальних механізмів мають дотримуватись паритетні умови. Так, прямі інвестиції китайських компаній в Україну на кінець 2019 року склали \$150 млн. За перші три квартали 2020 року китайські фірми інвестували в проекти в Україні \$75,7 млн. Водночас Power Construction Corp of China, яке є державним підприємством, керованим Комісією з нагляду та управління державними активами, і є частиною

промисловості важкого та цивільного будівництва, також підписала угоду про будівництво вітрової електростанції потужністю 800 МВт вартістю 1 мільярд доларів США з місцевими партнерами в Донецьку, яка, як планувалось, мала стати найбільшим наземним вітровим парком у Європі. Однак українська сторона заявила про призупинення поглинання місцевого виробника авіаційних двигунів китайською аерокосмічною компанією Skyrizon через занепокоєння США загрози примусової передачі технологій китайській державі [6]. Таким чином фіскальний механізм виступає регулятором не лише внутрідержавних питань соціально-економічного розвитку, а й міждержавних відносин.

Актуально звернути увагу на практику модернізації фіскального механізму Китаю. Усвідомивши необхідність модернізації фіскальної системи, Китай розпочав створення сучасної фіскальної системи з метою побудови ринкової економіки високого рівня. В результаті відбулися зміни в сфері податкової політики, що проявились у заміні податку на підприємницьку діяльність на ПДВ, спрощенні і зниженні ставки ПДВ з одночасним запровадженням політики відшкодування ПДВ. Акцент робиться на дотримання фіскальної дисципліни та її ефективність [16].

В результаті реформування режиму оподаткування доходів фізичних осіб, що проявилось у підвищенні порогу звільнення від оподаткування та зменшенні податкового навантаження резидентів, Китай отримує зростання групи із середніми доходами, що має вирішальне значення для досягнення загального добробуту.

Посилення податкової підтримки для застосування технологічних інновацій у промисловості та створення сприятливого податкового середовища для установ і підприємств, які займаються фундаментальними дослідженнями, забезпечує розвиток нових якісних продуктивних сил і реалізацію високоякісного соціально-економічного розвитку. Оцифрувавши систему трансфертних платежів, Китаю вдалось добитись полегшення міжрегіонального потоку товарів. Практика комплексного управління бюджетом, яке охоплює всі джерела державних надходжень і видатків, а також запровадження бюджетування на основі ефективності забезпечує прозорість бюджетів уряду та департаментів. Як наслідок модернізації фіскального механізму Китаю вдається добиватись соціально-економічного зростання.

### 3.2. Моделювання систем фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності

Фіскальна політика будь якої держави є з одного боку складовою державотворення, а з іншого боку віддзеркалює позиції країни у її зовнішньоекономічному й політичному курсі, особливо в плані експортно-імпортних процесах. Тому потреба моделювання фіскальної політики є актуальним й надзвичайно важливим насамперед при розробленні концепції перспективного розвитку України, а також в процесі адаптації до динамічності економічних перетворень як всередині країни так і в глобальному масштабі. Україну і Китай об'єднують багаторічні тісні торгово-економічні зв'язки, однак на сьогодні відсутня чітка концепція фіскальної політики, яка б задовольняла інтереси країн-партнерів і сприяла торгово-економічному зростанню кожної зі сторін на паритетних засадах.

Наше завдання полягає у побудові моделі фіскальної політики України в умовах українсько-китайської торгово-економічної співпраці.

Система фіскальної політики будь якої країни формується під впливом низки внутрішніх і зовнішніх чинників, а враховуючи той факт, що Китай на сьогодні займає лідерські позиції у світі в політичній і економічній площині, цілком логічною є позиція України щодо зорієнтованості української зовнішньої політики і міжнародного економічного співробітництва на китайський ринок. Україна в своєму виборі не є винятком, а однією з учасниць глобальних економічних процесів, в яких домінуючі позиції займають такі лідери, як США та ЄС. Не зважаючи на ризики для економічного розвитку й національної економічної незалежності, на долю США і ЄС припадає основна частка співпраці з Китаєм [52].

Особливості становлення національної фіскальної політики України та Китаю розкриті у параграфі 1.2, тому ми зосередимось на питанні моделювання системи фіскальної політики, що корелює з міждержавними стосунками країн. Побудова моделі фіскальної політики в умовах українсько-китайської торгово-економічної співпраці є актуальною в силу її затребуваності в процесі побудови перспективного прогнозу соціально-економічного розвитку.

Виходячи із узагальнених показників, а саме усередненого показника відсотку доданої вартості у сукупному обсязі постачання, можна оцінити частку податків у доданій вартості. Така частка в Україні є меншою, адже товарна продукція українського експорту в основному є сировинною. На противагу Китай постачає товари з більшим відсотком доданої вартості, більш технологічну продукцію, а отже з більшим фіскальним ефектом від такого постачання для держави.

За результатами аналізу обсягів торгово-економічних зв'язків між Україною і Китаєм за останні десять років показав зростання імпорту і експорту (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Обсяги торгівлі товарами між Україною та Китаєм протягом 2013-2023 рр.

Роки	Загальний обсяг торгівлі, млрд. доларів США	експорт з України до Китаю, млрд. доларів США	імпорт з Китаю в Україну, млрд. доларів США
2011	8,45	2,18	6,27
2012	9,68	1,78	7,9
2013	10,6	2,7	7,9
2014	8	2,6	5,4
2015	6,1	2,4	3,7
2016	6,5	1,8	4,7
2017	7,6	2,0	5,6
2018	9,8	2,2	7,6
2019	12,26	3,66	8,6
2020	15,7	7,26	7,66
2021	18,49	8,09	10,4
2022	11,15	2,49	8,66

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [72]

Варто зазначити, що у 2015 році мали місце зниження обсягів імпорту й у 2016 році - експорту. Потребує окремого підходу аналіз торгово-економічних зв'язків у 2022-2023 роках, коли Україна перебувала у режимі військового стану.

Актуально, що протягом січня-серпня 2023 року Україна експортувала товарів на \$24,5 млрд, з яких до бюджету внаслідок сплати вивізного мита надійшло 465,8 млн грн. Експортери отримали на 15% менше виручки порівняно з аналогічним періодом 2022 року (\$28,9 млрд) та на 41% – відносно \$41,8 млрд за вісім місяців 2021-го. З наведених даних розраховуємо середній відсоток мита від експортних поставок (3.1):

$$Mve = \frac{Пб * 100\%}{Оп * Кнбу} \quad (3.1)$$

де  $Mve$ -відсоток мита в експортних поставках;

$Pb$ -поступлення у бюджет;

$Op$ -загальний обсяг поставок;

$Knбу$ -курс НБУ за 1 долар США (у 2023 році він був фіксований на рівні 36,85).

Він склав  $Mve=0,4658*100/24,5*36,85=0,0516\%$ .

Звернемося до опису у формалізованому вигляді залежності поступлень у бюджет від обсягу торгівлі. У табл. 3.4 наведені розрахунки прогнозу загального обсягу двосторонньої торгівлі між Україною і Китаєм.

Таблиця 3.4

Опис обсягу торгівлі да допомогою функцій

Роки	Загальний обсяг торгівлі, млрд. доларів США	Лінійний	Логарифмічний	Поліном 2-ої степені	Поліном 3-ої степені	Поліном 4-ої степені	Степеневий
2011	8.45	6.9	6.6	9.3	10.7	8.0	7.2
2012	9.68	7.6	8.2	8.6	8.5	10.7	8.2
2013	10.60	8.2	9.1	8.2	7.3	10.0	8.8
2014	8.00	8.8	9.7	8.1	7.0	8.0	9.3
2015	6.10	9.4	10.2	8.2	7.4	6.4	9.7
2016	6.50	10.0	10.6	8.6	8.3	6.0	10.1
2017	7.60	10.7	11.0	9.2	9.5	7.3	10.4
2018	9.80	11.3	11.3	10.1	10.9	10.0	10.6
2019	12.26	11.9	11.6	11.2	12.3	13.5	10.8
2020	15.70	12.5	11.8	12.6	13.6	16.5	11.1
2021	18.49	13.2	12.0	14.2	14.4	16.9	11.3
2022	11.15	13.8	12.2	16.1	14.7	12.4	11.4
2023		14.4	12.4	18.3	14.3		11.6
2024		15.0	12.5	20.7	13.0		11.8
2025		15.7	12.7	23.3	10.6		11.9
2026		16.3	12.8	26.3	7.0		12.1
2027		16.9	13.0	29.4	2.0		12.2
2028		17.5	13.1	32.9			12.3

Примітка: побудовано автором

Лінійну залежність описує рівняння (3.2):

$$y = 0.623x + 6.3111 \quad (3.2)$$

де:

$x$  – часовий ряд (роки);

$y$  – загальний обсяг торгівлі між Україною та Китаєм за роками

Логарифмічна залежність описується (3.3):

$$y = 2.2477\ln(x) + 6.6171 \quad (3.3)$$

Поліном 2-ої степені описує залежність обсягів торгівлі за роками у вигляді (4):

$$y = 0.1273x^2 - 1.0313x + 10.171 \quad (4)$$

Поліном 3-ої степені представлений формулою (5):

$$y = -0.0296x^3 + 0.7054x^2 - 4.159x + 14.218 \quad (5)$$

Степенева залежність описується у вигляді (6):

$$y = 7.2187x^{0.1853} \quad (6)$$

У табл. 3.5 наведено відповідність коефіцієнта детермінації функціям, за допомогою яких було описано залежність обсягу поставок за роками.

Таблиця 3.5

Відповідність коефіцієнта детермінації функціям опису обсягів торгівлі

	Лінійний	Логарифмічний	Поліном 2-ої степені	Поліном 3-ої степені	Поліном 4-ої степені	Степеновий
Рівняння	$y = 0.623x + 6.3111$	$y = 2.2477\ln(x) + 6.6171$	$y = 0.1273x^2 - 1.0313x + 10.171$	$y = -0.0296x^3 + 0.7054x^2 - 4.159x + 14.218$	$y = -0.024x^4 + 0.5949x^3 - 4.6646x^2 + 12.881x - 0.7701$	$y = 7.2187x^{0.1853}$
Коефіцієнт детермінації	$R^2 = 0.3711$	$R^2 = 0.2123$	$R^2 = 0.5157$	$R^2 = 0.5837$	$R^2 = 0.9468$	$R^2 = 0.243$
прийнятність значення	+	+	+	-	-	+

Примітка: побудовано автором

Найбільш об'єктивно реальну картину торгово-економічних взаємозв'язків між країнами описує поліном 2-ої степені, хоча коефіцієнт детермінації наведеного поліному  $R^2 = 0.5157$  при оптимальному від 0,6 до 1. Аргументація означеного діапазону наведена при описі динамічних моделей економічного оцінювання складових техногенних збитків в національному господарстві[65] та в процесі аналізу розвитку експортної політики України при торгівлі лісовими ресурсами в умовах євроінтеграції[4].

На рис. 3.1 наведене графічне представлення динаміки загальних обсягів експортно-імпортних операцій між Україною та Китаєм та опис тенденцій загального обсягу торгівлі між країнами економічної взаємодії за допомогою математичних функцій: лінійної, логарифмічної, поліному 2-ої степені, поліному 3-ої степені, поліному 4-ої степені, та степеневої функції.



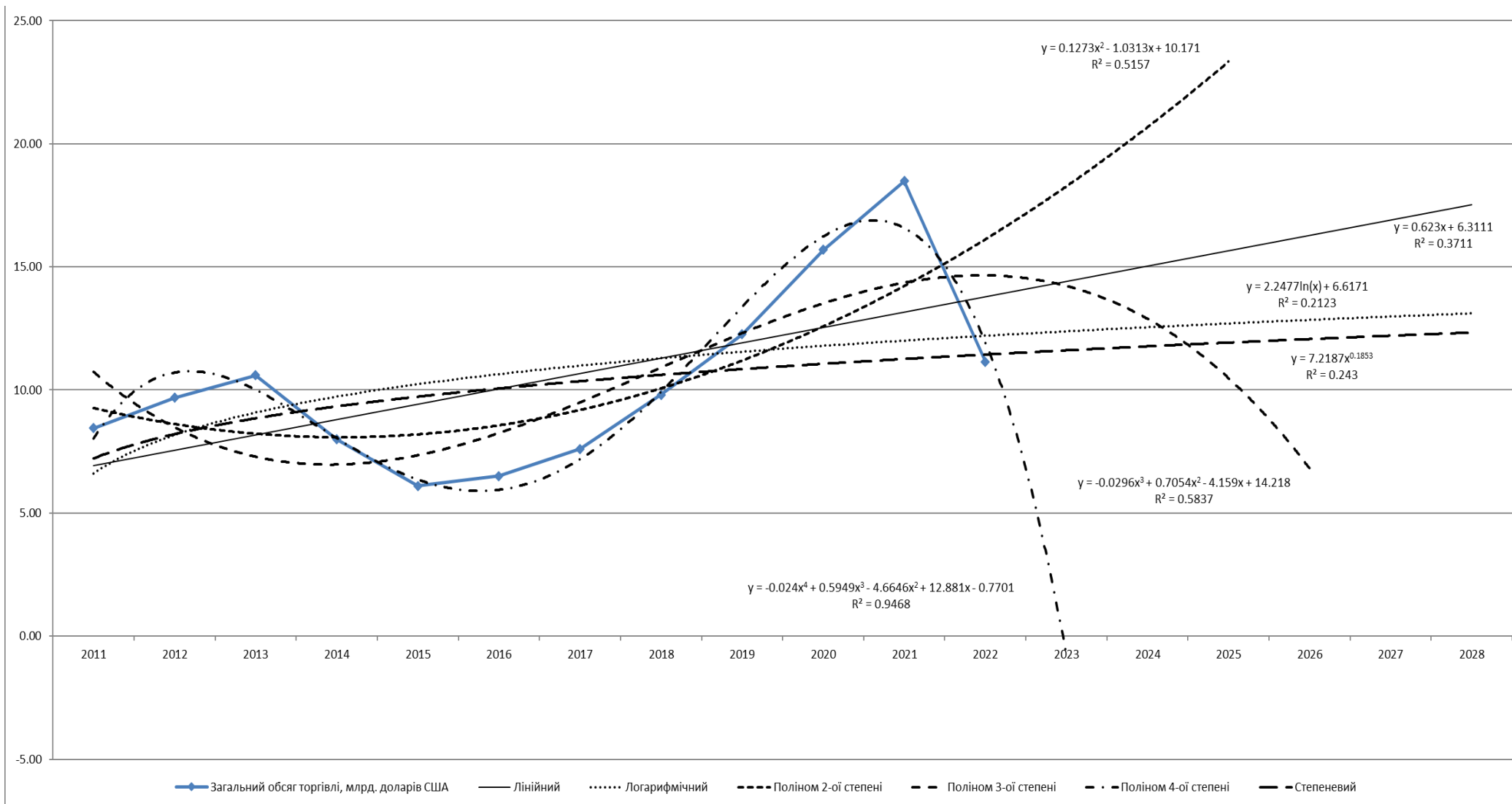


Рис.3.1. Загальний обсяг торгівлі, млрд. доларів США

Примітка: побудовано автором

Для оцінки рівня впливу політичного фактору на обсяг двосторонніх торгово-економічних зв'язків розглянемо динаміку обсягу ВВП на одну особу в Україні за аналогічний період. У табл. 3.6 наведена інформація про обсяги ВВП на одну особу та розрахункові дані, що описують закономірності їх зміни за допомогою математичних функцій.

Таблиця 3.6

## Оцінка динаміки обсягів ВВП на одну особу в Україні

Роки	Обсяги ВВП на одну особу, грн	Лінійний	Логарифмічний	Поліном 2-ої степені	Поліном 3-ої степені	Поліном 4-ої степені	Степеневий
2011	28396.68	17693.3	2877.4	22496.1	29995.7	29955.4	19750.0
2012	30876.62	26565.4	29350.1	28748.2	28066.8	28099.3	31090.0
2013	31940.72	35437.5	44835.6	35524.2	30752.3	30792.1	40540.6
2014	34486.02	44309.6	55822.8	42824.2	37143.2	37158.8	48941.3
2015	46109.95	53181.7	64345.1	50648.3	46330.5	46315.9	56638.6
2016	55734.33	62053.8	71308.3	58996.2	57405.2	57371.3	63818.3
2017	70054.02	70925.9	77195.6	67868.2	69458.3	69424.5	70594.1
2018	83951.40	79798.0	82295.4	77264.2	81580.8	81566.6	77042.4
2019	94296.56	88670.1	86793.8	87184.1	92863.7	92880.1	83217.4
2020	100819.71	97542.2	90817.7	97628.0	102398.0	102439.0	89159.4
2021	107342.86	106414.3	94457.8	108595.9	109274.7	109308.8	94899.2
2022	113866.01	115286.4	97781.0	120087.8	112584.8	112546.6	100461.4
2023		124158.5	100837.9	132103.6	111419.3	111200.9	105865.5
2024		133030.6	103668.3	144643.4	104869.2	104311.8	111127.7
2025		141902.7	106303.3	157707.3	92025.5	90910.9	116261.6
2026		150774.8	108768.1	171295.0	71979.2	70021.2	121278.6
2027		159646.9	111083.5	185406.8	43821.3	40657.3	126188.3
2028		168519.0	113266.5	200042.6	6642.8	1825.3	130999.2
Рівняння	$y = 8872.1x + 8821.2$	$y = 38192\ln(x) + 2877.4$	$y = 261.99x^2 + 5466.1x + 16768$	$y = -151.5x^3 + 3216.2x^2 - 10517x + 37448$	$y = -0.3538x^4 - 142.3x^3 + 3137.1x^2 - 10266x + 37227$	$y = 19750x^{0.6546}$	$y = 8872.1x + 8821.2$
Коефіцієнт детермінації	$R^2 = 0.9661$	$R^2 = 0.7867$	$R^2 = 0.974$	$R^2 = 0.9968$	$R^2 = 0.9968$	$R^2 = 0.9314$	$R^2 = 0.9661$
Прийнятність розрахунку	+	+	+	-	-	+	+

Примітка: побудовано автором

Як показують наведені у табл. 4 дані, має місце стійка тенденція до зростання обсягу ВВП на одну особу, що найбільш об'єктивно описується поліномом 4-ої степені, а також лінійним рівнянням. Загальновідомо, що для кожної країни чим вищий ВВП на одну особу, тим вища якість життя її громадян. На рис. 3.2 наведена ілюстрація динаміки ВВП на одну особу та опис тенденції за допомогою різних математичних рівнянь.

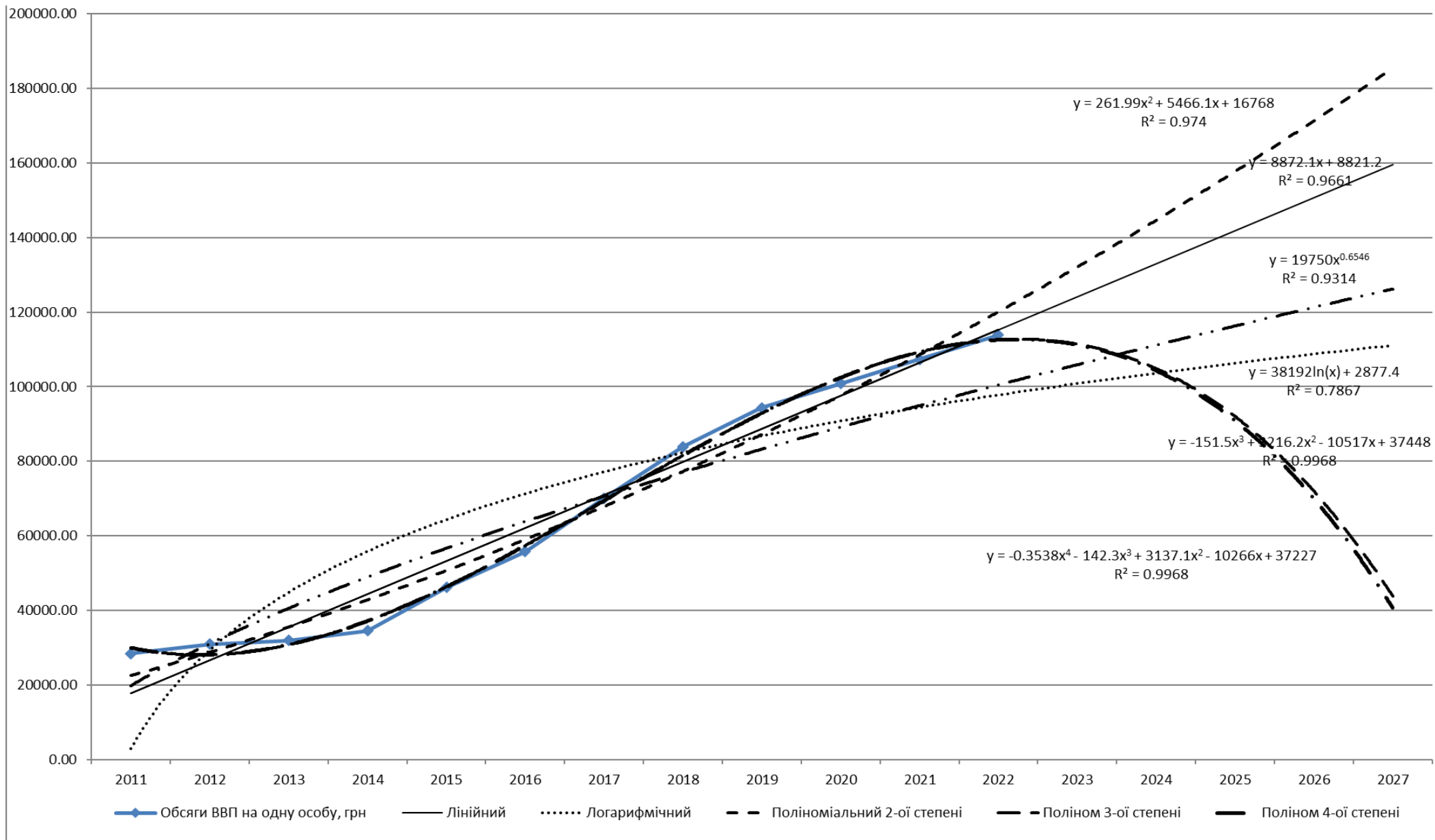


Рис. 3.2. Динаміка обсягу ВВП на одну особу та прогнозування тенденції прояву показника

Примітка: побудовано автором

Таким чином, прогалини у двосторонніх торгово-економічних зв'язках України і Китаю були заповнені ростом аналогічних зв'язків з іншими країнами.

Як зазначалось вище, на процес торгово-економічних зв'язків між країнами впливає не лише економічний чинник. Суттєвий вплив на міждержавні стосунки має політична складова. Так, зміна політичного укладу в Україні у 2014 році напряду відобразилась на обсязі двосторонньої торгівлі між Україною і Китаєм. Спад імпорتنних операцій з Китаю сягнув своєї нижньої величини у 2015 році, а мінімальні обсяги експорту з України до Китаю було зафіксовано у 2016 році. Однак стабілізація політичної ситуації в Україні мала своїм наслідком відновлення тенденції до зростання двосторонньої торгівлі. Актуально, що загальні обсяги двосторонньої торгівлі між Україною та Китаєм свого піку набули у 2021 році - 18,49 млрд. доларів США. Повномасштабна війна і як наслідок запровадження в Україні у 2022 році військового стану спричинили черговий спад загальних обсягів міждержавних торгово-економічних зв'язків. Особливо відчутно це проявилось на обсягах експорту з України до Китаю, які скоротились майже вчетверо: з 8,09 млрд. доларів США у 2021 році до 2,49 млрд. доларів США у 2022 році. Цілком зрозуміло, що такі зміни були викликані не політичними уподобаннями, а порушенням, а то й зруйнуванням логістики, руйнацією промислових комплексів, що особливо відчутно для металургії, та низкою інших об'єктивних причин. Водночас обсяги імпорту з Китаю в Україну скоротився за вказаний період лише на 20%.

Аналіз показника середньорічного доходу на одну особу підтверджує вище наведене судження. Як і в попередньому показнику, з метою опису динаміки середньорічного доходу на одну особу в Україні було використано різні рівняння, з яких позитивний результат показали: лінійне рівняння, логарифмічне, поліном четвертої степені та степенеve рівняння. Однак найвищий коефіцієнт детермінації у логарифмічної функції, що свідчить про найбільшу наближеність розрахункових і статистичних даних.

У табл. 3.7 наведені дані, які ілюструють динаміку розміру середньорічного доходу на одну особу. Використавши математичний апарат, ми описали динамічний

процес, а проведені розрахунки дозволили вибрати модель, яка найбільш достовірно відображає реальну картину.

Таблиця 3.7

## Оцінка динаміки середньорічного доходу на одну особу в Україні

Роки	Середньорічний дохід на одну особу, грн	Лінійний	Логарифмічний	Поліном 2-ої степені	Поліном 3-ої степені	Поліном 4-ої степені	Степеневий
2011	21638.00	14195.8	4481.7	19496.5	24548.4	22624.5	15868.0
2012	25206.00	20354.0	22619.3	22763.4	22304.6	23877.1	24046.4
2013	26719.00	26512.2	33229.1	26608.5	23394.5	25316.2	30665.6
2014	26782.00	32670.4	40756.9	31031.8	27205.6	27961.3	36439.9
2015	31803.00	38828.6	46595.9	36033.5	33125.8	32423.9	41657.6
2016	37080.00	44986.8	51366.7	41613.4	40542.6	38907.6	46470.7
2017	47270.00	51145.0	55400.3	47771.7	48843.9	47208.0	50971.5
2018	58442.00	57303.2	58894.4	54508.2	57417.2	56713.0	55221.1
2019	69140.00	63461.4	61976.5	61822.9	65650.4	66402.4	59262.7
2020	73355.00	69619.6	64733.4	69716.0	72931.0	74848.0	63128.0
2021	77570.00	75777.8	67227.4	78187.3	78646.9	80213.8	66841.4
2022	81785.00	81936.0	69504.3	87237.0	82185.6	80255.8	70421.8
2023		88094.2	71598.7	96864.9	82935.0	72322.2	73884.6
2024		94252.4	73537.9	107071.0	80282.6	53353.2	77242.3
2025		100410.6	75343.2	117855.5	73616.3	19880.9	80505.2
2026		106568.8	77032.0	129218.2	62323.6	-31970.3	83682.2
2027		112727.0	78618.4	141159.3	45792.4	-106484.0	86780.6
2028		118885.2	80114.1	153678.6	23410.2	-208351.7	89806.8
Рівняння	$y = 6158.2x + 8037.6$	$y = 26167\ln(x) + 4481.7$	$y = 289.14x^2 + 2399.4x + 16808$	$y = -102.05x^3 + 2279.1x^2 - 8366.7x + 30738$	$y = -16.997x^4 + 339.88x^3 - 1521.1x^2 + 3691.7x + 20131$	$y = 15868x^{0.5997}$	$y = 6158.2x + 8037.6$
Коефіцієнт детермінації	$R^2 = 0.949$	$R^2 = 0.753$	$R^2 = 0.9686$	$R^2 = 0.9897$	$R^2 = 0.9944$	$R^2 = 0.8972$	$R^2 = 0.949$
Прийнятність розрахунку	+	+	+	-	-	+	+

Примітка: побудовано автором

Провівши паралелі з економічними показниками, що ілюструють вплив факторів на фінансово-економічну ситуацію в країні, спроєктувавши фіскальні показники на показники товарообігу, які напряду пов'язані між собою, доречно доповнити інформаційну базу для побудови моделі фіскальної політики між країнами описом експортних та імпортних операцій.

На рис. 3.3 наведені графіки, що ілюструють представлені у табл. 3.5 дані середньорічного доходу на одну особу в Україні та прогноз динаміки показника середньорічного доходу на одну особу в Україні, розрахований за допомогою математичних функцій.

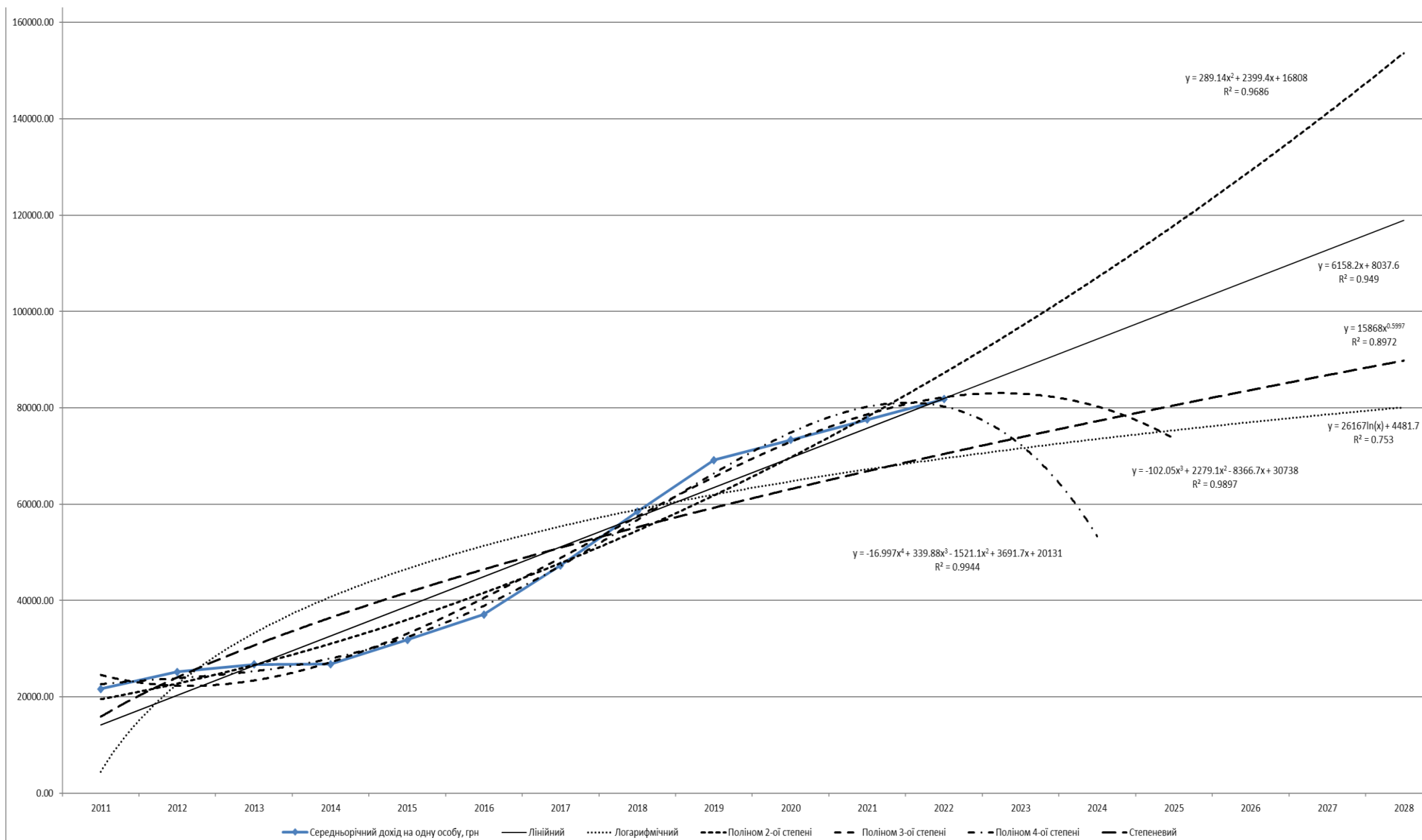


Рис. 3.3. Середньорічний дохід на одну особу в Україні та прогноз динаміки показника

Примітка: побудовано автором

У табл. 3.8 наведена інформація про обсяги експорту з України до Китаю за період з 2011 до 2022 рр. та опис закономірності динаміки показника за допомогою різних математичних функцій. Найбільш об'єктивно динаміку експорту з України до Китаю ілюструє степенева функція.

Таблиця 3.8

## Опис експорту з України до Китаю за допомогою математичних функцій

Роки	Експорт з України до Китаю, млрд. доларів США	Лінійний	Логарифмічний	Поліном 2-ої степені	Поліном 3-ої степені	Поліном 4-ої степені	Степеневий
2011	2.18	1.4	1.0	2.0	2.9	1.4	1.6
2012	1.78	1.7	2.0	2.0	2.0	3.2	2.1
2013	2.70	2.1	2.5	2.1	1.6	3.1	2.4
2014	2.60	2.4	2.9	2.2	1.6	2.2	2.6
2015	2.40	2.8	3.2	2.4	1.9	1.4	2.8
2016	1.80	3.1	3.4	2.7	2.5	1.3	3.0
2017	2.00	3.4	3.6	3.0	3.2	2.1	3.1
2018	2.20	3.8	3.8	3.4	3.9	3.6	3.3
2019	3.66	4.1	4.0	3.9	4.6	5.4	3.4
2020	7.26	4.5	4.1	4.5	5.0	6.9	3.5
2021	8.09	4.8	4.3	5.1	5.2	7.1	3.6
2022	2.49	5.1	4.4	5.8	5.0	4.4	3.7
2023		5.5	4.5	6.5	4.4		3.8
2024		5.8	4.6	7.4	3.1		3.9
2025		6.1	4.7	8.3	1.2		4.0
2026		6.5	4.8	9.2			4.1
2027		6.8	4.8	10.3			4.2
2028		7.2	4.9	11.4			4.3
Рівняння	$y = 0.3392x + 1.0583$	$y = 1.3492\ln(x) + 1.016$	$y = 0.0351x^2 - 0.1177x + 2.1245$	$y = -0.0166x^3 + 0.3598x^2 - 1.8741x + 4.3971$	$y = -0.0131x^4 + 0.3251x^3 - 2.5785x^2 + 7.4495x - 3.8038$	$y = 1.634x^{0.3322}$	$y = 0.3392x + 1.0583$
Коефіцієнт детермінації	$R^2 = 0.3306$	$R^2 = 0.2299$	$R^2 = 0.3638$	$R^2 = 0.4283$	$R^2 = 0.755$	$R^2 = 0.27$	$R^2 = 0.3306$
Прийнятність розрахунку	+	+	-	-	-	-	+

Примітка: побудовано автором

На рис. 3.4 наведена діаграма, що ілюструє обсяги експорту з України до Китаю, яка супроводжується трендами, що дозволяють прогнозувати динаміку вказаного показника. Найбільш об'єктивно прогнозні показники описує степенева функція з коефіцієнтом детермінації  $R^2 = 0,3306$ .

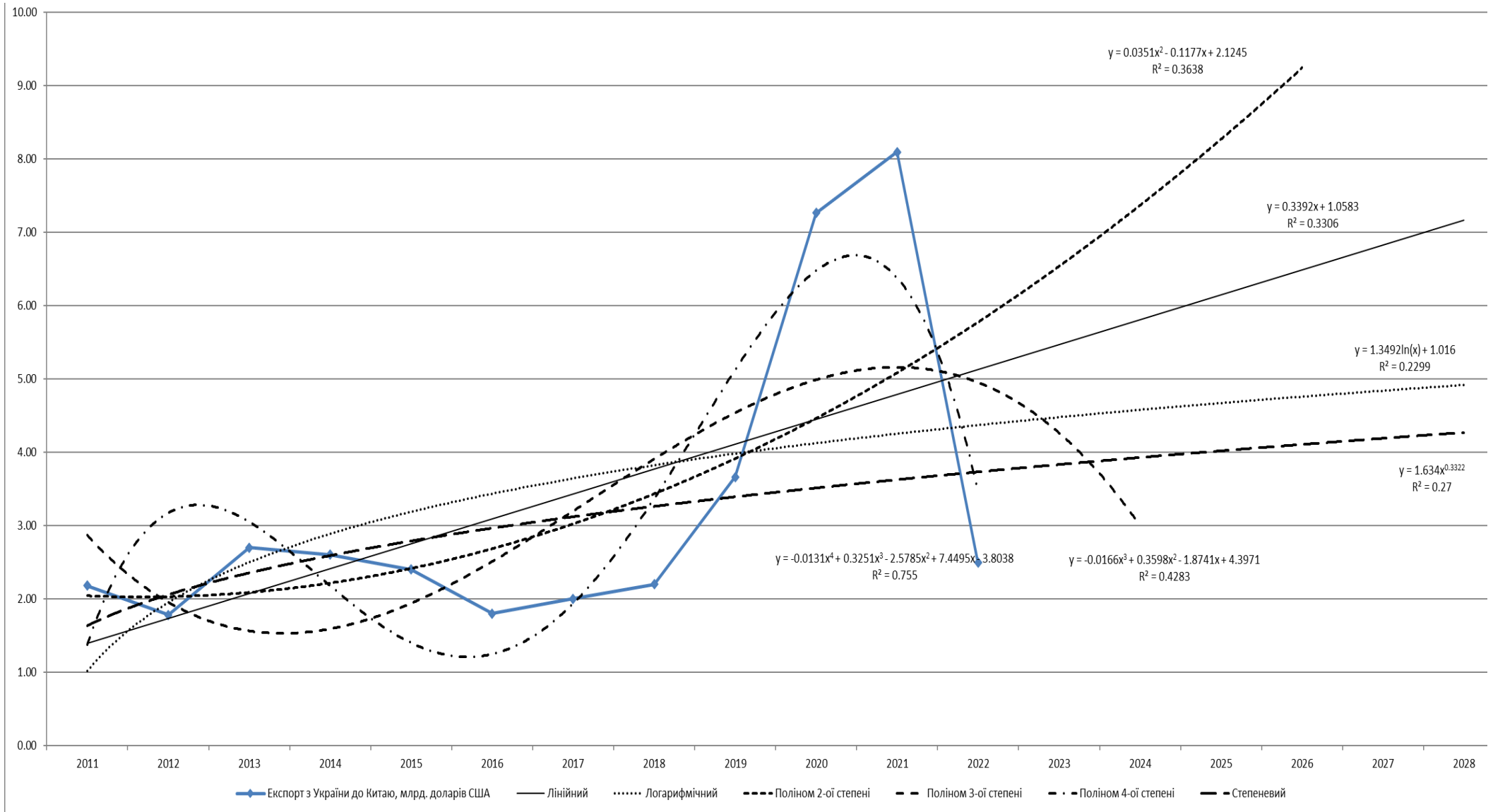


Рис. 3.4. Динаміка та прогноз експорту з України до Китаю

Примітка: побудовано автором



Український імпорт з Китаю є більш прогнозованим. Найбільш точно його описує поліном 2-ої степені з коефіцієнтом детермінації  $R^2 = 0,5595$ . Це віддзеркалює картину, що описує тенденції загального обсягу торгівлі між двома країнами, тільки у більш згладженому тренді. У табл. 3.9 наведена інформація імпорт до України з Китаю та опис закономірностей показника.

Таблиця 3.9

## Опис імпорту з Китаю до України за допомогою математичних функцій

Роки	Імпорт до України з Китаю, млрд. доларів США	Лінійний	Логарифмічний	Поліном 2-ої степені	Поліном 3-ої степені	Поліном 4-ої степені	Степеневий
2011	6.3	5.6	5.7	7.3	7.8	6.7	5.7
2012	7.9	5.8	6.2	6.6	6.6	7.5	6.1
2013	7.9	6.1	6.6	6.1	5.8	6.9	6.4
2014	5.4	6.4	6.8	5.8	5.4	5.9	6.6
2015	3.7	6.6	7.0	5.7	5.4	5.0	6.7
2016	4.7	6.9	7.1	5.8	5.7	4.8	6.9
2017	5.6	7.2	7.3	6.1	6.2	5.3	7.0
2018	7.6	7.4	7.4	6.5	6.8	6.6	7.1
2019	8.6	7.7	7.5	7.2	7.6	8.3	7.2
2020	7.7	8.0	7.6	8.0	8.3	9.8	7.2
2021	10.4	8.2	7.6	9.0	9.0	10.5	7.3
2022	8.7	8.5	7.7	10.2	9.6	9.3	7.4
2023		8.8	7.8	11.5	10.0	4.9	7.4
2024		9.0	7.8	13.1	10.2	-4.1	7.5
2025		9.3	7.9	14.8	10.0	-19.5	7.6
2026		9.5	7.9	16.7	9.5	-43.1	7.6
2027		9.8	8.0	18.8	8.6	-77.3	7.7
2028		10.1	8.0	21.1	7.1	-124.4	7.7
Рівняння	$y = 0.2647x + 5.3118$	$y = 0.8194\ln(x) + 5.6677$	$y = 0.0919x^2 - 0.9301x + 8.0998$	$y = -0.0109x^3 + 0.304x^2 - 2.0776x + 9.5844$	$y = -0.0099x^4 + 0.2475x^3 - 1.9181x^2 + 4.9735x + 3.3824$	$y = 5.6872x^{0.1047}$	$y = 0.2647x + 5.3118$
Коефіцієнт детермінації	$R^2 = 0.2474$	$R^2 = 0.1041$	$R^2 = 0.5257$	$R^2 = 0.5595$	$R^2 = 0.789$	$R^2 = 0.1171$	$R^2 = 0.2474$
Прийнятність розрахунку	-	-	+	+	+	-	-

Примітка: побудовано автором

На рис. 3.5 наведена ілюстрація розрахункових трендів, більшість з яких підтверджує вплив фактору, що спричинив спад обсягу імпортованих поставок у 2015 році, а відтак після рекордного обсягу імпорту у 2021 році його зниження на 20% у 2022 році. Власне цим чинником і є політичний, який не має грошового вимірника, однак фінансові наслідки від його впливу є очевидними.

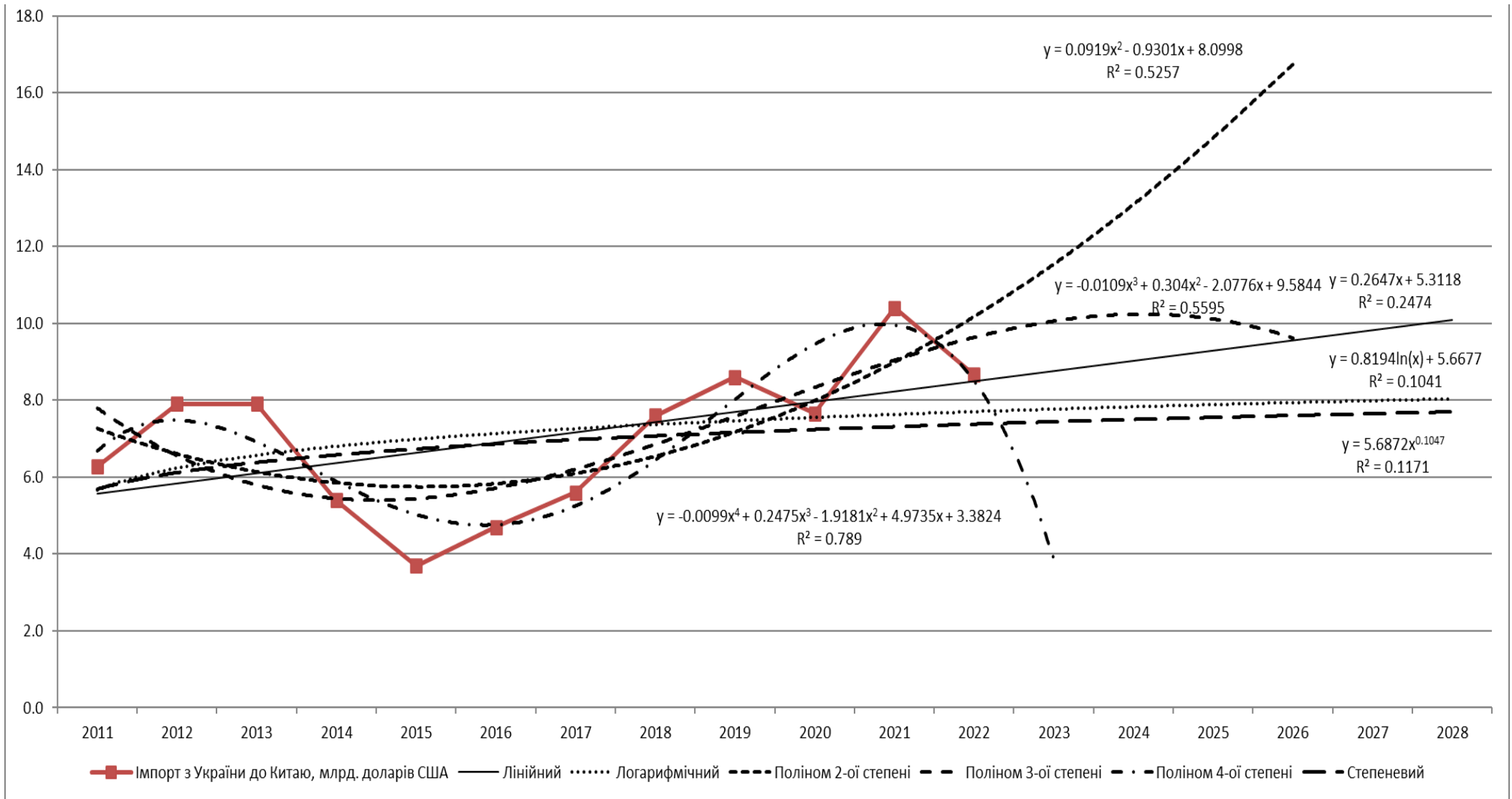


Рис. 3.5. Динаміка та прогноз імпорту з Китаю до України

Примітка: побудовано автором

Наслідком обсягів експортно-імпортних поставок між Україною і Китаєм є сальдо зовнішньоторговельного балансу України. Інформація про показник наведена у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

## Опис зовнішньоторговельного балансу України з Китаєм

Роки	Сальдо торговельного балансу	Лінійний	Логарифмічний	Поліном 2-ої степені	Поліном 3-ої степені	Поліном 4-ої степені
2011	-4.1	-4.2	-4.7	-5.2	-4.9	-5.3
2012	-6.1	-4.1	-4.3	-4.6	-4.6	-4.3
2013	-5.2	-4.0	-4.1	-4.0	-4.2	-3.9
2014	-2.8	-4.0	-3.9	-3.6	-3.9	-3.7
2015	-1.3	-3.9	-3.8	-3.3	-3.5	-3.6
2016	-2.9	-3.8	-3.7	-3.1	-3.2	-3.5
2017	-3.6	-3.7	-3.6	-3.1	-3.0	-3.3
2018	-5.4	-3.7	-3.5	-3.1	-3.0	-3.1
2019	-4.9	-3.6	-3.5	-3.3	-3.1	-2.9
2020	-0.4	-3.5	-3.4	-3.5	-3.4	-3.0
2021	-2.3	-3.4	-3.4	-3.9	-3.9	-3.6
2022	-6.2	-3.4	-3.3	-4.4	-4.7	-5.0
2023		-3.3	-3.3	-5.0	-5.9	-7.7
2024		-3.2	-3.3	-5.7	-7.3	-12.2
2025		-3.1	-3.2	-6.6	-9.2	-19.1
2026		-3.1	-3.2	-7.5	-11.4	-28.9
2027		-3.0	-3.2	-8.6	-14.1	-42.5
2028		-2.9	-3.1	-9.8	-17.3	-60.5
Рівняння		$y = 0.0745x - 4.2535$	$y = 0.5299\ln(x) - 4.6517$	$y = -0.0568x^2 + 0.8124x - 5.9752$	$y = -0.0058x^3 + 0.0558x^2 + 0.2035x - 5.1874$	$y = -0.0032x^4 + 0.0775x^3 - 0.6604x^2 + 2.476x - 7.1862$
Коефіцієнт детермінації		$R^2 = 0.0205$	$R^2 = 0.0455$	$R^2 = 0.1314$	$R^2 = 0.1413$	$R^2 = 0.1662$
Прийнятність розрахунку		-	-	+	+	-

Примітка: побудовано автором

Максимально від'ємного значення сальдо торговельного балансу в українсько-китайських відносинах за аналізований період 2011-2022 рр. набуло у 2022 році: -6,2 млрд. доларів США при загальнодержавному показнику -871 762 млн. грн. Розрахунково частка від'ємного зовнішньоторговельного балансу України перед Китаєм становить близько 27% загальнодержавного показника. Це свідчить про важливість Китаю як торгового партнера України. Найбільш об'єктивно тенденцію зовнішньоторговельного балансу України з Китаєм описує поліном 2-ої степені[55; 116].

Візуалізація трендів сальдо торговельного балансу наведена на рис. 3.6.

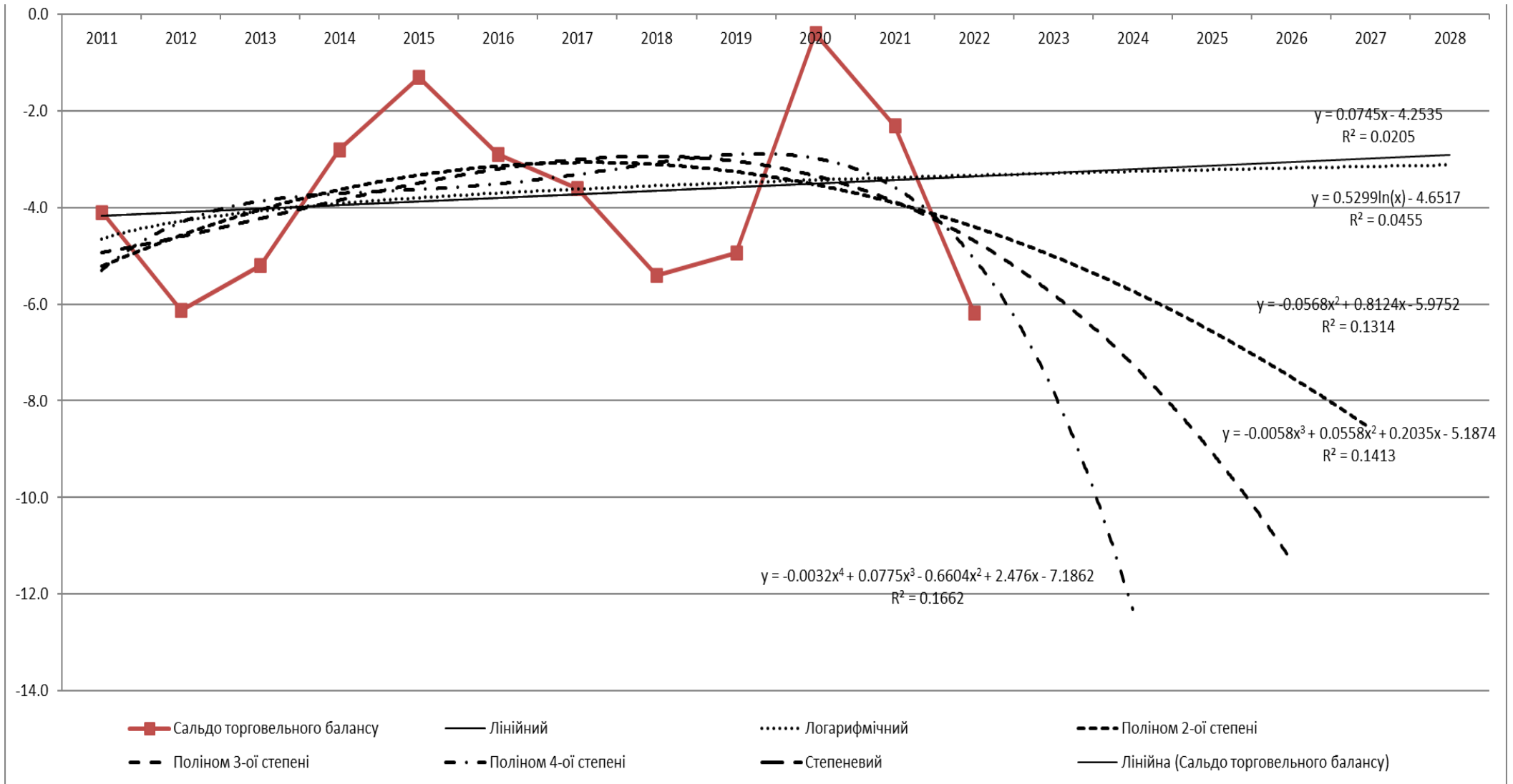


Рис. 3.6. Динаміка сальдо торговельного балансу Китаю та України

Примітка: побудовано автором

Вдаючись до прогнозних даних полінома 2-ої степені отримуємо картину зростання від'ємного значення сальдо торговельного балансу. Зрозуміло, що такий прогноз насторожує і спонукає до прийняття належних запобіжних заходів.

Розглянувши чинники впливу на фіскальну політику, звернемось до моделі власне фіскальної політики. У табл. 3.11 представлена інформація про поступлення у бюджет від експортних та імпортних операцій.

Таблиця 3.11

## Поступлення у бюджет України від експортно-імпортних операцій з Китаєм

Роки	Експорт з України до Китаю, млрд. доларів США	Поступлення у бюджет від експорту, млн. доларів США	Імпорт до України з Китаю, млрд. доларів США	Поступлення у бюджет від імпорту, млрд. доларів США
2011	2,18	1,12	6,3	1,575
2012	1,78	0,92	7,9	1,975
2013	2,70	1,39	7,9	1,975
2014	2,60	1,34	5,4	1,35
2015	2,40	1,24	3,7	0,925
2016	1,80	0,93	4,7	1,175
2017	2,00	1,03	5,6	1,4
2018	2,20	1,14	7,6	1,9
2019	3,66	1,89	8,6	2,15
2020	7,26	3,75	7,7	1,925
2021	8,09	4,17	10,4	2,6
2022	2,49	1,28	8,7	2,175

Примітка: побудовано автором на основі проведених розрахунків

Поступлення у бюджет від експортних операцій наведені, виходячи з формули (1). Поступлення з імпортних операцій наведені, виходячи середнього відсотку мита і ПДВ. Кожне із поступлень прив'язане до обсягів експортно-імпортних операцій, на які справляв суттєвий вплив політичний чинник. Тому цілком природньо, що поступлення у бюджет найбільш точно описує поліном 2-ої степені[117].

Торгово-економічні відносини України з Китаєм не є винятком у згаданому процесі. Так, у 2022 році у ренкінгу топ експортерів Китай поступився Польщі (15,4%) [115]. За підсумками 11 місяців 2023 року з України найбільше експортували до Польщі - на \$4,4 млрд доларів США [110]. Однак починаючи з листопада 2023 року розпочалася блокада кордону Польщі з Україною. За проведеними розрахунками тільки за три тижні такої блокади прямі орієнтовні втрати економіки України перевищили 400 млн євро. Обсяг непрямих втрат, що включають штрафи, неустойки за порушення контрактних зобов'язань, зрив укладання контрактів з українськими контрагентами на 2024 рік вимірювалися вже мільярдами євро [111].

Отже, маємо кореляцію моделі фіскальної політики на політичний чинник. Для опису впливу політичного чинника використаємо інструмент фіктивних змінних, які також відома як індикаторна змінна або просто *dummy*-змінна. Фіктивна змінна приймає двійкове значення (0 або 1), щоб вказати на відсутність або наявність певного категоричного ефекту, який, як очікується, змінить результат [3]. У нашому випадку ми вивчаємо зв'язок між політичною складовою та фіскальною політикою, що впливають на поступлення у бюджет України від експортно-імпортних операцій з Китаєм, тому ми використовуємо фіктивну змінну для представлення впливу політичного чинника в дослідженні. Змінна може мати значення 1 для сприятливого політичного середовища і 0 для несприятливого (або навпаки). У прогнозуванні за допомогою програмних засобів його називають ще як одноразове кодування. У нашому випадку в регресійному аналізі фіктивною змінною представленні категоріальні змінні, які мають більше двох рівнів, таких як рівень фіскальної політики або політичне середовище. У цьому випадку ми створюємо декілька фіктивних змінних для представлення кожного рівня змінної, і лише одна фіктивна змінна матиме значення 1 для кожного спостереження. Фіктивні змінні корисні, оскільки вони дозволяють нам включити категоричні змінні в наш аналіз, які інакше було б важко включити через їхню нечислову природу. Вони також можуть допомогти нам контролювати позитивні (чи негативні) фактори та покращити достовірність наших результатів.

Загалом, поступлення у бюджет України від експортно-імпортних операцій з Китаєм можна описати поліноміальною функцією  $P_e(F(x), G(y), H(z))$  (7) та  $P_i(F(x), G(y), H(z))$  (8), де  $G(y)$ ,  $H(z)$  - це *dummy*-змінні.

$$P_e(x, y, z) = 0.0898 * x^2 * G(y) * H(z) + 0.9154 * x * G(y) * H(z) - 6.8152 \quad (7)$$

$$P_i(x, y, z) = 0.0919 * x^2 * G(y) * H(z) - 0.6311 * x * G(y) * H(z) + 8.0198 \quad (8)$$

$$\text{Де } G(y) = \{0, 1\} \quad (9)$$

$$H(z) = \{0, 1\} \quad (10)$$

Підсумовуючи викладений матеріал варто наголосити на важливості врахування в процесі формування фіскальної політики дієвих чинників, які в комплексі формують сприятливе середовище для наповнення бюджету держави.

У торгово-економічних зв'язках України і Китаю необхідно враховувати політичний чинник, що справляє суттєвий вплив на ефективність і перспективність відносин. Як показали розрахунково-прогнозні дані, у перспективі торгово-економічні взаємозв'язки між Україною і Китаєм мають шанс на зростання.

Для України Китай становить значний інтерес з огляду на його економічне становище й вагомую роль у глобальній економічній системі. Обсяг торгівлі та рівень економічних перетворень, досягнутих на шляху реформування економіки, є наслідком грамотного реформування фіскальної системи. Для України актуальним є корисний досвід Китаю у проведенні реформ та організації фіскального механізму, функціонування економіки загалом. Масштабність китайського ринку, торгово-інвестиційні можливості Китаю є вагомими аргументами на користь розширення двосторонньої торговельно-економічної співпраці.

Водночас для Китаю Україна є цікавою як важливий експортер сільськогосподарської продукції. Власне, сільськогосподарська продукція за підсумками 2022 року стала однією з основних статей українського експорту до Китаю.

Якщо виходити з масштабності економік, можна констатувати, що Україна не відіграє суттєвої ролі в економіці Китаю, в той час як Китай посідає перше місце серед торговельних партнерів України. Однак така диспропорція компенсується зручним геополітичним розташуванням України, яка володіє хорошим логістичним потенціалом. Україну приваблюють інвестиції Китаю у розвиток логістики: залізничні сполучення, автомобільні дороги, річкові та морські види транспорту. Водночас для Китаю актуально отримати гарантії збереження й перспектив здійснених інвестицій. Цього можна досягнути в процесі узгодження систем фіскальної політики на етапі розробки середньострокових та довгострокових планів розвитку українсько-китайської співпраці.

Виходячи з наведеного вище судження щодо фіскального ефекту держави від зовнішньоекономічної діяльності можна констатувати, що для України і Китаю актуальними виступають насамперед індикатори стабільності політичної та правової системи.

### 3.3. Економічне оцінювання удосконалення фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності

Процес удосконалення фіскальної політики в секторі економічної співпраці між Україною та Китаєм залежить від низки чинників. Насамперед на нього впливає стан міждержавних відносин, підписаних угод, відтак акцент зміщується в сторону відносин між коаліціями, міждержавними об'єднаннями на глобальному рівні і на кінцевому етапі відбувається узгодження фіскального механізму кожної з країн, виходячи з національних інтересів з урахуванням попередньо озвучених факторів. Звісно, що такі узгодженості доцільно вибудовувати на паритетних засадах.

В історичній ретроспективі відносини між двома країнами склалися в обнадійливому ракурсі. Перед вторгненням і повномасштабними військовими діями Китай і Україна сподівалися отримати економічні вигоди від своїх відносин. Китай набув статусу найбільшого торговельного партнера України. Укладені з Китайськими фірмами угоди щодо будівництва або фінансування інфраструктури вже зарекомендували себе з позитивної сторони. Одним з найбільших і значимих проєктів стало завершення у лютому 2022 року робіт з оснащення метро Києва високошвидкісною мобільною мережею 4G з використанням апаратного забезпечення Huawei, китайської телекомунікаційної фірми.

Вже під час військових дій гідно з укладеною за посередництва ООН угодою, яка дозволяла безпечний прохід суден з українським зерном через Чорне море, Китай став найбільшим одержувачем українського вантажу. Китай і надалі залишається важливим покупцем української сировини, адже трафік вздовж нового судноплавного коридору постійно зростає.

У 2021 році Україна заявила про наміри стати для Китаю «мостом до Європи». Тепер Китай виступив з пропозиціями щодо надання допомоги та відіграти конструктивну роль у післявоєнній відбудові України. Така позиція наштовхує на думку про зацікавленість Китаю у мобілізації свого величезного потенціалу для швидкого розгортання в Україні високоякісної інфраструктури.

Якщо звернути погляд у минуле десятиліття, можна констатувати, що Україна



мала дуже хороші можливості залучення в національну економіку китайських інвестицій. Так, у 2017 році вона приєдналася до китайської глобальної моделі розбудови інфраструктури, іменованої ініціативою «Один пояс, один шлях». Для України таке долучення відкривало перспективи набуття статусу важливого міжнародного транспортного вузла, а для Китаю така співпраця відкривала хороші можливості налагодити потенційний канал для китайських товарів, призначених на європейські ринки[122]. Водночас в такий спосіб вирішувалось питання постачання потрібних Китаю ресурсів, зокрема пшениці, кукурудзи, залізної руди тощо. Ще раніше, у 2013 році між Україною і Китаєм були досягнуті попередні домовленості щодо підписання угод, які передбачали 8 мільярдів доларів китайських інвестицій у низку проектів різних галузей народного господарства: від авіакомпаній і суднобудування до сільського господарства[7].

Однак потрясіння на політичній арені України спричинили переосмислення набутих напрацювань, а політична нестабільність, викликана військовими діями, відлякували китайських інвесторів. Не можна сказати, що Китай притримувався чисто проросійської позиції. Китай насамперед переслідує свої власні національні інтереси. Адже після невеликого спаду у двосторонній торгівлі у 2015-2016 рр. настав період поживлення торгово-економічних зв'язків. Їх підйом набув свого піку у 2021 році – 19.3 млрд. доларів США, майже подвоївшись порівняно з 2013 роком (11,12 млрд. доларів США)[54].

У окремих питаннях, які зачіпають інтереси стратегічних партнерів, Україна виходить з позицій коаліції, а не лише власних. Насамперед треба констатувати, що Україна зорієнтована на Західних партнерів, шукає шляхи входження в ЄС, а отже й запоруку своєї безпеки шукає на Заході. Тому, коли приватна китайська аерокосмічна компанія Beijing Skyrizon зробила спробу поглинути українського виробника авіадвигунів ПАТ «Мотор Січ», США висловили пересторогу щодо ймовірності порушення глобального балансу міждержавних сил, оскільки Skyrizon пов'язана з китайською армією. Власне з цієї причини Україна заблокувала у 2021 році продаж компанії. Використовуючи повноваження військового часу, Україна у 2022 році націоналізувала ПАТ «Мотор Січ». Звісно, що такі дії впливають на формування

фіскального механізму, складовою якого є фіскальна політика[118].

Суттєвий вплив на розвиток торгово-економічних зв'язків, а отже й на розвиток фіскальної політики справляє також суспільна думка в Україні. Так, у 2019 році думки про Китай в Україні були одними з найбільш сприятливих у Європі: 57% респондентів висловили позитивні думки, повідомляє Pew Research Centre, аналітичний центр у Вашингтоні [7]. Однак вже влітку 2022 року ставлення до позиції Китаю щодо повномасштабного вторгнення суттєво вплинуло на рейтингові показники, про що свідчать результати опитувальної агенції «Рейтинг» у Києві.

Отже, на процес формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності впливає низка чинників. В узагальненому вигляді такий взаємозв'язок ілюструє рис. 3.7.

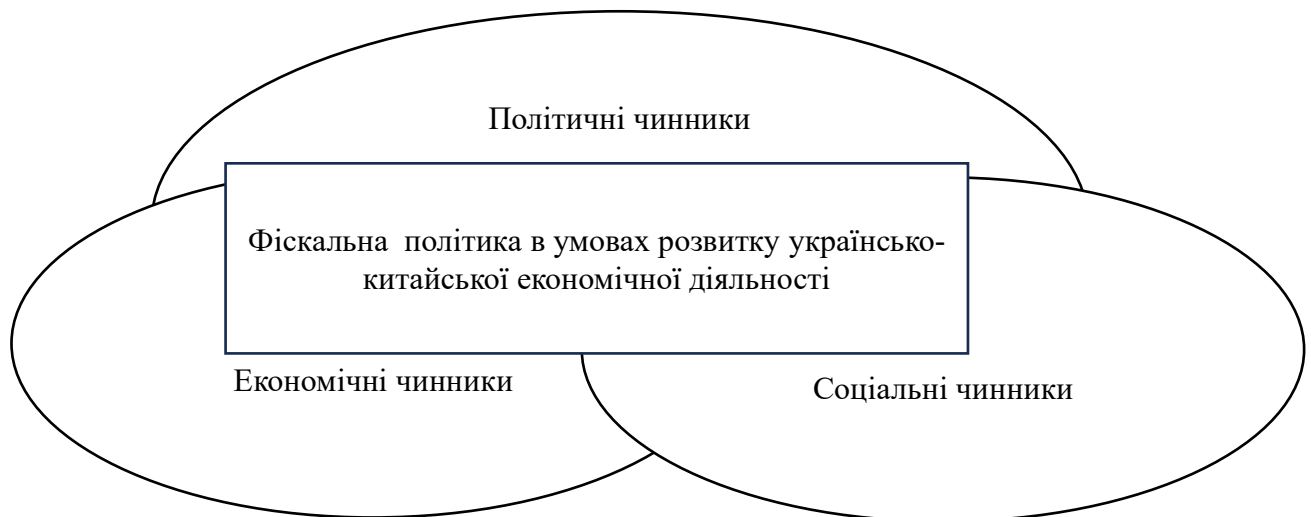


Рис. 3.7. Чинники впливу на результативність фіскальної політики

Примітка: авторська розробка

Якщо проаналізувати статистичні дані Китаю, матимемо таку картину.

Протягом 2022 року в Китаї було створено 38 497 нових підприємств з іноземними інвестиціями (ПзП, foreign-invested enterprises – FIE). Реалізовані ПІІ (Foreign Direct Investment) склали 189,1 мільярда доларів США, що на 4,5% більше, ніж у 2021 році. Із зазначеного переліку було створено 10885 нових ПІІ у галузі високих технологій, а реалізована їх вартість сягнула 68,4 мільярда доларів США. Серед них 866 нових ПзП було створено у високотехнологічному виробництві та 10019 у сфері високотехнологічних послуг, а реалізована вартість ПІІ досягла 18,2 мільярда доларів США та 50,1 мільярда доларів США відповідно[36].

У цьому ж році національні податкові надходження склали 16661,4 мільярда юанів, а податкові надходження від підприємств з іноземними інвестиціями становили 2926,4 мільярда юанів (без урахування митних зборів і тоннажних зборів), що становить 17,6% національного податкового надходження[36].

У 2022 році національний імпорт та експорт досяг 6281,3 мільярда доларів США, що на 4,7% більше, ніж у попередньому році. Імпорт та експорт підприємств з іноземними інвестиціями (FIE) склав 2076,4 мільярда доларів США і склав 33,1% від загального національного обсягу. Національний імпорт склав 2712 мільярдів доларів США. Водночас імпорт підприємств з іноземними інвестиціями склав 953 мільярди доларів США, а це 35,1% від загального національного обсягу. Національний експорт склав 3569,3 млрд доларів США. Водночас Експорт підприємств з іноземними інвестиціями склав 1123,3 мільярда доларів США, що становить 31,5% загального національного обсягу.

У табл. 3.12 наведена інформація про динаміку податкових надходжень за роками від діяльності підприємств з іноземними інвестиціями.

Таблиця 3.12

Податкові надходження у бюджет Китаю від діяльності підприємств з іноземними інвестиціями за 2008-2022 роки

Одиниця: 100 млн. юанів

Рік	Загальнонаціональні податкові надходження	Темпи росту, %	Податкові надходження від ПзП	Темпи росту, %	Частка, %
2008	54224	18,9	12119	21,5	22,3
2009	59522	9,8	13615	12,3	22,9
2010	73211	23,0	16390	20,4	22,4
2011	89738	22,6	19638	19,8	21,9
2012	100614	12,1	21769	10,8	21,6
2013	110531	9,9	22575	3,7	20,4
2014	119175	7,8	24921	10,4	20,9
2015	124922	4,8	24817	-0,4	19,9
2016	130361	4,4	25659	3,4	19,7
2017	144370	10,7	29185	13,7	20,2
2018	156403	8,3	30398	4,2	19,4
2019	158000	1,0	28679	-5,7	18,2
2020	154312	-2,3	26679	-7,0	17,3
2021	172730	11,9	29724	11,4	17,2
2022	166614	-3,5	29264	-1,6	17,6

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [37]

Як ілюструють наведені у табл. 3.10 дані, податкові надходження від підприємств з іноземними інвестиціями зросли більш як втричі із середньорічними темпами зростання показника 20,1%. Це доволі вагомий показник для Китаю, що спонукає до вивчення досвіду побудови фіскальної політики на засадах, які в кінцевому результаті проявляються у ефективній діяльності податкового механізму загалом.

Для України такий досвід актуальний з огляду на потребу реформування й удосконалення фіскальної політики у повоєнний період. Фіскальна політика покликана створити належні умови для залучення нових інвестицій, що в свою чергу дозволить наповнювати державний бюджет України. Статистичні дані щодо доходів зведеного бюджету України за період 2018-2024 років ілюструють частку податкових надходжень у доходах зведеного бюджету (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

Динаміка податкових надходжень до бюджету України за 2018-2024 рр.

Одиниця: (млн. грн.)

Рік	Доходи зведеного бюджету України	Податкові надходження	Частка ПН, %	Частка податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції
2018	1184278,1	986348,5	83.29%	2.92%
2019	1289779,8	1070321,8	82.98%	3.01%
2020	1376661,6	1136687,2	82.57%	2.83%
2021	1662242,7	1453804,1	87.46%	2.94%
2022	2196273,3	1343225,0	61.16%	1.47%
2023	3104306,6	1638085,0	52.77%	1.52%
2024 на 1.10.2024	2503269,4	1517715,7	60.63%	1.66%

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [75]

Як ілюструють наведені дані табл. 3.11, частка податкових надходжень у зведеному бюджеті України у довоєнний період становила в середньому 84%, тоді як у період військового стану цей показник склав 58,2%. Щодо надходжень до бюджету у 2024 році від податків на міжнародну торгівлю – заплановані поступлення у розмірі 46 млрд грн або 3%, хоча за 9 місяців 2024 року цей показник склав 1,66%. Як правило це платежі від ввізного мита від підприємств з іноземними інвестиціями [73]. У довоєнний період середня величина показника становила 2,92% у сумарній величині податкових поступлень, а у період військового стану показник знизився до 1,55%.

Оскільки найбільший обсяг товарообігу в експортно-імпорتنих операціях

України припадає на Китай, то можна констатувати, що рівень податкових надходжень від податків на міжнародну торгівлю за останнє десятиріччя не перевищував 3 %.

Отже, результати оцінювання фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності показують потребу в удосконаленні такої політики. Зрозуміло, що процес удосконалення фіскальної політики, запровадження дієвих фіскальних механізмів в умовах українсько-китайського співробітництва в економічному секторі потребує узгодження позицій у сферах, які виходять за рамки економічних питань. Однак маємо статистику 2022 року, яка свідчить про класифікацію за національністю інвесторів та місцем реєстрації створених у Китаї підприємств з іноземними інвестиціями в кількості 25413, що становить 66% від загальної кількості у країні. Реалізована вартість прямих іноземних інвестицій досягла 183,8 мільярдів доларів США, що становить 97,2% від загального національного обсягу. В десятку лідерів входять такі країни, як Японія, Німеччина, США, Велика Британія, Франція, які не зважаючи на різночитання у позаекономічних сферах отримують вигоди від інвестиційних вкладень та економічної співпраці. Інформація про найбільш активних країн-інвесторів наведена у табл. 3.14.

Таблиця 3.14

## Рейтинг країн за обсягом здійснених у економіку Китаю інвестицій

Країна/регіон	Кількість нових підприємств з іноземними інвестиціями	Частка (%)	Реалізована вартість підприємств з іноземними інвестиціями (100 млн. доларів США)	Частка (%)
Гонконг	15814	41,1	1372,4	72,6
Сінгапур	1176	3,1	106,0	5,6
Британські Віргінські острови	218	0,6	66,3	3,5
Республіка Корея	1593	4,1	66,0	3,5
Японія	828	2,2	46,1	2,4
Нідерланди	103	0,3	44,9	2,4
Німеччина	422	1,1	25,7	1,4
Кайманові острови	157	0,4	24,2	1,3
США	1583	4,1	22,1	1,2
Велика Британія	609	1,6	16,0	0,8
Макао	2313	6,0	12,4	0,7
Малайзія	309	0,8	11,3	0,6
Об'єднані Арабські Емірати	37	0,1	9,6	0,5
Франція	186	0,5	7,6	0,4

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [30]

Для порівняння можна констатувати, що податкові надходження від підприємств з іноземними інвестиціями у Китаї становить в середньому 20,1%, в той час як в Україні частка податкових поступлень у бюджет від міжнародної торгівлі та зовнішніх операцій становить порядку 2,3%, тобто майже на порядок менше.

Таким чином, збалансований, комплексний підхід до формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайських економічних відносин дозволяє поглиблювати співпрацю, залучати іноземні інвестиції, а отже й наповнювати бюджет країни за рахунок розвитку нових секторів економіки в результаті розвитку інвестиційних програм.

#### 3.4. Формування фіскальної політики в умовах сталого розвитку

Питання сталого розвитку на сьогодні займає одне із центральних місць з переліку актуальних у планетарному масштабі. У 21 столітті людство зіткнулося з численними несприятливими викликами, деякі з яких становлять загрозу для подальшого сталого розвитку цивілізації. Одним із найбільш значущих викликів початку третього тисячоліття стала проблема зміни клімату, спочатку охарактеризована як глобальна проблема, яка не може бути ефективно вирішена на національному рівні [46]. Крім того, більшість сучасних дослідників пов'язують катастрофічні зміни клімату з проблемою викидів так званих «парникових газів», де вуглекислий газ (CO<sub>2</sub>) є переважаючим компонентом, відповідальним за майже дві третини загальних викидів [26]. Проте досягнення економічного зростання, яке є фундаментальною економічною метою для більшості країн світу, наразі пов'язане зі збільшенням викидів CO<sub>2</sub> — ключовим фактором, що визначає як поточні зміни клімату, так і глобальне потепління в цілому [10; 21; 58].

Проблема підтримки економічного зростання в умовах загрози критичних змін клімату підкреслила нагальну потребу дослідити шляхи глобального економічного розвитку з низьким вмістом вуглецю. Отже, це питання викликало постійний науковий інтерес у світовій науковій спільноті [20; 50; 59]. У сфері досліджень,

спрямованих на вивчення шляхів економічного розвитку з низьким рівнем викидів вуглецю, особливе місце займають дослідження, що вивчають зв'язки та взаємодію між відкритістю торгівлі та інтенсивністю викидів CO<sub>2</sub> [2; 45; 47]. Власне, вагоме місце серед чинників впливу відводиться узгодженості фіскальної політики країн-учасниць міжнародної спільноти з метою забезпечення сталого розвитку.

Дійсно, глобалізація світової економіки яскраво продемонструвала переваги відкритої торгівлі та її позитивний вплив на економічний розвиток національних економік [22; 35; 44]. Тим часом зв'язок між відкритістю торгівлі та викидами вуглекислого газу залишається предметом дискусії [5; 11; 34]. Проте вплив пандемії COVID-19, яка швидко порушила ланцюги поставок і пробудила чіткі тенденції до протекціонізму в глобальній економіці [1; 39; 43], на тлі ескалації зміни клімату, посилила потребу в емпіричному підтвердженні взаємозв'язків та взаємозалежності між відкритістю торгівлі, економічним зростанням національних економік та викидами вуглекислого газу в реальному секторі економіки [5; 8; 49]. Враховуючи наявні академічні прогалини, це дослідження спрямоване на встановлення та емпіричне підтвердження зв'язків і взаємозалежностей між відкритістю міжнародної торгівлі та викидами CO<sub>2</sub> в контексті сукупного ризику для економічного розвитку як Китаю, так і його торгових партнерів. Оскільки Україна в цьому відношенні займає незначне місце, а отже показники впливу міжнародної торгівлі між Україною і Китаєм не дають змоги сформулювати доказові висновки, ми зосередимо увагу на впливі міжнародної торгівлі на викиди CO<sub>2</sub> між Китаєм та Європейським Союзом, до якого Україна прагне доєднатися на засадах членства.

Проведене на основі обробки та аналізу статистичної інформації дослідження показало існування тісного зв'язку між відкритістю торгівлі та викидами вуглекислого газу в контексті кумулятивних ризиків для економічного розвитку Китаю та Європейського Союзу[52]. Методологічною основою дослідження стала модель часових рядів, яка дозволила комплексно використовувати економетричні та економетрико-статистичні методи, зокрема кореляційний аналіз, регресійний аналіз та прогнозування трендів. Вибір Китаю та Європейського Союзу в якості об'єктів дослідження базувався на кількох факторах:

- 1) єдина торгова політика в країнах-членах ЄС;
- 2) значення ЄС і Китаю в викидах CO<sub>2</sub>;
- 3) порівнянність між ЄС і Китаєм з точки зору економічного масштабу та глобального економічного впливу;
- 4) класифікація ЄС як країн з розвинутою економікою («заможних» країн), а Китаю - як країн з перехідною економікою. Період валідації охоплював 2011–2021 роки.

Результати трендового прогнозу представлені на рис. 3.8.

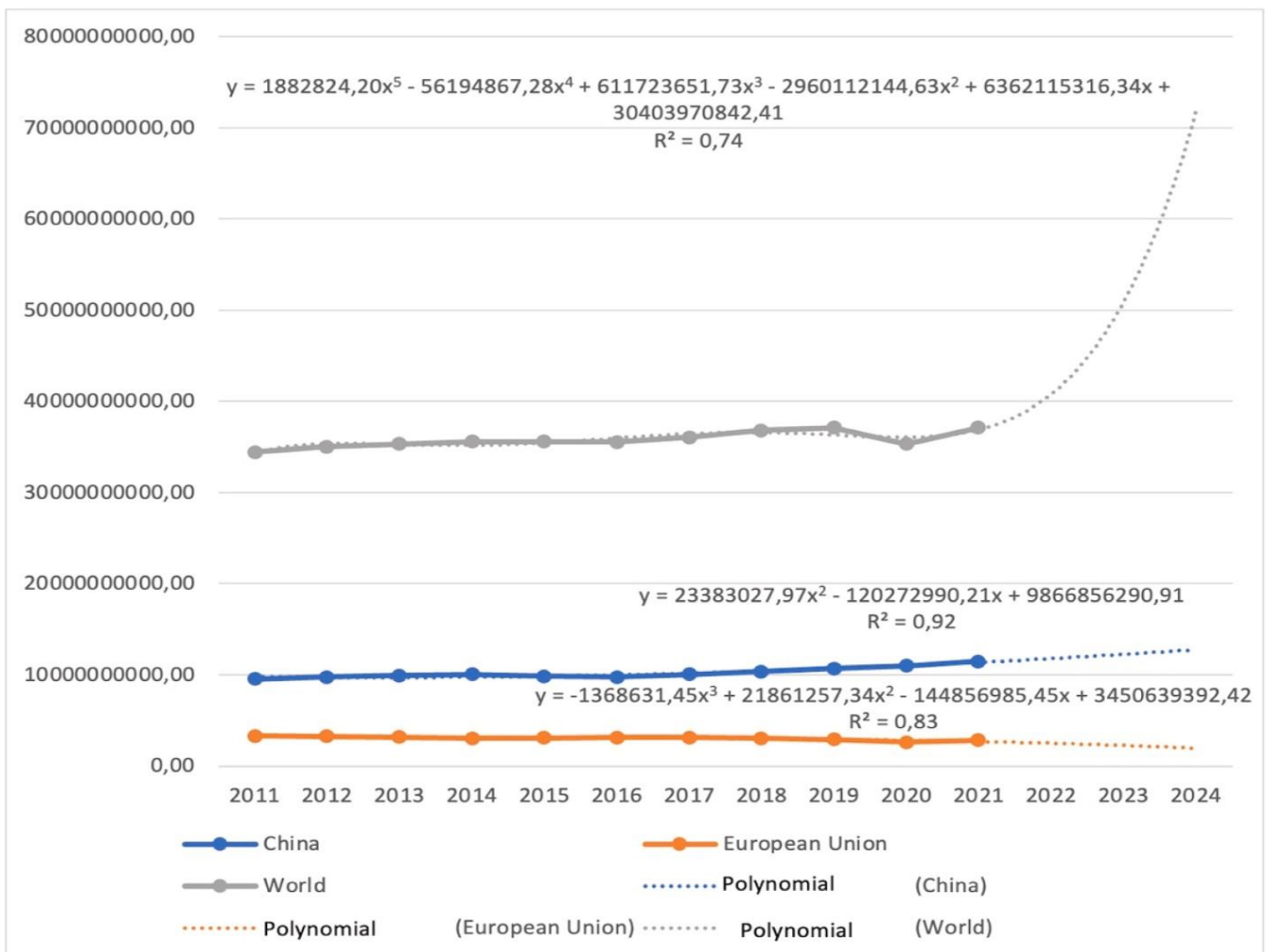


Рис. 3.8. Результати прогнозування тенденції викидів CO<sub>2</sub> в ЄС, Китаї та світі (т).

Примітка: побудовано автором на основі опрацювання літературних джерел [52]

Динаміка викидів CO<sub>2</sub> в Європейському Союзі описується поліноміальною моделлю третього ступеня:

$$y = -1368631,45x^3 + 21861257,34x^2 - 144856985,45x + 3450639392,42.$$

Коефіцієнт відповідності ( $R^2$ ) для цієї моделі становить 0,83, що вказує на



високий рівень відповідності між моделлю та даними, виправдовуючи її використання для прогнозування.

У випадку Китаю динаміка викидів CO<sub>2</sub> описується поліноміальною моделлю другого ступеня:

$$y = 23383027,97x^2 - 120272990,21x + 9866856290,91,$$

Коефіцієнт відповідності  $R^2=0,92$ , що вказує на дуже високий рівень відповідності та придатності для подальшого прогнозування.

Глобальна динаміка викидів CO<sub>2</sub> моделюється поліномом п'ятого ступеня:

$$y = 1882824.20x^5 - 56194867.28x^4 + 611723651.73x^3 - 2960112144.63x^2 + 6362115316.34x + 30403970842,41.$$

$R^2$ (коефіцієнт відповідності) для цієї моделі становить 0,74, що вказує на високий рівень відповідності та придатність для майбутнього прогнозування.

Результати прогнозних розрахунків наведені у табл. 3.15.

Таблиця 3.15

Сценарій прогнозу викидів CO<sub>2</sub> за існуючої політики обмеження торгівлі

Рік	Викиди CO <sub>2</sub> у Китаї	Викиди CO <sub>2</sub> у ЄС	Викиди CO <sub>2</sub> у світі
2011	9528556000	3332923000	34487013000
2012	9779281000	3260143400	35006270000
2013	9956309000	3177124600	35319200000
2014	9998621000	3040193300	35577537000
2015	9866905000	3092724500	35558568000
2016	9764980000	3099745500	35524190000
2017	10011107000	3123227100	36096737000
2018	10353877000	3049198800	36826510000
2019	10740996000	2906417000	37082560000
2020	10956213000	2621796400	35264086000
2021	11472369000	2793016300	37123850000
2022	11958971458	2730046958	37183819705
2023	12446141315	2675199668	37389231650
2024	12933311171	2620352378	37594643595
2025	13420481028	2565505088	37800055540
2026	13907650885	2510657798	38005467485
2027	14394820741	2455810508	38210879430
2028	14881990598	2400963219	38416291374
2029	15369160454	2346115929	38621703319
2030	15856330311	2291268639	38827115264

Примітка: побудовано автором

Як показують результати, згідно з продовженням існуючої політики обмеження торгівлі, прогнозується, що ЄС збереже тенденцію до скорочення викидів CO<sub>2</sub>, що призведе до скорочення на 501 747 661 метричних тонн (17,96%) до 2030 року порівняно з рівнем 2021 року. І навпаки, очікується, що викиди CO<sub>2</sub> в Китаї зростуть на 4 383 961 311 метричних тонн (38,21%) порівняно з рівнем 2021 року, а глобальні викиди CO<sub>2</sub> зростуть на 1 703 265 264 метричних тонн (4,59%) порівняно з рівнем 2021 року. Ці висновки підтверджують гіпотезу, що торговельні обмеження, які діяли на момент дослідження, не сприяють значному вирішенню проблеми глобальної зміни клімату, оскільки вони мають обмежений вплив на викиди CO<sub>2</sub> у глобальному масштабі та натомість збільшують розрив у соціальних мережах. справедливості між «багатими» та «бідними» країнами.

Таким чином, незважаючи на значний академічний інтерес до питання взаємозв'язків між відкритою торгівлею, викидами CO<sub>2</sub> та економічним зростанням, це дослідження не тільки підтверджує конкретні висновки попередніх досліджень, але й забезпечує емпіричне підтвердження раніше не сформульованих гіпотез. Крім того, мають місце емпіричні докази недостатньої ефективності поточної політики обмеження торгівлі для пом'якшення зміни клімату, тим самим сприяючи науковому дискурсу з цього питання.

Враховуючи очевидний глобальний характер проблеми зміни клімату, стає очевидним, що вирішення цієї проблеми на рівні окремих країн чи навіть груп націй є недоцільним. Тому навіть суттєве скорочення викидів CO<sub>2</sub> у «багатих» країнах, досягнуте за рахунок збільшення викидів у країнах з економікою, що розвивається, та з перехідною економікою, не здатне суттєво вплинути на пом'якшення кліматичних змін. Результати цього дослідження надають емпіричні докази того, що поточна політика обмеження торгівлі не тільки не сприяє скороченню глобальних викидів CO<sub>2</sub>, але й посилює соціально-економічні відмінності між заможними та незаможними країнами, тим самим перешкоджаючи прогресу на шляху до досягнення Цілей сталого розвитку ООН. У світлі цих обставин першочерговим завданням для політиків є негайна переоцінка поточної політики пом'якшення кліматичних змін, насамперед щодо її реальної ефективності. Розробка нової політики пом'якшення наслідків зміни

клімату, безумовно, потребує перегляду безлічі питань, які виходили за рамки цього дослідження. Водночас результати цього дослідження показують, що найефективніші шляхи політики пом'якшення наслідків зміни клімату можуть полягати не в політиці обмеження міжнародної торгівлі, а скоріше в методах, спрямованих на досягнення технологічних та енергетичних результатів, запровадження дієвих фіскальних механізмів впливу на процес. Це, зокрема, глобальне впровадження передових технологій використання відновлюваної енергії, повсюдне підвищення екологічної грамотності населення, реалізація державних і, зокрема, міжурядових програм, що стимулюють перехід на «зелені» джерела енергії, підтвержені реальними фіскальними чинниками.

### Висновки до розділу 3

1. В умовах розвитку українсько-китайської економічної співпраці побудова фіскальних механізмів здійснюється, виходячи з національних інтересів країн.
2. У процесі формування фіскальної політики актуально враховувати комплекс дієвих чинників, які в формують сприятливе середовище для наповнення бюджету.
3. Комплексний, збалансований підхід до формування фіскальної політики дозволяє поглиблювати українсько-китайські економічні відносини.
4. На результативність фіскальної політики справляють суттєвий вплив політичні, економічні і соціальні чинники.
5. Торговельні обмеження можуть зменшити викиди CO<sub>2</sub> у розвинених країнах шляхом переміщення виробництва до менш розвинених країн.
6. Існуюча політика обмеження торгівлі неефективно стримує глобальні викиди CO<sub>2</sub> і може посилити соціальну нерівність між «заможними» та «бідними» країнами.
7. Дієвим чинником вирішення питання пом'якшення наслідків зміни клімату є запровадження фіскального механізму, що дозволить регулювати процес на глобальному рівні.

Результати наукових досліджень автора відображено у наукових публікаціях [52; 55; 115; 116; 117; 118; 122].

## ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведені теоретичні і методологічні підходи до формування фіскальної політики та обґрунтовані нові рішення науково-практичної проблеми в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності. За результатами дослідження сформовані такі висновки:

1. Розкрито теоретичні положення фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. Доведено відмінність у наукових підходах до трактування поняття фіскальної політики українськими і китайськими науковцями. На відміну від більшості українських фахівців у сфері оподаткування, які вбачають у фіскальній політиці насамперед збалансованість доходів і витрат державного бюджету, китайські науковці і спеціалісти в сфері оподаткування зосереджують свою увагу й проводять дослідження імплементації фіскального механізму в його імпровізації з метою формування фіскальної політики перспективного розвитку Китаю.

2. Доведено прикладну зорієнтованість фіскальної політики Китаю. Соціальна зорієнтованість проявляється у реалізації підтримки громадян через систему податкових знижок адресного характеру. Фіскальна політика «відкритих дверей» забезпечила наплив у країну іноземних інвестицій. Експансіоністська фіскальна політика спричинила загальне економічне і соціальне зростання Китаю. Запровадження фіскальної політики відповідно до потреб нової епохи забезпечує можливість модернізації економічної системи відповідно до вимог якісного розвитку. Проведені паралелі становлення фіскальної політики України дозволяють окреслити шляхи реалізації реформування фіскального механізму у повоєнний період.

3. За результатами розгляду чинників впливу на формування фіскальної політики Китаю встановлено суттєвий вплив фіскальної функції на формування сприятливого підприємницького середовища. Зорієнтованість витратної частини на формування освіченого суспільства через пріоритетність фінансового забезпечення освіти і науки відкриває перспективи економічного зростання Китаю. Водночас для України наголошено на важливості зорієнтувати фіскальну політику на ключових галузях економіки.

4. Запропоновано модель створення сприятливого фіскального середовища в процесі розвитку українсько-китайського економічного співробітництва, що включає ключові чинники формування фіскальної політики.

5. Результатом аналізу фіскальної політики Китаю стало виведення основних тенденцій реформування податкової системи, яка поставлена на службу реалізації державної політики зміцнення і розширення міжнародної торгово-економічної співпраці, а це зобов'язує до реалізації програм міжнародного податкового співробітництва.

6. В результаті аналізу торгово-економічних зв'язків України і Китаю доведено перспективність і доцільність розширення економічної співпраці обидвох країн. Для України Китай виступає в якості пріоритетного торгового партнера за показниками імпорту та експорту товарів і продукції. Для Китаю Україна актуальна з огляду на зручне геополітичне розміщення і розглядається в якості вигідного перспективного партнера в плані реалізації логістичних проектів, інвестиційних проектів ключових галузей української економіки.

7. Доведено домінування інвестицій Китаю у дослідження і розробки завдяки зорієнтованості фіскальної політики на стратегію соціально-економічного зростання, побудовану на інноваціях та високій продуктивності, що було б корисним в якості запозичення позитивного досвіду для України.

8. Встановлено рівень суттєвості впливу на податкову систему Китаю і України індикаторів контрольованості, прозорості, регіональності, галузевості, оперативності реагування на зміни середовища, що дозволило провести оцінку ефективності функціонування податкової системи кожної з країн. Суттєвих успіхів у реформуванні й становленні фіскальної політики Китаю вдалося досягнути завдяки оцифруванню господарських операцій з одночасною жорсткою політикою протидії податковим порушенням, що унеможливило прояв тіньової економіки, соціальна зорієнтованість фіскальної політики, відкритість системи оподаткування, зорієнтованої на стимулювання розвитку суб'єктів господарювання.

9. В результаті дослідження етапів формування фіскального механізму України і Китаю виявлено залежність його ефективності від макроекономічної стабільності.

10. Запропонована модель формування фіскальної політики в умовах розвитку китайсько-української економічної діяльності, яка передбачає комплексний підхід до оцінювання впливу чинників на результативність співпраці, що в кінцевому підсумку проявляється у поступленнях від зовнішньоекономічної діяльності з Китаєм у бюджет України.

11. Доведено суттєвість впливу економічних, політичних і соціальних чинників на результативність фіскальної політики в умовах розвитку китайсько-української економічної співпраці.

12. Обґрунтовано важливість використання чинника фіскальної політики для забезпечення умов сталого розвитку. Доведено неефективність існуючої політики обмеження торгівлі, як регулятора викидів вуглеводнів, а також її дискримінаційність. Натомість запропоновано запровадити фіскальний механізм в якості чинника вирішення питання пом'якшення наслідків зміни клімату на глобальному рівні.

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Albertoni N. International trade norms in the age of Covid-19 nationalism on the rise / N. Albertoni, C. Wise // Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences. – 2021. - № 14 (1). – p. 41–66. URL: [https://doi.org/ 10.1007/s40647-020-00288-1](https://doi.org/10.1007/s40647-020-00288-1).
2. Ali S. Exploring the linkage between export diversification and ecological footprint: evidence from advanced time series estimation techniques / S. Ali, M. Can, M.I. Shah, J. Jiang, Z. Ahmed, M. Murshed // Environ. Sci. Pollut. Res. – 2022. - №29 (25). – p.38395–38409. URL:<https://doi.org/10.1007/s11356-022-18622-3>.
3. Bublyk M. Analysis of export policy of timber trade in the conditions of international economic activity / M. Bublyk, N. Petryshyn, R. Medvid // Економічний аналіз. – 2019. - № 29 (3). – с.5-11. URL: <https://doi.org/10.35774/econa2019.03.005>
4. Bublyk M. Development of Export Policy of Forest Resources Trade in the Conditions of European Integration / M. Bublyk, N. Petryshyn, R. Medvid // Economics. Ecology. Socium. – 2019. - № 3. – p. 45-55. URL: <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2019.3.4-6>
5. Chen F. Trade openness and CO2 emissions: the heterogeneous and mediating effects for the belt and road countries / F. Chen, G. Jiang, G.M. Kitila // Sustainability. – 2021. - №13 (4). URL: <https://doi.org/10.3390/su13041958>, 1958.
6. China's business and economic interests in Ukraine. URL: <https://www.reuters.com/business/autos-transportation/chinas-business-economic-interests-ukraine-2022-02-23/>
7. Could China, Russia’s “no-limits” friend, help rebuild Ukraine? The Economist URL: <https://www.economist.com/china/2023/12/07/china-ponders-its-economic-and-political-interests-in-ukraine>
8. Crippa M. CO2 Emissions of All World Countries / M. Crippa, D. Guizzardi, M. Banja, E. Solazzo, M. Muntean, E. Schaaf, F. Pagani, F. Monforti-Ferrario, J. Olivier, R. Quadrelli, A. Risquez Martin, P. Taghavi- Moharamli, G. Grassi, S. Rossi, D. Jacome Felix Oom, A. Branco, J. San-Miguel- Ayanz, E. Vignati // JRC/IEA/PBL 2022 Report, EUR 31182 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg – 2022. URL:

<https://doi.org/10.2760/730164>.

9. Detailed rules for the implementation of the provisional regulations on land value-added taxes. Laws of the People's Republic of China. URL: <http://www.asianlii.org/cn/legis/cen/laws/drftiotprolv845/> звернення 12.03.2023

10. Diffenbaugh N.S. Quantifying the influence of global warming on unprecedented extreme climate events / N.S. Diffenbaugh, D. Singh, J.S. Mankin, D.E. Horton, D.L. Swain, D. Touma, A. Charland, Y. Liu, M. Haugen, M. Tsiang, B. Rajaratnam // Proc. Natl. Acad. Sci. USA – 2017. - №114 (19). – p. 4881–4886. URL: <https://doi.org/10.1073/pnas.1618082114>.

11. Dou Y. Assessing the impact of trade openness on CO2 emissions: evidence from China-Japan-ROK FTA countries / Y. Dou, J. Zhao, M.N. Malik, K. Dong // J. Environ. Manag. – 2021. - № 296 (113241). URL: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2021.113241>.

12. Dream Zhou, 2021. Corporate Income Tax in China. URL: <https://msadvisory.com/chinas-corporate-income-tax/>

13. Dream Zhou. A Complete Overview of the Tax System in China. – 2021. - №19. URL: <https://msadvisory.com/tax-system-china/>

14. Features of taxation in China. URL: <https://ybcase.com/news>

15. FlexoRes. URL: <http://www.flexores.com/news.php?page=14&l=ukr>

16. He Dexu, Xi Penghui. Modern fiscal system key for socialist market economy. URL: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202408/01/WS66aacc5fa3104e74fddb7dc5.html>

17. Holthuis Jan . In brief: agricultural land acquisition and use in China. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=b9a537b4-f636-45f2-aab0-a37da3fa9d85>

18. Hushan, O. V., Hromova, A. Ye. (2017). Problemy i perspektyvy rozvytku opodatkuvannia v Ukraini [Problems and prospects of taxation in Ukraine]. Molodyi vchenyi, 4(44), 651–653 (in Ukrainian) [Гушан, О. В., & Громова, А. Є. (2017). Проблеми і перспективи розвитку оподаткування в Україні. Молодий вчений, 4(44), 651–653]

19. Individual - Taxes on personal income. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/peoples-republic-of-china/individual/taxes-on-personal-income>

20. Khan I. Do natural resources, urbanization, and value- adding manufacturing affect



environmental quality? Evidence from the top ten manufacturing countries / I. Khan, F. Hou, H.P. Le, S.A. Ali // *Resour. Pol.* – 2021. - № 72 (102109). URL: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2021.102109>.

21. Khan I. Linking energy transitions, energy consumption, and environmental sustainability in OECD countries / I. Khan, A. Zakari, M. Ahmad, M. Irfan, F. Hou // *Gondwana Res.* – 2022. - № 103. – p. 445–457. URL: <https://doi.org/10.1016/j.gr.2021.10.026>

22. Khan S.A.R. Investigating the effects of renewable energy on international trade and environmental quality / S.A.R. Khan, Z. Yu, A. Belhadi, A. Mardani // *J. Environ. Manag.* – 2020. - № 272 (111089). URL: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2020.111089>.

23. Kim J. Fiscal policy and economic growth: some evidence from China / J. Kim, M. Wang, D. Park et al // *Rev World Econ.* – 2021. - № 157. – p. 555–582. URL: <https://doi.org/10.1007/s10290-021-00414-5>

24. Kuzmin O. Y. Industrial potential: assessment, modeling and administration under the condition of sustainable development / O. Y. Kuzmin, N. S. Stanasiuk, M. Y. Yastrubskyi, O. Y. Mohylevska, V. S Artiushok // *Науковий вісник Національного гірничого університету.* – 2020. – № 6. – С. 128–135.

25. Kuzmin O. Y. Economic and mathematical modelling of the distribution of financial resources for research and development / O. Y. Kuzmin, G. G. Tsehelyk, M. Y. Yastrubskyi // *Mathematical Modelling and Computing.* – 2019. – Vol. 6, № 2. – p. 304–310.

26. Li R. Per-capita carbon emissions in 147 countries: the effect of economic, energy, social, and trade structural changes / R. Li, Q. Wang, Y. Liu, R. Jiang // *Sustain. Prod. Consum.* – 2021. – № 27. – p. 1149–1164. URL: <https://doi.org/10.1016/j.spc.2021.02.031>.

27. Li M. S. *Research on China's Fiscal Policy* / M. S. Li , D. X. Bai // Beijing: China Social Sciences Press. – 1999.

28. Lin Shuanglin. ‘China’s Fiscal Policy and Fiscal Sustainability’, in Ito, T. and F. Parulian (eds.), *Assessment on the Impact of Stimulus, Fiscal Transparency and Fiscal Risk*. ERIA Research Project Report – 2010-01, p.77-116. ERIA [online].

29. Making Sense of China’s Government Budget | ChinaPower Project (csis.org). URL: <https://chinapower.csis.org/making-sense-of-chinas-government-budget/>

30. Ministry of Commerce, People's Republic of China. URL: <https://english.mofcom.gov.cn/Statistics/ForeignInvestment/index.html>

31. Ministry of Finance of the People's Republic of China. URL: <http://www.mof.gov.cn/gkml/>

32. Ministry of Finance of the People's Republic of China. October 2023 fiscal revenue and expenditure. URL: [http://gks.mof.gov.cn/tongjishuju/202311/t20231115\\_3916710.htm](http://gks.mof.gov.cn/tongjishuju/202311/t20231115_3916710.htm)

33. Nalogovyye vychety v Kitaye. [Tax deductions in China]. URL: <https://emigrating.ru/sistema-nalogooblozheniya-v-kitae/#>

34. Rafindadi A.A. Dynamic effects of financial development, trade openness and economic growth on energy consumption: evidence from South Africa, Int. / A.A. Rafindadi, I. Ozturk // J. Energy Econ. Pol. – 2017. – № 7 (3). – p. 74–85.

35. Shahbaz M. Trade openness–carbon emissions nexus: the importance of turning points of trade openness for country panels / M. Shahbaz, S. Nasreen, K. Ahmed, S. Hammoudeh // Energy Econ. – 2017. – № 61. – p. 221–232. URL: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2016.11.008>.

36. Statistical bulletin of FDI in China 2023. Ministry of commerce of the People's Republic of China.

37. Statistical Communiqué of the People's Republic of China on a National Economic and Social Development of the given years, State Administration of Taxation.

38. Tax revenue in China from 2013 to 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/278692/tax-revenue-in-china>

39. Thangavel P. COVID-19: globalization–will the course change? / P. Thangavel, P. Pathak, B. Chandra // Vision. – 2022. – № 26 (1). – p. 7–10. URL: <https://doi.org/10.1177/0972262920984571>.

40. Ukraine Exports of cereals to China. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/exports/china/cereals>

41. Ukraine Exports to China. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/exports/china>

42. Ukraine Imports from China. URL:

<https://tradingeconomics.com/ukraine/imports/china>

43. Wang F. The Impacts of COVID-19 on China's economy and energy in the context of trade protectionism, *Int. / F. Wang, M. Wu // J. Environ. Res. Publ. Health.* – 2021. – № 18 (23). URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph182312768>.

44. Wang Q. How does trade openness impact carbon intensity? / Q. Wang, L. Wang // *J. Clean. Prod.* – 2021. – № 295 (126370). URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126370>.

45. Wang Q. Does protectionism improve environment of developing countries? A perspective of environmental efficiency assessment / Q. Wang, F. Jiang, R. Li, X. Wang // *Sustain. Prod. Consum.* – 2022. – № 30. – p. 851–869. URL: <https://doi.org/10.1016/j.spc.2022.01.01>.

46. Wang Q. Does urbanization redefine the environmental Kuznets curve? An empirical analysis of 134 Countries / Q. Wang, X. Wang, R. Li // *Sustain. Cities Soc.* – 2022. – № 76(103382). URL: <https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.103382>.

47. Wang Q. Trade protectionism jeopardizes carbon neutrality–decoupling and breakpoints roles of trade openness / Q. Wang, L. Wang, R. Li // *Sustain. Prod. Consum.* – 2023. – № 35. – p. 201–215. URL: <https://doi.org/10.1016/j.spc.2022.08.034>.

48. Xiao Wang, Richard Herd. The System of Revenue Sharing and Fiscal Transfers in China Organisation for Economic Co-operation and Development 27-Feb-2013. <https://econpapers.repec.org/paper/oececoaaa/1030-en.htm>

49. Yang J. A race between economic growth and carbon emissions: what play important roles towards global low-carbon development? / J. Yang, Y. Hao, C. Feng // *Energy Econ.* – 2021. – № 100 (105327). URL: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2021.105327>

50. Yang X. Dynamics among economic growth, urbanization, and environmental sustainability in IEA countries: the role of industry value-added / X. Yang, I. Khan // *Environ. Sci. Pollut. Res.* – 2022. – № 29 (3). – p. 4116–4127. URL: <https://doi.org/10.1007/s11356-021-16000-z>.

51. Yang Zhiyong. "China's Fiscal Policy in the Past Seven Decades: Characteristics, Experience and Prospects" / Zh. Yang // *China Finance and Economic Review.* – 2019. vol.

8. – № 4. – p. 29-48. URL: <https://doi.org/10.1515/cfer-2019-080403>

52. Yastrubskiy Mykhailo. Carbon emissions from international trade and consumption: assessing the role of cumulative risk for EU and Chinese economic development / Mykhailo Yastrubskiy, Shu Zhang, Chenfan Huang, Kaikun Wu // *Energy Strategy Reviews*. – 2023. – № 50. – P. 101219-1–101219-11.

53. Yastrubskyy Mykhailo. Characteristics and development trends of China-Ukraine economic and trade cooperation under the "Belt and Road" initiative / Mykhailo Yastrubskyy, Zhongjun Wang // *Київський економічний науковий журнал*. – 2023. – № 1. – С. 93–102.

54. Yastrubskyy Mykhailo. Experience and prospects of China-Ukraine economic and trade cooperation in the joint construction of the Belt and Road Initiative from 2013 to 2023 / Mykhailo Yastrubskyy, Zhongjun Wang // *Київський економічний науковий журнал*. – 2024. – № 5. – С. 177–185.

55. Yastrubskyy Mykhailo. Analysis of fiscal policy systems in Ukraine and China / Mykhailo Yastrubskyy, Shu Zhang // *Studies in Systems, Decision and Control: Artificial Intelligence (AI) and Customer Social Responsibility (CSR)*. – 2024. – № 517. – С. 495–508.

56. Yastrubskyy M. Commercialization of the results of innovative activity of joint Ukrainian-Chinese enterprises / M. Yastrubskyy, Kaikun Wu // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління"*. – 2023. – № 1. – С. 96–106.

57. Yastrubskyy M.Y., Shu Zhang. The taxation system as a guarantee of economic growth of the state / *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства»*. (28-29 жовтня 2022 р., Львів.) – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2022. – С. 101–102.

58. Zahoor Z. Clean energy investment and financial development as determinants of environment and sustainable economic growth: evidence from China / Z. Zahoor, I. Khan, F. Hou // *Environ. Sci. Pollut. Res.* – 2022. – № 29 (16006–16016). URL: <https://doi.org/10.1007/s11356-021-16832-9>.

59. Zhang C. Environmental impact of information and communication technology:

unveiling the role of education in developing countries / C. Zhang, I. Khan, V. Dagar, A. Saeed, M.W. Zafar // *Technol. Forecast. Soc. Change.* – 2022. – №178 (121570). URL: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121570>.

60. Zhiyong Yang. China's Fiscal Policy in the Past Seven Decades: Characteristics, Experience and Prospects / Yang Zhiyong // *China Finance and Economic Review.* – Volume 8. – № 4. – p. 29-48. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/cfer-2019-080403/html>

61. Zulu Hu, Mohsin S. Khan Why Is China Growing So Fast? 997 International Monetary Fund. – 1997. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues8/index.htm>

62. Бантон В. Д. Фіскальна політика та механізм її реалізації / В. Д. Бантон, В. І. Тарангул // *Інвестиції: практика та досвід.* – 2010. – № 21. – С. 30-35.

63. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. пос. 2-ге вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 688 с.

64. Богдан Т. Нові фіскальні правила в ЄС: перспективні завдання для України / Т. Богдан // *Економічна правда* URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697731/>

65. Бублик М.І. Динамічні моделі економічного оцінювання складових техногенних збитків в національному господарстві / М.І. Бублик // *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.* – 2013. – № 778. – С. 364-373.

66. Валерій Моїсєєв. Україна відновила антидемпінгові розслідування: що відбувається у чорній металургії. 18 серпня 2023. *Економіка.* URL: <https://thepage.ua/ua/economy/galuz-chornoji-metalurgiyi-u-2023-roci>

67. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.

68. Величезні можливості. Як Азія може змінити долю України. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55173910>

69. Видатки зведеного бюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2021/>

70. Гавриш О. Механізм взаємодії фіскальної та монетарної політики держави / О. Гавриш, Р. Якименко // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2013. – №12. URL: [https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19910/1/SPEP-12\\_01\\_Gavrysh1.pdf](https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19910/1/SPEP-12_01_Gavrysh1.pdf)
71. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
72. Державна служба статистики України. Вилучено URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
73. Держбюджет-2024: оцінка податкових доходів та наслідків для платників податків. URL: <https://delo.ua/economy/derzbyudzet-2024-ocinka-podatkovix-dohodiv-ta-naslidkiv-dlya-platnikov-podatkiv-424314/>
74. Доходи держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2021/>
75. Доходи зведеного бюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2024/>
76. Дроботюк О. Українсько-китайське економічне співробітництво: підсумки 2010 – 2018 рр. URL: <https://sinologist.com.ua/drobotyuk-o-ukrayinsko-kytajske-ekonomichne-spivrobotnytstvo-pidsumky-2010-2018-rr/>
77. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 3 / С.В. Мочерний та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 952 с.
78. Зведений бюджет України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/2021/>
79. Інструкція про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України. Постанова правління Пенсійного фонду України 19.12.2003 № 21-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0064-04#Text>
80. Канцур І. Фіскальний механізм: сутність, інструменти та принципи його дії / І. Канцур // Світ фінансів. – 2015. – № 4. – С.117-129. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/909/917>
81. Китай як торговельний партнер України: як змінювалися обсяги експорту та імпорту URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/02/infografika/ekonomika/kytaj-yak-torhovelnyj-partner-ukrayiny-yak-zminyuvalysya-obsyahu-eksportu-ta-importu>

82. Клепанчук О. Ю. Фіскальна політика як інструмент регулювання економіки / О. Ю. Клепанчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – № 24.5. – С. 250-256.
83. Крива Лаффера та економічне диво України. Як ви думаєте? Михайло Кухар, старший економіст Ukraine Economic Outlook. URL: <https://vctr.media/ua/kriva-laffera-ta-ekonomichne-divo-ukrayini-yak-vi-dumayete-mihajlo-kuhar-starshij-ekonomist-ukraine-economic-outlook-172366/>
84. Криволап К. Рахунок за бездіяльність: скільки коштувала Україні багаторічна непродумана економічна політика / К. Криволап // Економічна правда URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/11/16/667249/>
85. Крисоватий А. І. Податки і фіскальна політика: Навчальний посібник / А. І. Крисоватий, А.І. Луцик/ –Тернопіль, 2003. – 312 с.
86. Куди приведе сировинна економіка. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/kudi-privede-sirovinna-ekonomika-2454940.html>
87. Кузьмін О.Є. Розвиток обліку суб'єктів малого підприємництва України в умовах євроінтеграції / О.Є. Кузьмін, М.Я. Яструбський // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2018. – №1. – С. 148-151.
88. Макконнелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика : [пер. с англ.] / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю // 13 изд-е. – М. : ИНФРА-М. – 1999. – 974 с.
89. Міжнародний досвід: адміністрування податків в Європі та в Україні // Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. URL: <http://sta-sumy.gov.ua>.
90. Міністерство економіки України Інфографіка (експорт) URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport->
91. Невиконані обіцянки не налякали. Чому Китай знову запропонував співпрацю Україні? URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=96247>
92. Нечипоренко А. В. Стан і перспективи розвитку податкової політики України / А. В. Нечипоренко, І. В. Панченко, Л. О. Мороз // Бізнес Інформ. – 2021. – № 5. – С. 348–354.
93. Нові фіскальні правила в ЄС: перспективні завдання для України. Тетяна

Богдан. – 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697731/>

94. Омельницька З. Ставки ПДВ у 2023 році. URL: <https://services.uteka.ua/ua/publication/data-16-pdv-dani-102-stavki-nds-v-2023-godu>

95. ПДВ у Китаї 2022 року. URL: <https://sylnaukraina.com.ua/nerukhomist/pdv-u-kytai-2022-roku.html>

96. Податкова соціальна пільга в 2023 році. URL: <https://smartfin.ua/page/podatкова-sotsialna-pilga-v-2023-rotsi>

97. Податковий кодекс України Верховна Рада України Кодекс України, Кодекс, Закон від 02.12.2010 №2755-VI

98. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану. Закон України від 10.10.2024 р. № 4015-IX

99. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI

100. Рада ЄС ухвалила рішення про тимчасову лібералізацію торгівлі з Україною. 24.05.2022. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/rada-yes-uhvalyla-rishennyu-pro-tymchasovu-liberalizatsiyu-torgivli-z-ukrayinoyu/>

101. Регіональна фіскальна політика: теоретичні засади та практичні доміанти реалізації в Україні : монографія / за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль : Економічна думка, – 2012. – с. 402

102. Рейтинг країн за рівнем ВВП у 2023 році: на якому місці Україна. URL: <https://money.comments.ua/ua/news/economy/rejting-krain-za-rivnem-vvp-u-2023-roci-na-yakomu-misci-ukraina-716676.html>

103. Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика: монографія / ИА Майбуров, ЮБ Иванов, АИ Крисоватый //Кондор - 2011. 352 с.

104. Римарська Р. Ю. Фіскальна політика та економічне зростання в Україні / Р. Ю. Римарська // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 3. – С. 79-85.

105. Розвиток українсько-китайської співпраці: загрози й можливості. URL: <https://agropolit.com/blog/408-rozvitok-ukrayinsko-kitayskogo-spivrobotnitstva-zagrozi-i-mojlivosti>

106. Синютка Н. Г. Фіскальні стимули реалізації державної енергетичної



політики та реформування вищої школи / Н. Г. Синютка, М. Я. Яструбський // Бізнес Інформ. – 2017. – № 7. – С. 214–219.

107. Слатвінська М. Особливості становлення та етапи реформування податкової системи України. URL: <https://core.ac.uk/outputs/159468698>

108. Т. П. Фурса. Фіскальний механізм: зарубіжний досвід та українські реалії / Т. П. Фурса, С. М. Синиця // Інтелект XXI. – 2016. – №5. – С. 32-36. URL: <https://europub.co.uk/articles/-A-447475>

109. Тимошенко А. О. Еволюція фіскальної політики України / А. О. Тимошенко // Економіка та держава. – 2017. – № 9. – с. 48-51.

110. Товарообіг України за 11 місяців 2023 року. URL: [https://export.gov.ua/news/5133-tovaroobig\\_ukraini\\_za\\_11\\_misiatsiv\\_2023\\_roku](https://export.gov.ua/news/5133-tovaroobig_ukraini_za_11_misiatsiv_2023_roku)

111. Три тижні блокади. Чому "стоїть" кордон із Польщею та як це б'є по Україні. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/tri-tizhni-blokadi-chomu-stoyit-kordon-iz-1700829311.html>

112. Україна та Китай підписали угоду про співпрацю у галузі будівництва інфраструктури. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-ta-kitaj-pidpisali-ugodu-pro-spiivpracyu-u-galuzi-budivnictva-infrastrukturi>

113. Уразов А.У. Основи економічної теорії: Навч. посіб./ А.У. Уразов, П.В. Маслак, І.В. Саух. – К.: МАУП, 2005 – 328 с.

114. Усе на Схід: як Китай підкорив собі "зерновий коридор". URL: <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/04/4/698727/>

115. Чжан Ш. Теоретичні та прикладні засади формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності / Ш. Чжан, М. Я. Яструбський // Київський економічний науковий журнал. – 2023. – № 3. – С. 180–187.

116. Чжан Шу , Яструбський М. Я. Моделювання систем фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці: I Міжнародна наукова конференція «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація». (16 лютого 2024 м. Кременчук). – Кременчук. 2024

117. Чжан Шу. Моделювання систем фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці / Шу Чжан, М.Я. Яструбський // Київський

економічний науковий журнал. – 2024. – № 4, – с. 259-275.

118. Чжан Шу, Яструбський М. Система оподаткування Китаю та її вплив на соціально-економічний розвиток країни: X Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним процесом в Україні: завдання під час війни та у період післявоєнної відбудови». (16–17 травня 2024 р., м. Львів). – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2024.

119. Як змінився імпорт та експорт України під час війни – дослідження URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/12/21/97647452/>

120. Якушко, І. В. Фіскальна політика: сутність та особливості впливу на розвиток національної економіки / І. В. Якушко // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. – 2022. – № 6. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-04>.

121. Яструбський М. Я. Вплив оподаткування на підприємницьку активність суб'єктів малого підприємництва: реалії та перспективи / М. Я. Яструбський, Є. С. Тимчук // Сучасні питання економіки і права : збірник наукових праць. Київський міжнародний університет, Міжнародний університет бізнесу і права. – 2020. – №2 (12). – С. 188–193.

122. Яструбський М.Я. , Чжан Шу. Сутність та значення фіскальної політики для розвитку українсько-китайських економічних відносин: VI Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства». (10-11 жовтня 2024 р., м. Львів). – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2024.

## ДОДАТКИ

Додаток А

**Анкета**  
*Шановний респонденте!*

Просимо Вас надати оцінку впливу на ефективність оподаткування в Україні ключових факторів, наведених у таблиці. Оцінювання кожного з індикаторів прошу провести за 100-бальною шкалою.

Назва індикатора	Оцінка
Контрольованість	
Прозорість податкової системи	
Регіональність	
Галузевість	
Оперативність реагування на зміни	

Експерт \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ /  
Ім'я, прізвище

**Questionnaire**

*Dear expert!*

Please provide an assessment of the impact on the efficiency of taxation in China of the key factors listed in the table. Please evaluate each indicator on a 100-point scale.

Indicator name	Indicator assessment
Control taxation processes	
Transparency of taxation processes	
Regional adjustment	
Industry focus	
Promptness of response	

Expert \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ /  
Name, surname

**ДОВІДКА**

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Чжан Шу

на тему:

«Формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності», представленої на здобуття наукового ступеня

доктора філософії

за спеціальністю 292 – «Міжнародні економічні відносини»

Цією довідкою засвідчую те, що ТОВ «Швидкий світ», впровадило розроблені Чжан Шу результати дисертаційної роботи, а саме:

1. Підходи до економічного оцінювання фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності, що враховує економічні, соціальні і політичні чинники.

2. Модель аналізування чинників впливу на процес функціонування податкової системи в Україні та Китаї, що передбачає поєднання чинників контрольованості, прозорості, регіональності, галузевості й оперативності реагування на зміни у податковій системі України і Китаю.

Директор ТОВ «Швидкий світ»



Степан ФЕДУНЬ



0003441

УКРАЇНА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, тел. (380-32) 237-49-93, 258-21-11, факс: (380-32) 258-26-80  
 ел. пошта: [coffice@lpnu.ua](mailto:coffice@lpnu.ua), інтернет: [www.lpnu.ua](http://www.lpnu.ua)

21. 01. 2025 № 67-01-79

на № \_\_\_\_\_

**До спеціалізованої вченої ради**  
**Національного університету «Львівська політехніка»**

**Про впровадження результатів дисертаційної роботи на тему «Формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності» Чжан Шу у навчальний процес**

Основні положення та результати дисертаційної роботи Чжан Шу на тему «Формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та використовуються під час викладання дисципліни «Оподаткування міжнародної економічної діяльності», для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Зокрема, у навчальному процесі впроваджено запропоновані Чжан Шу теоретичні та прикладні засади формування фіскальної політики зарубіжних країн, що розкривають сутність становлення фіскальної політики при провадженні міжнародної економічної діяльності, висвітлюють дієвість чинників, що впливають на формування фіскальної політики в умовах розвитку міжнародної економічної діяльності (дисципліна «Оподаткування міжнародної економічної діяльності», тема 1 «Сутність та основні принципи оподаткування міжнародної економічної діяльності»).

Проректор з науково-педагогічної роботи

Олег ДАВИДЧАК

№ 21.01від «21» 01 2025 р.

**ДОВІДКА**  
**про впровадження результатів дисертаційного дослідження**  
**Чжан Шу**  
**на тему «Формування фіскальної політики в умовах розвитку**  
**українсько-китайської економічної діяльності»**  
**на здобуття наукового ступеня доктора філософії**  
**за спеціальністю 292 – «Міжнародні економічні відносини»**

Результати дисертаційного дослідження Чжан Шу на тему «Формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності» впроваджувалися у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» протягом 2024-2025 навчальних років.

Чжан Шу проведено комплексну оцінку розвитку фіскальної політики України і Китаю; досліджено досвід реагування фіскальної політики на зміни внутрішнього і зовнішнього економічного середовища, обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення фіскальної політики у процесі формування міждержавних економічних відносин.

Окремі теоретичні положення та методичні рекомендації Чжан Шу, які було обґрунтовано в дисертації, використовуються в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» при викладанні дисциплін «Оподаткування міжнародної економічної діяльності», «Наукові дослідження та семінари за їх тематикою», «Дослідницький семінар у галузі економіки, управління та міжнародних економічних відносин» для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та аспірантів.

Теоретико-методичні положення, які стосуються розвитку фіскальної політики, використовуються при формуванні навчально-методичних комплексів наведених дисциплін, а окремі результати – при проведенні лекційних та семінарських занять.

В.о. зб. каф. ММ17 *Prof. Liang YERHOVA*

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

**Публікації у наукових фахових виданнях України**

1. Шу Чжан, Яструбський М. Я., 2023. Теоретичні та прикладні засади формування фіскальної політики в умовах розвитку українсько-китайської економічної діяльності. Київський економічний науковий журнал, 3, с. 180-187. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus). *(Внесок Шу Чжан: розглянуто теоретичні та прикладні засади формування фіскальної політики в Україні та Китаї. Внесок Яструбського М.Я. – описані складові формування фіскальної).*

2. Шу Чжан, Яструбський М.Я., 2024. Моделювання систем фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. Київський економічний науковий журнал, 4, с. 259-275. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus). *(Внесок Шу Чжан: розроблено модель формування фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. Внесок Яструбського М.Я. – сформульовані передумови моделювання фіскальної політики).*

**Публікації у наукових фахових виданнях, включених у наукометричні бази SCOPUS, Web of Science**

3. Shu Zhang, Wu Kaikun, Mykhailo Yastrubskiy, Chenfan Huang, 2023. Carbon emissions from international trade and consumption: Assessing the role of cumulative risk for EU and Chinese economic development. Energy Strategy Reviews, Vol. 50, 101219, pp.1-11. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Scopus, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Science Citation Index Expanded (SCIE), SCImago Journal Rank (SJR), SNIP). *(Внесок Шу Чжан: досліджено вплив фіскальної політики на міжнародну торгівлю і сталий розвиток та запропонована описаний сценарій прогнозу викидів CO<sub>2</sub> за існуючої політики обмеження торгівлі. Внесок Яструбського М.Я. – розкрито суть сталого розвитку. Внесок Wu Kaikun – розкрито суть інновацій*



для забезпечення сталого розвитку. Внесок *Chenfán Huang* – описано вплив підприємництва на забезпечення сталого розвитку).

4. Yastrubskyy Mykhailo, Zhang Shu, 2024. Analysis of fiscal policy systems in Ukraine and China. *Studies in Systems, Decision and Control*, 517: Artificial Intelligence (AI) and Customer Social Responsibility (CSR). с. 495–508. (Міжнародна представленість та індексація журналу: SCOPUS, DBLP, WTI Frankfurt eG, zbMATH, SCImago, Web of Science). (Внесок *Шу Чжан* - проведено аналіз фіскальної політики України та Китаю. Внесок *Яструбського М.Я.* – описано роль контролю для становлення фіскальної політики).

#### **Публікація в іншому закордонному виданні**

5. Zhang, S., Yastrubskyy, M., 2023. Establishment of fiscal policy of China and Ukraine and prospects for the development of Ukrainian-Chinese economic activities. *International Interdisciplinary Scientific Journal "Expert"*, 1(1), p. 111-127. (Міжнародна представленість та індексація журналу: ISSN Portal, ROAD, DOI, CrossRef, ICI World of Journals, CEEOL, DOAJ, EBSCO, BASE, BPOS, EuroPub, Semantic Scholar, ABCD Index, Grafati, OUCI, ESJI, DRJI, EZB). (Внесок *Шу Чжан* - проведено огляд становлення фіскальної політики України та Китаю. Внесок *Яструбського М.Я.* – проведений аналіз результативності фіскальної політики України).

#### **Опубліковані праці апробаційного характеру**

6. М.Я. Yastrubskyy, Shu Zhang, 2022. The taxation system as a guarantee of economic growth of the state. В: *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства»*. Львів, Україна, 28–29 жовтня 2022 р. м. Львів: НУ ЛП. (Внесок *Шу Чжан* - визначення ролі фіскальної політики для побудови ефективної економічної співпраці України та Китаю. Внесок *Яструбського М.Я.* – висвітлені основні характеристики фіскальної політики).

7. Шу Чжан, Яструбський М. Я., 2024. Моделювання систем фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. В: *I Міжнародна наукова конференція «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація»*. м.

Кременчук, Україна, 16 лютого 2024 МЦНД, м. Кременчук. *(Внесок Шу Чжан - описано модель фіскальної політики в умовах українсько-китайської економічної співпраці. Внесок Яструбського М.Я. – описана роль фіскальної політики у процесі побудови міждержавної економічної співпраці).*

8. Чжан Шу, Яструбський М., 2024. Система оподаткування Китаю та її вплив на соціально-економічний розвиток країни. В: X Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним процесом в Україні: завдання під час війни та у період післявоєнної відбудови». Львів, Україна, 16–17 травня 2024 р., м. Львів: НУ ЛП. *(Внесок Шу Чжан - описана система оподаткування Китаю. Внесок Яструбського М.Я. – описаний вплив системи оподаткування Китаю на соціально-економічний розвиток країни).*

9. М.Я. Яструбський, Чжан Шу., 2024. Сутність та значення фіскальної політики для розвитку українсько-китайських економічних відносин. В: VI Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» 10-11 жовтня 2024 р. *(Внесок Шу Чжан: розкрита сутність фіскальної політики для розвитку українсько-китайських економічних відносин. Внесок Яструбського М.Я. - описане значення фіскальної політики для розвитку українсько-китайських економічних відносин).*